

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

6-7 EYLÜL OLAYLARINDAN BUGÜNE: MEDYA VE TOPLUM
ELEŞTİRİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah UĞUR

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı

TEMMUZ, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**6-7 EYLÜL OLAYLARINDAN BUGÜNE: MEDYA VE
TOPLUM ELEŞTİRİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah UĞUR
(Y2112.140001)

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi MÜGE ÖZTUNÇ

TEMMUZ, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “6-7 Eylül Olaylarından Bugüne Medya ve Toplum Eleştirisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.(21/07/2023)

Emrullah UĞUR

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitim sürecim boyunca çalışmalarımı sürdürebilmem adına tüm imkanlarını seferber eden, benden desteğini, bilgi birikimini ve zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Müge ÖZTUNÇ'a;

Yüksek lisans ve lisans sürecince tanıdığım ve alanıma yönelik yüksek lisans yapma isteğimi canlandıran ve beni bu konuda cesaretlendiren Kıymetli Hocalarım Doç. Dr. Deniz AKBULUT ve Doç. Dr. Gonca YILDIRIM'a;

Yüksek lisans ders dönemimde öğretmiş olduğu kıymetli bilgilerle araştırma sürecimi kolaylaştıran Dr. Öğr. Üyesi Umur BEDİR Hocama;

Yüksek lisans dönemimde derslerime ve tezime rahat bir şekilde çalışabilmem için elinden geldiğince kolaylık sağlayıp, beni destekleyen Daire Başkanım Dursun TANRIKOLUOĞLU ve çalışma arkadaşlarıma;

Tez sürecim boyunca sorduğum her soruya özenle cevap verip yardımcı olan değerli arkadaşım Süleyman Arif GÜRÜ'ye;

Eğitim hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen, daima arkamda duran ve desteklerini sonuna kadar hissettiğim ve hissedeceğim Annem Hamide UĞUR, Babam Fikret UĞUR ve Kardeşim Emre Can UĞUR'a;

Sonsuz saygı, şükran ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Temmuz 2023

Emrullah UĞUR

6-7 EYLÜL OLAYLARINDAN BUGÜNE MEDYA VE TOPLUM ELEŞTİRİSİ

ÖZET

1950'lerin demokratik, mali koşulları ve Kıbrıs ihtilafı nedeniyle ortaya çıkan ve ağırlıklı Türkiye’de yaşayan Rumlar olmak üzere gayrimüslimlere karşı bir hareket olarak değerlendirilen 6-7 Eylül Olayları geçmişten bugüne hassasiyetini korumaktadır. Mevcut çalışmalar, genellikle olayların yaşandığı dönemde yazılı basına yansımaları üzerine odaklanmıştır. Olayları sosyal ve politik bağlamda ele alan az sayıda araştırma bulunmasına rağmen özellikle olayların bugüne etkisini ve toplumun bu olaylarla ilgili bugünkü tutum ve yaklaşımlarını medya ve toplum üzerinden ele alan çalışma bulunmamaktadır. Daha çok tarihsel açıdan ve basının atmış olduğu manşetler ekseninde ele alınan bu olayların, toplum üzerindeki etkisi ve toplumsal analizi daha sınırlı kalmıştır.

Bu çalışma, 6-7 Eylül Olaylarını konu alan ve Netflix’te yayınlanan ‘Kulüp’ dizisinin popüler hale gelmesi, özellikle sosyal medyada olayların yeniden tartışılmaya başlanmasından yola çıkarak medya ve toplum bağlamında konuyu bugüne bakarak yeniden ele almaktadır. Bu amaçla, dizinin yayına girmesiyle birlikte Twitter üzerinden en yoğun paylaşımların yapıldığı Kasım 2021-Eylül 2022 tarihleri arasındaki Tweetler içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiş, paylaşımlar kodlanarak keşfedici olarak ana temalar elde edilmiştir. Bu ana temalar üzerinden yarı yapılandırılmış sorular oluşturularak Rum vakfi temsilcileri ve azınlık gazete yazarları ile görüşülerek 6-7 olaylarının azınlıkları dışarıda bırakmadan bugünkü toplumsal algısını anlayabilmek ve bu olayın toplumsal hafızadaki konumunu değişen medya ortamı üzerinden ortaya çıkarabilmek hedeflenmiştir.

Çalışma bu olayların yeniden gündeme gelmesinde etkin rol oynayan Kulüp dizisi gibi popüler içeriklerin sosyal medyada toplumsal yansımalarından hareket ederek ortaya çıkardığı “Olayların bilinmemesi”, “Geçmişten bugüne değişmeyen tutumlar”, “Kaybedilen değerler”, “Varlık vergisi”, “Yüzleşme” ve

“Yönlendirme” temaları üzerinden 6-7 olaylarını günümüz medya ve toplum ilişkisi bağlamında yeniden irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: 6-7 Eylül Olayları, Azınlıklar, Medya ve Toplum, Kulüp Dizisi, Dijital Medya.

FROM THE EVENTS OF SEPTEMBER 6-7 TO TODAY: MEDIA AND SOCIETY CRITICISM

ABSTRACT

The Istanbul Pogrom of 6-7 September, which occurred as a result of the socio-economic and political circumstances of the 1950s as well as the ongoing Cyprus conflict, represented a significant movement targeting non-Muslim individuals, particularly the Greek minority residing in Turkey. The enduring significance of these events, spanning from the past to the present, is attributed to their historical implications and the impact they had on various aspects of society. While previous research has primarily focused on the portrayal of these events in the print media during the actual time frame, there is a limited studies that focus into the contemporary outcomes, public attitudes, and societal perspectives surrounding these events, as depicted through the lens of the media and within society. Consequently, the social analysis of the events and their subsequent influence on society, which have predominantly been approached from a historical standpoint and limited to the press coverage, have remained relatively confined.

This study aims to reexamine the Istanbul Pogrom in the present-day context, focusing on the resurgence of interest in the events following the popularization of the Netflix series 'The Club.' The series specifically portrays the Istanbul Pogrom 6-7 September and has sparked renewed discussions, particularly on social media platforms. To explore this phenomenon, a content analysis method was employed to analyze tweets posted between November 2021 and September 2022, which witnessed a surge in Twitter activity following the series' release. By coding the content, key themes were identified in an exploratory manner. Based on these themes, semi-structured questions were formulated, and interviews were conducted with representatives from Greek foundations and minority newspaper writers. The objective was to comprehend the contemporary societal perception of the 6-7 events, ensuring the inclusion of

minority perspectives, and to shed light on the position of these events within social memory within the media landscape.

Keywords: September 6-7 Events, Minorities, Media and Society, Club Series, Digital Media.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
I. GİRİŞ	1
II. TÜRKİYE'DE AZINLIK SORUNUNUN KÖKENİ.....	4
A. Osmanlı Öncesi Dönemdeki Gayrimüslim Toplumlar	4
B. Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler	6
1. Fetih Sonrası Gayrimüslimlerin Yönetimi.....	7
C. Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları: Çoksesli Bir Mirasın Geleceği.....	9
1. Lozan Barış Antlaşması ve Azınlıklar: Azınlık Haklarının Belirlenmesi ...	10
2. Tek Parti Dönemi Azınlık Politikaları	11
3. Çok Partili Dönemde Azınlık Politikaları.....	12
III. VARLIK VERGİSİNİN TOPLUMSAL VE SİYASİ BOYUTU	16
A. Varlık Vergisi	16
B. Varlık Vergisinin Çıkmasına Neden Olan Ekonomik Sorunlar	16
C. Varlık Vergisi Kanunu: Uygulanabilirlik Sorunları ve Uygulama Süreci.....	18

IV. KIBRIS SORUNU	22
A. 6-7 Olaylarının Kıbrıs Sorunu ile İlişkilendirilmesi.....	22
1. DP Hükümetinin Kıbrıs'ta Yürüttüğü Siyaset ve Uluslararası İlişkileri	23
2. Londra Konferansı: Kıbrıs Sorununun Dönüm Noktası	24
V. 6-7 EYLÜL OLAYLARI VE MEDYANIN ROLÜ	26
A. Medya ve Toplum Eleştirisi	27
B. 6-7 Eylül Olaylarına Giden Yolda Medyanın Rolü.....	33
1. Gazete Manşetleri ile 6-7 Eylül Olayları	35
a. Milliyet	35
b. Yeni Sabah.....	36
c. İstanbul Ekspres.....	37
d. Zafer.....	38
e. Hürriyet.....	39
2. 6-7 Eylül Olaylarının Toplumsal Sonuçları.....	40
VI. DİJİTAL MEDYA VE TOPLUM	42
A. Dijital Medyanın Gücü: Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya	42
1. Sosyal Medya ve Kamusal Alan İlişkisi	43
2. Post-Truth Çağında Medya: Postmodern Perspektif.....	45
B. Dijital Medyanın Etkisiyle Toplumsal Belleğin Oluşumu ve Şekillenmesi	46
C. Kulüp Dizisi Üzerinden 6-7 Eylül Olaylarının Toplumsal Bellekle İlişkilendirilmesi	49
VII.YÖNTEM	51
VIII. BULGULAR	52
A. Twitter Analizi.....	52
1. Twitter Olumlu Ana Temalar.....	52
2. Twitter Olumsuz Ana Temalar	57

B. Yüz Yüze Derinlemesine Mülakatlar	60
IX. SONUÇ VE TARTIŞMA	86
X. KAYNAKÇA	89
ÖZGEÇMİŞ.....	100

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
EOKA	: Ethniki Organosis Kipriaoü Agönos (Kıbrıs Milli Mücadele Örgütü)
İRF	: İstanbullu Rumlar Federasyonu
RUMVADER	: Rum Vakıflarını Koruma Derneği
SP	: Saadet Partisi

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz ana temalar	52
Çizelge 2.	Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz olumsuz temalar	57
Çizelge 3.	Yüz yüze derinlemesine mülakat yapılan kişiler	61
Çizelge 4.	Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Milliyet Gazetesi 25 Ağustos 1955 tarihli gazetesi.....	35
Şekil 2. Yeni Sabah 7 Eylül 1955 tarihli gazetesi	36
Şekil 3. İstanbul Ekspres Gazetesi 6 Eylül 1955 tarihli gazetesi.....	37
Şekil 4. Zafer Gazetesi 7 Eylül 1955 tarihli gazetesi	38
Şekil 5. Hürriyet 9 Eylül 1955 tarihli gazetesi	39

I. GİRİŞ

6-7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul ve İzmir’de yaşanan ve ağırlıklı olarak Türkiye’de yaşayan Rumlar olmak üzere gayrimüslimlere karşı gerçekleştirilen saldırılar, Türkiye tarihinin en karanlık sayfalarından birini oluşturmaktadır (Aktar,2016). Bu olaylar hem Türkiye’nin demokratikleşme sürecine hem de Türk-Yunan ilişkilerine ve Kıbrıs sorununa büyük bir darbe vurmuştur. Olayların mağdurları ise yıllarca sessiz kalmış, haklarını aramakta zorlanmış ve toplumun büyük bir kesimi tarafından unutulmuştur (Güven, 2006).

6-7 Eylül Olaylarını birçok perspektiften inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Dilek Güven’in "Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları" başlıklı çalışmasıdır. Güven'in çalışması, Osmanlı İmparatorluğu döneminden Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte azınlık politikalarını ele almaktadır. Bu bağlamda, çalışmada azınlıkların statüleri, hakları ve Türkleştirme politikaları incelenmiştir. 6-7 Eylül olaylarına ilişkin olarak, Güven'in çalışması olayların bir diğer boyutu olan maddi hasarları detaylı bir şekilde ele almaktadır. Tahrip edilen kiliseler, okullar ve diğer mülklere ilişkin envanterler tutulmuş ve bu maddi hasarlar hakkında ayrıntılı bilgiler tablolar halinde sunulmuştur. Böylelikle, olayların boyutları ve etkileri daha iyi anlaşılabilmiştir. Çalışma, akademik bir araştırma niteliğinde olup, kaynakları ve verileri kullanarak analitik bir yaklaşım sunmaktadır. Bu sayede, 6-7 Eylül olaylarını tarihsel ve siyasi bağlamında değerlendirmek mümkün olmuştur. Dilek Güven, olayların sadece bir anlık patlama değil, daha geniş bir tarihsel sürecin sonucu olduğunu vurgulayarak, olayların kökenlerine ve nedenlerine ışık tutmaktadır (Güven, 2006)

Olayların başlangıç noktası olarak kabul edilen Kıbrıs sorunuyla ilgili yapılan araştırmalar, özellikle Demokrat Parti döneminde izlenen Kıbrıs politikasını ele almaktadır. Bu çalışmalar, dönemin politikalarının ayrıntılı bir

değerlendirmesini sunmaktadır. Özellikle, Demokrat Parti'nin Kıbrıs politikasının İngiltere'yi ilgilendiren bir iç mesele olduğunu düşündüğü ve ancak EOKA'nın¹ kurulup, Türklere karşı işlenen şiddet suçlarından sonra hükümetin Kıbrıs Sorununu ciddiye almaya başladığı sonucuna ulaşmışlardır (Değerli, 2012).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüz Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar uzanan süreçte, azınlıkların siyasal ve toplumsal hafızalardaki yerini değerlendiren "6-7 Eylül 1955 Olayları Işığında Türkiye'de Basın, Toplum ve Siyaset İlişkisi" isimli makale, önemli bir araştırma çalışmasıdır. Makale, 6-7 Eylül Olaylarını merkeze alarak, azınlıkların toplumumuzdaki yerini siyasal ve toplumsal bağlamda incelemektedir. Bu araştırma, azınlıkların siyasal ve toplumsal hafızadaki konumunu tarihsel bir perspektifle ele alırken, 6-7 Eylül Olaylarını bir dönüm noktası olarak belirlemektedir. Araştırmanın bir diğer sonucu ise olayların kimler tarafından düzenlendiği konusunda kesin bir bilgiye sahip olunmamasıdır. Bu noktada, Demokrat Parti, Kıbrıs Türk Cemiyeti gibi olası aktörler üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, çalışmanın bir başka sonucu da Ağustos 1955 döneminde gazetelerin gündeminin yoğun bir şekilde Kıbrıs'taki olaylarla dolu olduğudur (Kar ve Gündüz, 2020).

Olaylar hakkında bir diğer araştırma olan 6/7 Eylül Olaylarının Türkiye'de Yazılı Basına Yansıması çalışması ise olaylara tarihsel açıdan bakmıştır. Olayların geçmişten bugüne nasıl geliştiği ve ne yönde ilerlediği hakkında bilgiler verilmiştir. Bu açıdan 6-7 Eylül Olayları Kıbrıs meselesinin bir devamı olarak gör ve bu şekilde ele alınmıştır (Kulu, 2018).

6-7 Eylül 1955 Olayları üzerine yapılan bir diğer araştırma olan "Hakikat Ötesi, Yalan Haber ve Kolektif Belleği Çarpıtma Dinamikleri Bağlamında Bir Değerlendirme" adlı çalışma, olaylara manipülasyon ve propaganda perspektifinden yaklaşmayı amaçlamaktadır. Araştırma, 6-7 Eylül 1955 Olayları'nı hakikat ötesi, yalan haber ve kolektif belleği çarpıtma mekanizmaları çerçevesinde ele alarak, değerlendirmektedir (Soysal, 2021).

¹ EOKA, 1950'lerin ortalarında Kıbrıs'ta ortaya çıkan, Britanya sömürge yönetimine karşı savaşmak ve Yunanistan ile birleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla kurulan bir milliyetçi harekettir. Lideri Yeoryos Grivas adlı bir Yunan ordusu subayıdır. (Papadopoulos, D. (2004). EOKA: The Making of a Nationalist Movement in Cyprus. International Journal of Middle East Studies, 36(4), 513-530. <https://doi.org/10.1017/S0020743804364025>)

Bu çalışmanın derinleşmesini sağlayan diğer bir araştırma ise Ayhan Aktar'a aittir. Ayhan Aktar 6-7 Eylül 1955 Cumhuriyet Tarihinin En Kara Gecesi adlı makalesinde varlık vergisine değinmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarının gayrimüslimler açısından çok sıkıntılı geçtiğini, 1941 yılının Mayıs ayında İstanbul ve Trakya'daki 25-45 yaşları arasındaki gayrimüslim erkeklerin tümünün askere alındığından bahsetmiştir. Varlık vergisi kanununun haksız bir şekilde uygulandığından, gayrimüslim azınlıkların vergiyi ödeyebilmek için evlerini ve işyerlerini satmak zorunda kaldığını belirtmiştir (Aktar, 2016).

Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsettiğimiz çalışmalardan ve benzerlerinden farklı olarak 6-7 Eylül Olaylarını sadece tarihel bir olay olarak ele almakla kalmayıp aynı zamanda medya ve toplum arasındaki dinamik ilişkiyi de gözlemlemektir. Bu ilişkinin, değişen medya ortamında nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Ayrıca, olayların günümüzde nasıl algılandığı ve 6-7 Eylül Olaylarına karşı nasıl tepkilerin olduğu konusunda tespitlerde bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, literatüre farklı bir perspektif sunmaktır. İncelenen literatürde genellikle tarihsel bir yaklaşım benimsenmiş ve o döneme ait gazete manşetleri yorumlanmıştır. Bu araştırma ise farklı bir yöntem kullanarak geçmişî günümüzle karşılaştırmakta ve olayların toplum üzerindeki etkilerini incelemektedir. Twitter paylaşımları üzerinden keşfedici olarak gerçekleştirilen tematik analiz, olayların bugüne nasıl yansıdığı konusunda önemli tespitler sunmaktadır. Ayrıca yüz yüze gerçekleştirilen mülakatlar, 6-7 Eylül Olaylarını yaşayan bireylerin düşüncelerinin günümüz için incelenmesine olanak sağlamakla birlikte, geçmişten bugüne değişen davranışlar ve tutumlar hakkında önemli bulgular sunmaktadır.

II. TÜRKİYE'DE AZINLIK SORUNUNUN KÖKENİ

A. Osmanlı Öncesi Dönemdeki Gayrimüslim Toplular

Anadolu, tarihi boyunca birçok etnik kimliğe ev sahipliği yaparak zengin bir kültürel geçmişe sahip olmuştur. Bu nedenle, böylesine çeşitli kültürlere, dinlere ve dillere sahip olan bu coğrafyayı yönetmek için özel bir yönetim modeli gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu, fethettikleri yerlerde yaşayan toplumları asimile etmek yerine, kendi kültür ve geleneklerini korumalarına ve kendi dini inançlarına saygı duymalarına izin vererek, sınırları içindeki toplulukları yönetmiştir (Yıldız, 2022).

Türkler Anadolu'ya yerleştiklerinde, Hristiyan dünyasındaki kiliseler iki ana grupta toplanıyordu: Batıyı kontrol eden Katolikler ve Doğu Avrupa, Balkanlar ve kısmen Anadolu'yu kontrol eden Ortodokslar. Batı literatüründe "Doğu Kiliseleri" olarak adlandırılan Ortodokslar, sadece Rum Patrikhanesi ile sınırlı değildir; aynı zamanda Sırp, Arnavut, Bulgar, Ermeni, Süryani vb. bu gruba dahil edilmelidir. Doğru tanımlama "Doğu Kiliseleri" terimidir ve gerçekte sadece İstanbul'daki Rum, Atina'daki Yunan ve Moskova'daki Rus patrikhanelerini ifade eder. Ancak daha küçük çapta Ortodoks kiliseleri ve grupları da patriklik veya bağımsız başpiskoposluklar olarak var olabilir (Ercan, 2006:1-15).

İlk Türk fetihleri sırasında, yerli halk arasında yeni gelenlerle ilgili farklı görüşler vardı. Bazıları, mevcut düzenin değişmesini önlemek için direnç göstermişlerdi. Ancak çoğu halk, Türklerle yakın ilişkiler kurmuş ve onların varlığını kabul etmiştir. Türkler, gaza ideolojisi ile hareket ettikleri izlenimi verse de aslında fanatik bir dindarlıkla hareket etmemişlerdir. Müslüman kimliğine bürünmek sadece gerektiğinde yaptıkları bir şeydir. Türk yöneticileri, ekonomik ve siyasi güç kazanmak için tüm topluma, özellikle de Yahudilere ve diğer gayrimüslimlere kolaylık ve refah sağlama çabası göstermişlerdir. Bu sebeple, özellikle şehir yaşamında tüccarlık, sarraflık, bankerlik gibi işlerde ve askeri

görevlerde, hekimlik gibi önemli mesleklerde gayrimüslimlerin sıklıkla yer aldığına sıkça rastlanılır (Cahen, 2014). Göze çarpan bir durum olarak, sıradan insanlar arasındaki ilişkilerde doğal bir ticaret ve yakınlık mevcuttur. Türklerin Anadolu'ya yayılması genellikle Oğuz konar-göçerleri tarafından gerçekleştirilmiş ve üretim faaliyetleri ağırlıklı olarak hayvancılık üzerine odaklanmıştır. Bu, yerli Anadolu halkının daha çok şehirleşmiş ve zanaat odaklı üretim tarzıyla birbirini tamamlaması nedeniyle alışveriş kaçınılmaz hale gelmiş ve ilişkiler de yoğunlaşarak gelişmiştir (Akdağ, 2010). Osmanlı Devleti'nin kurulduğu uç bölgelerinde, Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişkilerin boyutu, Türklerin yerli halkla karışarak bölgede karma bir kültür oluşturdukları iddialarına neden olmuştur. Bu görüş, uç bölgelerinde faaliyet gösteren gazilerin yeni fetihlerdeki rolüne ve İslamlaşmaya etkisine işaret etmektedir. Örneğin, Menteşe gazileri gibi, bu gaziler yerli halkla karışarak ortaya çıkmışlardır (Witteck, 2017:42-49).

Görüldüğü gibi, Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında gayrimüslimlerle yakın bir ilişki vardı. Bu ilişki, daha önceki tarihlerden başlayan bir yakınlaşmanın devamı olarak görülmüştür. Ancak bu ilişkilerin hukuki bir zemine oturtulması için II. Mehmed'in koyduğu kanunlarla devletin mükemmelen teşkilatlandırılması gerekmiştir. Bu kanunlar, ilişkilerin hukuki boyutunun belirlenmesine yardımcı olmuştur (Ortaylı, 2002).

Sonuç olarak, Anadolu coğrafyası tarihi boyunca farklı etnik kimliklere ev sahipliği yapmış ve zengin bir kültürel mirasa sahip olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, bu çeşitliliği yönetmek için özel bir yönetim modeli geliştirmiştir. Asimilasyon yerine, imparatorluk, fethedilen toplulukların kendi kültürlerini ve dini inançlarını korumalarına izin vermiş ve saygı duymuştur. Bu yaklaşım, Doğu Kiliseleri olarak adlandırılan Ortodoks toplulukları da kapsamış ve farklı diller, dinler ve kültürler arasında bir uyum sağlamıştır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi sırasında, yerli halk arasında farklı tepkiler olmuş olsa da çoğunlukla Türklerle yakın ilişkiler kurulmuş ve onların varlığı kabul edilmiştir (Eryılmaz, 1992). Osmanlı yöneticileri, ekonomik ve siyasi güç kazanmak için tüm topluma kolaylık ve refah sağlama çabası göstermiş, bu da gayrimüslimlerin önemli mesleklerde yer almasına yol açmıştır. Osmanlı Devleti'nin uç bölgelerinde, Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında yakın ilişkiler gelişmiş ve bu ilişkiler,

yerli halkla karışarak karma bir kültür oluşturduğu iddialarını doğurmuştur (Güneş, 2017). II. Mehmed'in kanunlarıyla bu ilişkilerin hukuki zemine oturtulması, devletin mükemmel bir şekilde teşkilatlanmasını sağlamıştır. Görüldüğü üzere Osmanlı İmparatorluğu çeşitli kültürleri, dinleri ve dilleri içeren toplumları yönetmek için hoşgörülü ve uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemiştir (Ortaylı, 2002).

B. Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler

Osmanlı Devleti, tarih boyunca birçok farklı toplumun bir arada yaşadığı bir coğrafyada varlık göstermiştir. Bu toplumlar arasında din, dil, ırk ve kültür farklılıkları bulunmaktadır. Ancak Osmanlı yönetimi, bu farklılıkları hoşgörülü bir yaklaşımla yönetmeyi başarmıştır. Devlete bağlı olan tüm topluluklar, kendi içlerinde de çeşitli farklılıklar göstermektedir. Bunlar arasında en yaygın olanları Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerdir. Bu gruplar, Osmanlı millet sisteminin bir parçasıdır ve devletin yönetim kademelerinde görev almışlardır. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti farklı toplulukları hoşgörü ve saygı çerçevesinde yönetmiş ve bir arada yaşama kültürünü geliştirmiştir (Eryılmaz, 1992:9-10).

Osmanlı toplumunda, dinî inançlar bireylerin toplumdaki statülerini belirleyen temel faktör olarak kabul edilirdi. Bu nedenle, millet kavramı modern anlamda bir ırka veya dil topluluğuna değil, aynı dine veya mezhebe bağlı insanlara atıfta bulunurdu. Gayrimüslimlerin idaresi ile ilgili meselelerde, kendi inançlarının ruhani liderleri yetkili kılınırdı. Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki ayrım din ve mezhep sınırlarıyla belirlenmiş olsa da gayrimüslimlerin farklı din ve mezhepten olanları birbirlerine mirasçı olabilirken Müslümanlarla bu mümkün değildir (Güneş, 2017:12-26). Gayrimüslimlerin konutları Müslümanlardan ayrı mahallelerde bulunmak zorunda değildi, ancak benzer inançlara sahip insanlarla aynı mahalleleri paylaşmayı tercih ederlerdi. Zımmilik statüsünde olanlar (Rum, Ermeni, Yahudi vb.) Osmanlı Devleti'nde yer alabilirdi ve bu gruplar arasında Ermenilerin Katolik ve Protestan alt grupları vardı. Klasik dönem Osmanlı millet sistemi Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatleri üzerine kurulmuştur (Yıldız, 2022).

Ermenilerin büyük çoğunluğu Gregoryen Ortodoks mezhebine mensuptur ve az bir kısmı ise Katolik ve Protestan mezheplerini benimsemiştir. Anadolu'nun

yerlisi olan Ermeniler, Türk himayesine girmeye Malazgirt Savaşı öncesinde başlamış, Selçuklu ve Osmanlı döneminde devam etmiştir. Bu süre boyunca Ermeniler, Türklerin yönetiminde yaşamışlardır (Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, 2005:110).

Osmanlı Devleti içinde diğer milletlere göre daha kalabalık ve ayrıcalıklı olan grup, Rumlar olarak bilinir. Belgelere göre, 1453'te İstanbul'un fethi ve 1461'de Trabzon'un fethedilmesi sonrasında Osmanlı Devleti'ne tabii olmuşlardır. Ermeni Patriği önderliğinde Ermeniler de hür bir şekilde Osmanlı topraklarında yaşamışlardır. Rumlar, azınlık sınıfı olarak en ayrıcalıklı olan grup olmuş ve Avrupa'da eğitim alan gençlerinin diplomatik ilişkiler alanında görev alması sonucu milliyetçilik akımının etkisi daha fazla yayılmıştır. Rum milliyetçiliğinin yayılmasında Pontus Rum, Mavro Mira, gibi cemiyetler önemli rol oynamıştır. Mora İsyanı ise Rumların ayrılıkçı hareketlerinin yaygınlaşmasında kilit bir olaydır ve Rusya ile Batılı devletlerin yardımıyla 1829'da Yunan Devleti kurulmuştur (Yıldız, 2022).

1. Fetih Sonrası Gayrimüslimlerin Yönetimi

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra şehrin canlandırılması için Rumlarla yakın ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. İstanbul'un Fethi öncesinde Doğu ve Batı kiliselerinin birleştirilmesi konusundaki tartışmalar, İstanbul Ortodoks Patrikliğinin mevki kaybına, kilise mensupları arasındaki birliğin bozulmasına ve sonunda Patrik U. Athanasios'un istifasından sonra makama yeni bir patrik atanmamasına yol açmıştır. Bu durum, Ortodoks Hristiyanlarının dağılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olmuş, bunun üzerine, Fatih ruhanileri yanına çağırıp "Patrik görevini yapan kişi nerede? Bana saygı ve tazimi ifade etmesi gereken bir padişah olarak niçin gelmiyor?" diye sormuştur. Ruhaneler, "Eski patriğimiz kendi isteğiyle makamı terk etti ve o zamandan beri yerine kimseyi atamadık" cevabını vermişlerdir. Buna karşılık, Fatih yeni bir Ortodoks Patriği seçilmesini ve geleneksel olarak takdis edilmesini emretmiştir (İletişim Başkanlığı, 2021). Georgios Kurtosis Scholarius'un "Gennadios" adıyla patrik seçilerek, tüm Ortodoksların sivil ve ruhani lideri haline getirildi. İstanbul'un fethi sonrasında Gennadios'un patrik olarak atanması, Fatih'in patrikhane politikasının belirleyici unsurlarını açıklar. Sultan,

Ortodoksların Batı Katolikleri ile ortak hareket etmelerini engellemek için patrikhane aracılığıyla Ortodoksların yönetim ve faaliyetlerinde söz sahibi olmak istiyordu. Gennadios, Katolik Batı ile birleşme düşüncesine karşı çıkanların lideriydi ve patrik olarak seçilmesi Ortodoksların Katolik tehdidinden kurtulmalarını sağladı. Ancak, Gennadios ve taraftarları, Sultan'a itaat etmek zorunda kaldılar çünkü kendi inançlarına göre "kâfir" bir padişaha bile itaat etmek zorunluydu. Sonuç olarak, Sultan hem Hristiyanların birlikteliğine karşı bir hamle yapmış hem de patrikhanenin dini otoritesi ile Ortodoks tebaanın merkezi otoriteye bağlılığını güçlendirmiştir. (Güllü, 2021:153-171)

Fatih, Türk hakimiyeti altında ilk İstanbul (Fener) patriği olan Gennadios'a, Türk ve İslam Hukuku çerçevesinde Ortodoks cemaatinin hukuki statüsünü yazılı olarak tespit eden bir ferman verdi. Bu fermanında şu ifadelere yer verdi: "Hiç kimse Patrik'e tahakküm edemez ve kim olursa olsun kendisine zarar veremez. Patrik ve yanındaki papazlar her türlü umumi hizmetlerden müebbeden muaf tutulacaktır. Kiliseler camiye dönüştürülmeyecek ve izdivaç ve defin işleri gibi diğer âdet işleri, Rum kilisesi ve geleneklerine uygun olarak devam edecektir." Bu hak ve yetkiler, Fatih Sultan Mehmet tarafından verildikten sonra 14 sultan döneminde korunmuş ve patrikler hep sultanların huzurunda görevlerini icra etmişlerdir. Ancak sonrasında, patriklerin siyasi meselelere müdahil olmasıyla birlikte, tayin ve icraat törenleri artık sadrazamların huzurunda yapılmaya başlanmıştır (Güneş, 2017).

19. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Rumların ayrılıkçı hareketleri artış göstermiş ve Balkan Savaşları sırasında birçok bölge, Rum nüfusun yoğun olduğu bölgeler de dahil olmak üzere Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girişiyle birlikte Rumlar, İtilaf Devletleri'nin desteğiyle Anadolu'da isyanlar çıkarmış ve Pontus Rum Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir. Ancak Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda bu isyanlar bastırılmış ve Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi anlaşmasıyla Anadolu'daki Rumların büyük bir kısmı Yunanistan'a gönderilmiştir. Bugün Türkiye'de sadece İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada gibi yerlerde az sayıda Rum nüfusu bulunmaktadır (Güllü, 2021).

C. Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları: Çoksesli Bir Mirasın Geleceği

Cumhuriyet dönemi milliyetçilik anlayışı, milli bir devlet ve toplum oluşturma hedefi doğrultusunda milli coğrafya, Türk milleti, milli kültür ve din kavramlarını temel almıştır. İlk adım olarak, Misak-ı Milli sınırları belirlenerek milli coğrafya vatan kavramıyla bütünleştirilmiştir. Ardından, homojen bir yapıda Türk milletinin oluşması amaçlanmıştır. Milli kimlik ve kültürün oluşması için de ülkü birliği, ortak dil ve kültür gibi unsurlar önemsenmiştir. Lozan Barış Antlaşması sonrasında, Türk-Yunan mübadelesi ile milli coğrafya içinde yaşayacak millet belirlenmiş ve Anadolu halkına milli toplum yapısı oluşturma çalışmaları dil ve tarih çalışmaları gibi yollarla devam etmiştir (Kodaman, 2022:60).

Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum döneminde, Avrupa'daki uluslaşma sürecinden farklı olarak milli bir toplum inşa edilme süreci, öncelikle vatan kavramının ortaya çıkarılması ve ardından kimliklerin güçlenmesiyle devam etti. Avrupa milletleri, kendi kültürel yapılarını vatan kavramıyla birleştirerek ulusal bilince ulaştılar. Ancak Türkiye'de, Osmanlılık kimlik ideolojisinin uzun süre etkili olması nedeniyle homojen bir toplum yapısı oluşturmak için mübadele edilen Rumlar dışında diğer kesimler arasında birleştirici bir nitelik yoktu. Bu nedenle, dil, kültür ve ülkü birliği unsurları, toplumsal mutabakat ve ulus bütünlüğünün sağlanması için Türk kimliğinin benimsenmesi hedeflendi. Homojen bir nüfusa sahip olmak, tek bir ulusa dönüşmek, ulus devletlerin tamamında en önemli hedeftir (Birsell, 2010:156-158).

Eleştirel çalışmalarda, Cumhuriyet dönemi Türkleştirme politikaları sırasında Yahudilerin dışlandığı ve Türk kimliğine kabul edilmedikleri genel bir kanı olarak ortaya çıkmıştır. Çoğu Yahudi, Türkçe konuşmaya çalışmalarına rağmen, Müslüman olmadıkları için Türk kimliğiyle özdeşleştirilmedikleri ve toplumda ayrımcılığa uğradıkları belirtilmektedir (Bali, 1999:54-56). Ancak Yahudiler, Türkiye'de devlet memuru olarak çalışma haklarına sahip olsalar da devlet memurluğu şartlarının cazip olmaması ve düşük maaşların ödenmesi nedeniyle bu sektörde çalışmak istememişlerdir (Stanford, 2008:406-408).

Cumhuriyet dönemi Türkleştirme politikalarını destekleyen bazı Yahudi liderler ve Türk devlet adamları, Yahudilerin Türk toplumuna entegrasyonunu

amaçlamışlardır. Bu amaçla, Yahudilerin Türklerle aynı mahallelerde yaşamaları, aynı okullarda eğitim almaları ve böylece Türk kültürüne entegre olmaları hedeflenmiştir (Mert, 2018: 143-169).

1. Lozan Barış Antlaşması ve Azınlıklar: Azınlık Haklarının Belirlenmesi

Lozan Barış Antlaşması, azınlık haklarına ilişkin bir düzenleme yaparak, izlenecek politikalar için bir pencere sunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise azınlık politikaları, Lozan Barış Antlaşması'nın belirlediği çerçeveye birlikte, Osmanlı'dan kalma etkilerin yanı sıra, "toplum" inşa etme politikalarıyla da şekillenmiştir (Aktürk, 2009: 893-909). Antlaşmada 37-45 arasındaki dokuz madde, farklı hükümlerle azınlık haklarını düzenlemektedir (Soysal, 2000). Gayrimüslim topluluklar belirtilen durumda azınlık olarak kabul edilir, ancak cemaat yönetimleri resmi statüden yoksun olarak ve tanınmadan var olurlar. Türkiye, azınlık politikalarını resmi olarak azınlıklar üzerinde yürütmekte olup, ancak pratik olarak cemaat yönetimleriyle de iletişim kurmaktadır (Yıldız, 2007:791-812).

Lozan Barış Antlaşması ile Batı'dan kaynaklanan azınlık (ekalliyet) kavramı hukukumuzda yer almıştır. Daha önce, din veya mezhep temelli kavramlar tercih edilirken, Lozan'da "gayrimüslim ekalliyetler, gayrimüslim ekalliyetlere mensup Türk tebaası" terimleri kullanılmıştır. Bu kavramsal değişiklik, Batılılaşma ve laikleşme göstergesi olsa da din ve mezhep gibi unsurlardan tamamen ayrıştırılamamıştır (Eryılmaz ve Bektaş, 2017: 25-50)

Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45 maddeleri, "Ekalliyetlerin Himayesi" başlığı altında azınlıkların haklarını düzenlemektedir. Bu haklar arasında dini özgürlük, kanun önünde eşitlik, kamu hizmetlerine eşit erişim, kendi dillerini serbestçe kullanabilme, masraflarını kendilerinin karşılayacağı her türlü hayır, din ve sosyal kurumlar ile eğitim kurumları tesis ve yönetme özgürlüğü, yoğunlukla yaşadıkları şehirlerde çocuklarına kendi dilleriyle eğitim verme hakkı, aile hukuku veya ahkâm-ı şahsiye konularında kültürlerine göre muamele görme hakkı, dini inançlarına veya ayinlerine uymayan muameleye maruz kalmama hakkı bulunmaktadır. Antlaşma ayrıca, Türkiye'deki gayrimüslimler için geçerli olan bu hakların, Yunanistan'daki Müslüman azınlıklar için de geçerli olacağını belirtmektedir (Eryılmaz ve Bektaş, 2017: 25-50).

2. Tek Parti Dönemi Azınlık Politikaları

Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası Lozan Antlaşması'nda ele alınmış olsa da Türkiye Cumhuriyeti'nin politikaları küresel eğilimlerin etkisiyle ulus-devlet anlayışından sapmalar yaşamıştır. Ulus-devlet anlayışı, benzerlikleri vurgulayarak ulusal sınırlar içinde homojen bir toplum oluşturmayı hedefler ve bu nedenle toplumsal birlik ve vatandaşlık bilinci önemlidir. Ancak Türkiye'de, toplumsal ve kültürel çeşitlilik nedeniyle bu hedefe tam olarak ulaşılamamıştır. Atatürk ve bazı arkadaşlarının doğduğu, büyüdüğü ve eğitim gördüğü şehirlerin ülke toprakları dışında kalması, Cumhuriyet yönetiminde yeni bir ulus inşa etme hedefinin öncelikli olduğunu belirledi. Tek Parti döneminde, kültürel entegrasyon politikaları sert önlemlerle uygulandı ve azınlıklar ile çoğunluğu Müslüman olanlar da büyük ölçüde etkilendi. (Eryılmaz ve Bektaş, 2017:25-50).

Tek Parti yönetimi, egemenliğin halka ait olduğu görüşüne dayanarak eşit vatandaşlık anlayışıyla ulus politikası oluşturmuştur. 1924 Anayasası'nın ilgili maddeleri (69, 75, 88) aracılığıyla, tüm bireylerin Türk vatandaşı olduğu ve din veya mezhep ayrımı yapılmaksızın yasalar önünde eşit olduğu belirtilmiştir. Bu sayede, millet veya cemaat topluluklarına göre farklı statüler verilemeyeceği vurgulanarak vatandaşlara geniş bir vatandaşlık hukuku sağlanmıştır (Shaw ve Shaw, 1994). Yeni vatandaşlık anlayışı doğrultusunda, Lozan Antlaşması'nda azınlıklar için belirlenen statünün değiştirilebileceği ima edilerek örtülü bir mesaj verilmiştir (Küçükcan, 2012:7-30) Bu konuda farklı görüşler olsa da bazı araştırmacılar Cumhuriyet'in erken dönemlerinde uygulanan azınlık politikalarının çoğunun dini ayrımcılık üzerine kurulduğunu savunmaktadır. Ayrıca 1924 Anayasasında yer alan "Türkiye Devletinin dini, din-i İslam'dır" hükmü, 1928 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Eryılmaz ve Bektaş, 2017:25-50).

Medeni kanunun hazırlanması, Türk vatandaşları arasında eşitliğin sağlanmasında bir adım olarak görülmüştür. Ancak Lozan Antlaşması'nda azınlıklara özerklik sağlanmasına rağmen, iktidarın eşitlik vaadi üzerine Yahudiler, 8 Ekim 1925'te ayrı hukuki statülerinden ve haklarından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Azınlık cemaatleri, kendi dinlerinden olanlara ayrı kurumlar tesis etmeye devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, azınlık çocuklarının ilköğrenimlerini devlet okullarında yapmalarını ya da kendi kurdukları okullarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın kabul ettiği ders programı çerçevesinde yürütmelerini

istemiştir. Shaw, Türkiye'de din ve devlet işlerini birbirinden ayırma yönünde atılan adımların, 1928 yılında Anayasa'dan çıkarılan "Türkiye Devletinin dini, din-i İslam'dır" hükmü, Allah adını anma yükümlülüğünün ortadan kalkması gibi önemli gelişmeler olduğunu düşünmektedir. Bu gelişme, Türkiye Cumhuriyeti'nde Müslüman olmayanların da tam eşitliğe sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir (Shaw S. J., 2023).

Tek Parti dönemi boyunca azınlıklara yönelik ilk devlet politikası, Türk-Rum nüfus mübadelesi olarak ortaya çıkmıştır (Çelebi, 2006:107-120). Tüm Ortodoks Rumlar ve Batı Trakya dışındaki tüm Müslüman Türkler, İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada hariç, mübadele kapsamında yer almışlardır (Macar, 2004:98). Mübadele döneminde dil, etnik köken ve kültürel farklılıklar dikkate alınmadan (Aktürk, 2015:778-806) gerçekleştirilen zorunlu göç uygulaması, dini entegrasyon girişimi olarak yorumlanabilir (Goularas, 2012:129-146). Türkiye'nin Lozan Antlaşması'ndan sonra uygulamaya koyduğu ilk azınlık politikası olan Türk-Yunan nüfus mübadelesi, Etabli² sorunu yüzünden taraflar arasında kriz yarattı (Çelebi, 2006:117-118). 10 Haziran 1930'da imzalanan antlaşma ile çözüme kavuşturulan Etabli Meselesi, Türkiye'nin 1930'lara kadar süren dış politikası içinde önemli bir yer tutmuştur (Sarıçoban, 2009:220). Krizin çözülmesiyle, yaklaşık 400.000 Müslüman Türkiye'ye geri dönerken, 1.200.000'den fazla Rum Yunanistan'a göç etmiştir. İstanbul'da yaklaşık 73.000 Rum kalmıştır ve Gökçeada, Bozcaada'da 8.000'den fazla Rum yaşamaya devam etmiştir. Ayrıca, yaklaşık 30.000 Rum da Yunan uyruğuna geçerek İstanbul'da yaşamaya devam etmiştir (Macar, 2004:139-141).

3. Çok Partili Dönemde Azınlık Politikaları

İkinci Dünya Savaşı'nın son aşamasında Almanya'nın kaybedeceği anlaşılınca, Türkiye'nin dış politikası da değişime uğramıştır. Mihver devletlerinin yenilgisi, Türkiye'nin demokratik bir tutum sergilemesinde etkili

² Etabli sorunu, Lozan Barış Antlaşması'nın ikinci maddesinin uygulanmasında ortaya çıkan bir sorundur. Bu maddeye göre Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı olarak nüfus mübadelesi yapılacak; ancak İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Türkler mübadeleden muaf tutulacaktır. (Kılıçbay, M. A. (2002). *Etabli Sorunu ve Milletlerarası Adalet Divanı'nın Önemi*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 51(1-4), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/144856>)

olmuştur. Türkiye, 23 Ocak 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya savaş ilan ederek Birleşmiş Milletler'in kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Bu yeni konum, Tek Parti döneminin sonunu getirmiştir. Nuri Demirağ liderliğinde Milli Kalkınma Partisi Temmuz 1945'te kurulmuştur ve ikinci muhalif parti olan Demokrat Parti Ocak 1946'da kurulmuştur (Ahmad, 2021:11-16). Bu dönemde, azınlıkların haklarında bazı iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni, azınlıkların toplumdaki etkinliğinin artması ve siyasi olarak önemli bir rol oynamaya başlamasıdır. Özellikle İstanbul'da azınlıkların oluşturduğu seçmenlerin sayısı oldukça fazladır ve bu da siyasi partilerin dikkatini çekmektedir. Bilinen verilere göre, İstanbul'daki seçmenlerin yaklaşık üçte biri gayrimüslimlerden oluşmaktadır (Güven, 2006:148)

Başbakan Recep Peker'in 1947 yılında yaptığı konuşma, CHP'nin azınlıklarla ilgili yeni bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir (Serçe, 2019:1687-1707). Peker, konuşmasında azınlıkların milli varlığın ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulayarak, Yahudiler hakkında özellikle konuşmanın gereksiz olduğunu belirtmiştir. Antisemitizm ve azınlıklar konusu son dönemlerde faşist ve nasyonalist hareketler arasında büyümüştür, ancak Türk milliyetçiliğinin bu yanlış ve zararlı anlayışlardan kurtulması gerektiğini söylemiştir.

Peker, hükümet olarak azınlıkların haklarının milli hayata uygun hale getirilmesi için gerekli tedbirleri alacaklarını ve gerektiğinde Büyük Millet Meclisi'ne öneriler sunacaklarını açıklamıştır (Cumhuriyet, 1947).

Konuşmasında ırkçılık hakkında da görüşlerini dile getiren Peker, ırkçı milliyetçiliğin antidemokratik, emperyalist ve hor görme üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Bir milletin gerçek şerefının, geçmişte insanlığa hizmet ettiği gibi bugün de medeni milletlerle birlikte barış ve huzur için çalışmakta olduğunu söylemiştir. Irkçılığın, Türk saymadığı yurttaşlar için hiçbir hak tanımadığını ve hatta onları tasfiye etmek istediğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 1947).

Çok partili siyasi sisteme geçilmesiyle birlikte, Yunanistan ile ilişkilerin gelişmesi ve Rum cemaatinin temsilcilerinin Hükümet yetkilileriyle pek çok kez görüşme fırsatı bulması, cemaatin sorunlarını iletmelerine olanak sağladı (Serçe, 2019:1687-1707). Bu görüşmeler, ilk olarak 1946 seçimlerinin öncesinde başladı.

13-15 Mayıs 1946 tarihlerinde bir Patrikhane heyeti, Başbakan Şükrü Saracoğlu ile Ankara'da görüştü. Heyet, haziran ayında tekrar Ankara'da görüşmeler yaparak, cemaatin taleplerini sıraladı. Buna göre, Azınlık vakıflarının yöneticilerinin cemaat mensupları tarafından yeniden seçilmesi, tek müteveli sisteminin kaldırılması, Zihni Özdamar'ın görevden alınması ve Balıklı Rum Hastanesi'nin yönetiminin Rum mütevellilere iade edilmesi, Heybeliada Ruhban Okulu binasının cemaatte kalmaya devam etmesi, İmroz ve Bozcaada'daki Rum okullarında Rumca derslerinin yeniden başlatılmasına izin verilmesi, Papa Eftim tarafından ele geçirilen kiliselerin Rum cemaatine iade edilmesi talep edilmiştir.

Ankara'da gerçekleşen Patrikhane heyeti temasları sırasında, Yunanistan'ın yeni Ankara Büyükelçisi Skepheris de Türk yetkililerle azınlık vakıfları, Balıklı Hastanesi, kiliseler, Heybeliada Ruhban Okulu ve Rum okulları gibi konuları ele almak üzere görüşmeler gerçekleştirdi. Patrikhane heyetinin ve Skepheris'in temasları sonucunda, Ankara Radyosu 17 Temmuz 1946'da Rumlara ait olan Balıklı Hastanesi'nin geri verildiği, Galata'da Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin kullanımındaki iki kilisenin de Rumlara iade edilebileceği açıklamasını yaptı. Yeni bir düzenleme yapılması sözü verilen azınlık vakıflarının yönetimi konusunda, mukataa vergisinin kaldırılması ve Heybeliada Ruhban Okulu binasının cemaate bırakılması konularında Türk yetkililer olumlu adımlar attılar. Ancak, adadaki ticaret okulu, kullanımı için çok geniş olduğu gerekçesiyle Rum cemaatine bırakılmamıştır. (Alexēs, 1992:182).

1948 yılında da Rum cemaati, hükümet ile ilişkilerini sürdürmüştür. CHP İstanbul Bölge Müfettişi Sadi Irmak ve Kaludi Laskari gibi parti üyeleri, Rum cemaatinin taleplerini CHP Genel Sekreterliği'ne aktarmıştır (Serçe, 2019:1687-1707). Bu talepler arasında Vakıflar Kanunu'nun değiştirilmesi, Galata Panayia kilisesinin cemaate verilmesi, mukataa vergilerinin kaldırılması, Türk öğretmenlerin maaşlarının devlet tarafından ödenmesi, cemaat mensuplarının memur olarak görevlendirilmesi ve emlak alım-satımında eşit muamele görülmesi gibi konular yer almaktadır. Bu temaslar ve girişimler sonucunda, tek müteveli sistemi kaldırılarak vakıfların cemaat içerisinde seçilecek mütevellilerce yönetilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, eğitim alanında da Türk müdür yardımcısı uygulamasının kaldırılması ve Türk öğretmenlerin maaşlarının devlet tarafından

ödenmesi gibi gelişmeler, Rum cemaatinin temaslarının önemli etkisini göstermektedir (Irmak, 1948).

III. VARLIK VERGİSİNİN TOPLUMSAL VE SİYASİ BOYUTU

A. Varlık Vergisi

Varlık Vergisi Kanunu'nun ilk maddesi, servet ve kazanç sahiplerinin bir defaya mahsus olarak "Varlık Vergisi" adı altında vergilendirilmesi için bir yükümlülük oluşturduğunu belirtmektedir (Ökte, 1951:217). Vergi, II. Dünya Savaşı sırasındaki olağanüstü koşullarda uygulanmak üzere bir servet vergisi olarak kabul edilebilir. Verginin kapsamı, servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ile olağanüstü kazançlarıdır (Korkmaz, 2004:178).

4305 sayılı "Varlık Vergisi Kanunu", 2 Kasım 1942 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ele alınarak kabul edilmiştir. Bu kanun, sadece iktisadi açıdan değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel açılardan da önemli bir uygulamadır (Aktar, 2021:135)

Varlık vergisi ilk olarak zorunlu bir iç borç olarak önerilmiştir. Ancak, Emin Ali Sipahi'nin yabancıların bu borca zorlanamayacaklarını savunması sonucunda vergiye dönüştürülmüştür (Ökte, 1951:119)

Varlık Vergisi ilk kez, 1940 yılının Kasım ayında CHP'nin gizli oturumunda Şükrü Saraçoğlu'nun ekonomide Türklere ağırlık verilmesi kararını almasıyla gündeme gelmiştir. Vergi, kendisinden önceki tüm vergilerden farklılık göstermiştir. Vergi alınmasına dair kararlar, nakit olarak ödenmesi gerektiğini belirtmiştir ve ödeme süresi 15 gün olarak belirlenmiştir. Azınlıklar arasında ödeme süresi içinde vergiyi ödeyemeyenlerin Aşkale'ye çalıştırılmak üzere gönderileceği yönünde kararlar alınmıştır (Karabulut, 2005:325-339).

B. Varlık Vergisinin Çıkmasına Neden Olan Ekonomik Sorunlar

II. Dünya Savaşı, Almanya'nın Polonya'yı işgali ile fiilen başlamış ve ardından Fransa, Rusya, İtalya, Japonya gibi devletlerin katılımıyla neredeyse dünyanın dörtte üçüne yayılmıştır. Türkiye, stratejik konumu nedeniyle savaşa

katılması istenmiş ancak I. Dünya Savaşı'nda yaşadığı acıları unutmayan ve tekrar bir felaketle karşılaşmak istemeyen bir tutum sergilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti, toprak bütünlüğü tehdit edilmedikçe savaştan uzak durmaya çalışmıştır (Armaoğlu, 1984). Türkiye, II. Dünya Savaşı boyunca özellikle Müttefik Devletler tarafından yapılan baskılara rağmen savaşa katılmamakta kararlıydı. Bulgaristan ve Yunanistan'ın Almanya tarafından işgal edilmesiyle savaş Türkiye'nin sınırına dayanmış olsa da ülke, savaşın dışında kalmayı başardı. Bu durum, Türkiye'nin savaşa müdahil olmak yerine tarafsız bir konumda kalmayı tercih etmesi ve I. Dünya Savaşı'ndaki acı deneyimlerin de etkisiyle savaşın yıkımından kaçınma çabasıyla açıklanabilir (Oran, 1969:227-275).

II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye, aktif olarak savaşa dahil olmamış olsa da, savaşın küresel ekonomik etkilerinden kaçınmamıştır. Özellikle savaşın etkisiyle dünya pazarlarındaki dengesizlikler ve Türkiye'nin yakın tarihi boyunca yaşadığı ekonomik sıkıntılar, ülkeyi zorlu bir ekonomik durumla karşı karşıya bırakmıştır. Bunun sonucunda Türkiye, savaş ekonomisiyle doğrudan savaşmanın yerine, ekonomik kaynaklarını savaş ekonomisine uygun şekilde yönlendirmek zorunda kalmıştır (Korkut, 2008). Türkiye'de II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan hükümet değişiklikleri ekonomik politikaların sık sık değişmesine neden oldu. Her iki hükümet de üretim azalması ve ithalat kısıtlamaları nedeniyle ekonomik darboğazlarla karşı karşıya kaldı. Ayrıca, artan enflasyon halkın yaşam standardını olumsuz etkiledi ve büyük şehirlerin gıda ihtiyacının karşılanması sorunu da yaşandı (İnci, 2012:272-290).

1942 yılının ikinci yarısında Türkiye'de hükümet değişikliği yaşandı ve Refik Saydam'ın ani ölümünden sonra kurulan yeni Saracoğlu hükümeti, savaş yıllarında ekonominin yönetimi konusunda önceki hükümetin politikalarından tamamen farklı bir piyasa odaklı politika izledi. Saracoğlu, Saydam hükümeti döneminde piyasaları sıkı bir şekilde kontrol eden mekanizmaları gevşetme veya kaldırma yönünde adımlar attı (Aydemir, 2000:224). Hükümetin ilk adımı, tarımsal üretim üzerindeki devlet denetimini azaltmak oldu. Bu çerçevede, hububat alım fiyatları artırıldı ve çiftçilerin ürünlerinin %25'ten büyük çiftçiler için %50'ye kadar olan bölümünün piyasa fiyatlarına göre serbestçe satılması sağlandı (Kararname No: 2/18365, Resmi Gazete, 17.7.1942, Sayı: 5160). Saracoğlu hükümeti, ekonominin savaş yıllarındaki dengeyi piyasa hareketleri ve

kısmi enflasyonist ortamın teşvik edeceği üretim artışı ile sağlamak amacıyla yola çıkmıştı. Ancak fiyatlardaki artış karşısında, hükümet olağandışı yeni yöntemlere başvurmak zorunda kaldı (Tezel, 1994). Ancak, fiyatların denetiminin büyük ölçüde kaldırılmasına rağmen, enflasyonun kontrolsüz bir şekilde artması ve üretim artışının sağlanamaması sonucunda, ihtikar ve vurgunculuk faaliyetleri yoluyla bir yanda milyonerlerin ortaya çıkması, öte yanda halkın yoksulluğu ve sefaletinin her geçen gün daha da artması gibi sebepler hükümeti zor durumda bıraktı. Bu nedenle, hükümet uzun yıllar eleştirileceği savaş zenginlerini hedef alan Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmak zorunda kaldı (İnci, 2012:272-290).

C. Varlık Vergisi Kanunu: Uygulanabilirlik Sorunları ve Uygulama Süreci

1942-1944 yılları arasındaki savaş döneminde, Milli Koruma Kanunu'na ek olarak, aşırı kar elde etmiş olan kesimlerin kazançlarını vergilendirmek amacıyla 'Varlık Vergisi' yürürlüğe girdi. Bu verginin temel hedefleri arasında, kamu harcamalarının finanse edilmesi, aşırı kazançların vergilendirilerek talebin düşürülmesi, fiyat artışlarının yavaşlatılması ve servet dağılımının dengelenmesi yer alıyordu. Dönemin Maliye Bakanı Fuat Ağralı, Varlık Vergisi'nin amacını, enflasyonla mücadele etmek için tedavüldeki paranın çekilmesi, gayri-meşru kazançların vergilendirilmesi ve devlet gelirlerinin artırılması olarak açıklamıştır (Kartal, 2022:181-200). Yerel hükümet memurları, belediye meclislerinin temsilcileri ve ticaret odaları temsilcilerinden oluşan yerel komisyonlar, vergi matrahlarını tayin ediyorlardı ve sabit bir oran mevcut değildi. Sonuç olarak, bu vergi tamamen özellikle İstanbul'daki tüccarlar gibi büyük kentlerdeki kişiler tarafından ödenirken, küçük gayrimüslim topluluklar Müslümanlarınkinden çok daha yüksek oranlara maruz kalarak toplam vergi gelirinin %55'ini ödediler. Ancak gayrimüslimlere ödeme yapmak için taksitlendirme imkanı verilmediği için çoğu işlerini ve mülkiyetlerini Müslüman iş adamlarına satmak zorunda kaldı (Zürcher, 2015). Vergilendirme konusunda herhangi bir grubun, kişinin, sınıfın veya ailenin ayrıcalıklı olamayacağına dair 1924 Anayasasının 69. maddesine rağmen, dönemin irat ve servet vergileri müdürü Mehmet İzmen'in teklifiyle vergi mükellefleri arasında Müslümanlar (M), Gayrimüslimler (G), Ecnebler (E) ve Dönmeler (D) şeklinde ayrımcılık yapılmıştır (Ökte, 1951). Varlık vergisi, savaş dönemlerinde devlet bütçesi için önemli bir mali kaynak tesis ettiği halde, hukuki

bir temele sahip olmaması ve azınlık karşıtı politikaların bir örneği olması nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Bu vergi, piyasayı Türk tüccarların eline vererek Türkleştirme siyasetinin bir ürünü olarak görülmüştür (Aktar, Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları, 2021). Varlık vergisi, özellikle savaş dönemlerinde vurgunculuk ve karaborsacılıkla mücadele etmek için hayata geçirilmiş olsa da uygulamada gayrimüslimlerin mülkiyetlerine el koyma aracı haline gelmiş ve bu durum eleştirilere maruz kalmıştır (Kartal, 2022:181-200). Ohannes Kılıçdağı tarafından belirtildiği üzere, vergi yalnızca yüksek kazanç elde eden kişilere değil, terzi, şoför, sekreter, garson gibi meslek sahibi gayrimüslimler arasında da uygulanmış ve vergi oranları aynı işi yapan Türk tacirlere göre oldukça yüksek tutulmuştur. Örneğin, bir Türk tacire 500 lira vergi kesilirken, aynı işi yapan bir Yahudi tacire 50 bin lira vergi yazılmıştır (Kılıçdağı, 2021). Varlık Vergisi'nin azınlıklara yönelik uygulamaları, devlete olan güvenlerini sarsmış, Lozan Antlaşması ile milli Türk kültürüne kazandırılma çabaları ciddi şekilde zarar görmüş, aynı zamanda gayrimüslim vatandaşların Türkiye Devleti ile bütünleşmesi de engellenmiştir (Ökte, 1951). Varlık vergisi, aşırı matrah ve oranlar nedeniyle adil olmayan bir vergi olarak kabul edilmiştir ve ekonomik açıdan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Devletin aşırı müdahalesi güven ortamını zedelemiş, ticaret hayatında etnik ve dini bir değişim yaşanmış, gayrimüslimler yatırımlarını yurtdışına kaydırmıştır. Ayrıca, malvarlığı azalan vergi mükellefleri karaborsacılığa yönelerek, vurgunculuğun önlenmesi yönündeki çabalar sadece aktörlerin değişmesiyle sonuçlanmıştır. Varlık vergisi gibi tüm olağanüstü hal vergileri, mülkiyetin haksız bir şekilde kamuya aktarımının örneğini sergilemiş ve özellikle Varlık vergisi, etnik ve dini unsurlar içerdiği için ticari hayatın tüm yönlerini değiştirmiştir (Kartal, 2022:181-200).

Diğer taraftan 1942 yılında çıkarılan varlık vergisi, resmi gazetede belirtildiği üzere olağanüstü bir dönemde, yani İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin ekonomik ve sosyal açıdan hissedildiği bir zamanda uygulanmıştır. Verginin temel amacı, savaş döneminde yüksek kazanç ve servete sahip olan bireylerden vergi alarak piyasada dolaşan para miktarını azaltmak, fiyat artışlarını kontrol altına almak ve Türk parasının değerini korumak amacıyla çıkartıldığı ileri (Resmi Gazete, 1942) sürülmektedir. Varlık vergisi, literatürde bazı

kaynaklarda da Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli ekonomik ve sosyal sorunları açısından bir çıkış yolu olarak gösterilmiştir.

Boratav, Varlık Vergisi'nin servet vergisi olarak 1942 yılında konulan bir kanun olduğunu ve savaş döneminde enflasyonu önlemek için piyasada dolaşan parayı azaltmanın ekonomik bir zorunluluk olduğunu ileri sürer. Boratav'a göre, Varlık Vergisi'nin gayrimüslimlere karşı ayrımcı bir şekilde uygulanması, kanunun kendisinden değil, dönemin Türkçü siyasi ortamından kaynaklanmaktadır. Boratav, Varlık Vergisi'nin Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığına yabancı sermayeyi tasfiye ederek katkı sağladığını da öne sürer (Boratav, 2019).

Ortaylı'nın görüşüne göre ise, Varlık Vergisi, Türkiye'nin savaşa girmesiyle birlikte ortaya çıkan ekonomik zorlukları karşılamak amacıyla hayata geçirilmiş bir savaş vergisidir. Bu vergi hem taşrada yeni yükselen tüccarlara hem de Ankara'daki zengin toprak sahiplerine dahi uygulanmıştır (Ortaylı, 2011).

Ayrıca 1942 yılında Maliye Müfettişi olarak görev yapan Cahit Kayra, varlık vergisi uygulamasında ayrımcılık yapılmadığını ifade etmektedir. Ancak, hataların olduğunu kabul etmektedir. Kanunda itiraz hakkı bulunmamasına rağmen, itirazların kabul edildiğini de belirtmektedir. Kayra, Varlık Vergisinin sadece Gayri Müslimlerden alınmadığını, Müslümanlar arasında da vergi tahsil edilenler olduğunu ve bazılarının her şeyini kaybetmek zorunda kaldığını söylemiştir (Kayra, 2022).

Cahit Kayra, Varlık Vergisi döneminde, İstanbul Ticaret Odası'na kayıtlı iş adamlarının dağılımını gözlemlemiştir. Bu gözlemlere göre, İstanbul Ticaret Odası'na kayıtlı olan iş adamlarının yüzde 83'ünün gayri Müslimlerden oluştuğu, yüzde 13'ünün ise Müslümanlardan oluştuğu ifade edilmektedir. Bu durumda, vergi gücü kapasitesi yüksek olan yüzde 83'lük kesimin, yüzde 13'lük kesime göre daha fazla vergi ödediği vurgulanmaktadır. Yani, gayri Müslim iş adamlarının vergi ödeme potansiyeli Müslüman iş adamlarınınkinden önemli ölçüde daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Kayra, 2022).

II. Dünya savaşının Türkiye açısından sonucundan biri hem ekonomik hem de sanayileşme açısından Varlık vergisi, bir çözüm unsuru olarak görüldüğü söylenilebilir. Savaş dönemlerinde ekonomik istikrarın sağlanması ve devletin

kaynak ihtiyaçlarının karşılanması için benzer vergiler uygulanması yaygın bir yntemdir (Arslan, 2016).

Varlık Vergisi, Türkiye'nin ekonomik özerkliğini artırmak için önemli bir girişimdir. Uygulandığı dönemde, uluslararası ekonomik koşullardan etkilenen Türkiye, savaşa girmese bile zorlu bir süreç yaşamaktaydı. Savaş nedeniyle 1,5 milyon civarında kişi askere alınmış, genç nüfusun askerlik görevini üstlenmesiyle üretim azalmış, ancak tüketim artmıştır. Milli savunma harcamaları da önemli ölçüde artmıştır. Bu durumda Varlık Vergisi, devletin bte açığını kapatmak ve savaşa hazırlık için gereken kaynakları sağlamak için zorunlu bir nlem olarak karşımıza çıkmaktadır (Boratav, 2019).

Varlık Vergisi aynı zamanda Türkiye'nin milli iktisadını oluşturma ve yerli burjuvaziye geliştirme hedefine hizmet etmiştir. Osmanlı döneminden beri, ekonomik faaliyetlerin azınlıklar ve yabancılar tarafından kontrol edildiği bir yapıya sahipti. Varlık Vergisi, bu durumu değiştirmeyi amaçlamış ve azınlıkların ve yabancılardan elindeki servetin yerli Türklere aktarılmasını sağlamıştır. Bu sayede Trklilerin ticaret, sanayi ve zanaat sektörlerinde daha etkin olmaları teşvik edilmiştir. Varlık Vergisi, Türkiye'nin ekonomik yapısını millileştirmiş ve yerelleştirmiş, yerli sermayenin güçlenmesine katkıda bulunmuştur (Yedek, 2019).

Yukarıda grldği gzere, Varlık Vergisi'nin uygulanışı ve etkileri üzerinde farklı görüşler ve tartışmalar mevcuttur. Ancak literatüre göre tarihsel bağlamda, vergi Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını sağlama yolunda önemli bir adım olarak görülmekte (Boratav, 2019; Kayra, 2022; Ortaylı, 2011) ve ülkenin iç kaynaklarını güçlendirme amacını taşımakla birlikte uygulamada azınlıkların bazı haksızlıklara maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Aktar, 2021; Kartal, 2022; kte, 1951; Karabulut, 2005).

IV. KIBRIS SORUNU

A. 6-7 Olaylarının Kıbrıs Sorunu ile İlişkilendirilmesi

Yunanistan, II. Dünya Savaşı sonrasında Kıbrıs'ı kendi topraklarına katmak ve adayı Helenleştirmek istemiştir. Bu politikalar, sömürgecilik düzeninin eleştirildiği, ABD ve Birleşmiş Milletler tarafından yürütülen self-determinasyon ilkesinin küresel bir konjonktür oluşturduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Yunanistan, 1951'den itibaren Kıbrıs meselesini uluslararası platformlarda gündeme getirerek aktif bir politika izlemiş, ancak siyasi girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine Kıbrıs'ta şiddet eylemleri artmış ve Türklere yönelik kabul edilemez boyutlara ulaşmıştır (Babaoğlu, 2012:15-34). Fener Rum Patriği Athenagoras, hükümetle ilişkiler açısından diyalog yanlısı ve iyi niyetli bir tavır sergilemesine rağmen, 1954 yılından itibaren ortaya çıkan Kıbrıs Sorunu, Fener Rum Patrikhanesi ve İstanbul'daki Rum azınlık arasında bir ayrışmaya neden olmuştur (Zorbay, 2019:253-296). Kıbrıs meselesiyle birlikte Demokrat Parti ile Rum azınlık arasındaki sıcak ilişkiler soğumaya başlamış, hükümet, önceden sergilediği iyi niyet ve jestleri sonlandırarak Rumlarla arasına mesafe koymuştur. Bu yeni politika, kamuoyunda da Rumlara yönelik bir tepki oluşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla Kıbrıs sorunu, Türk-Yunan ilişkilerinde ve ülkedeki Rum azınlıklara karşı izlenecek politikalarda yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir (Karakuyuluk, 2018:36-50).

İngiltere, Kıbrıs'ın stratejik önemini fark ederek, savaş sonrası itibarını yeniden kazanmak ve dünya kamuoyunda varlığını kabul ettirebilmek için adada siyasi ve ekonomik ağırlığını hissettirmek istiyordu. Ancak Kıbrıs'ın İngiliz sömürgesi olmasına karşı çıkan sol hareketler ve Türkiye'deki Milliyetçi Demokrat Parti bu planlara engel teşkil ediyordu. Demokrat Parti, iktidara geldiği dönemde Yunanistan ile sıcak ilişkiler kurmuştu ve bu durum, karanlık organizasyonlar tarafından Türk ve Yunan gençliğinin milli ve manevi duygularını tahrik etmek amacıyla kullanıldı. Bu süreçte, "Kıbrıs Türk'tür"

derneği kuruldu ve basın manipüle edici yayınlar yaparak halkı sıkıyönetim ilan edileceği konusunda korkutmaya çalışmıştır. (Taşkesen, 2017:9-26).

Ada'daki Türklere yönelik artan şiddet eylemleri, Türkiye tarafında kızgınlık ve rahatsızlık yaratmaktaydı. Londra Konferansı'nın, tüm bu gerilimi sona erdireceği umut edilse de beklenen sonuçlar elde edilememiştir. Konferansın sonuçsuz kalması 6/7 Eylül Olaylarının başlangıç fitilini ateşlemiş ve Türkiye tarihinde daha önce görmediği şiddet olaylarına ve tahribata sahne olmuştur (Sakin ve Sabit, 2010)

1. DP Hükümetinin Kıbrıs'ta Yürüttüğü Siyaset ve Uluslararası İlişkileri

1950 yılından beri iktidarda olan Demokrat Parti'nin, Kıbrıs'ın İngiltere için bir iç mesele olması gerektiğine dair dış politikasından vazgeçtiği görülmektedir. Türk Hükümeti, adada Türkiye'nin hayati önem taşıyan hakları olduğunu ve İngiltere'nin egemenlik hakkından ancak Türkiye lehine vazgeçebileceğini savunmaya başlamıştır (Değerli, 2012).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 2 Temmuz 1955'te Daily Telegraph Gazetesi'nde yayınlanan bir röportajda, Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması ile Megali Idea'yı tarihin derinliklerine gömdüğünü, ancak Yunanlıların bu ideali tekrar canlandırmaya çalıştıklarının altını çizerek, Türkiye'nin Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesine kesinlikle izin vermeyeceğini beyan etti. Ayrıca, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na da aynı tarihte sert bir dille, eğer İngiltere Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ele geçirmesine izin verirse, Türkiye'nin askeri olarak karşı koyacaklarını bildirdi (PRO, FO 371/123906).

Bayar, İstanbul'da 24 Ağustos 1955'te, Türkiye'nin, Kıbrıs'ın geri verilmesini talep ettiğini açıklamıştır. Bayar ayrıca, adanın iki toplum arasında bölünmesine karşı çıktığını ve Türkiye'nin Kıbrıs politikasında kararlı olduğunu vurgulamıştır (Ayın Tarihi, 1955). Fatin Rüştü Zorlu, Bayar'ın konuşmasından sonra gerçekleşen Kıbrıs ve Doğu Akdeniz meselelerinin ele alındığı Londra Konferansı'nda 29 Ağustos-7 Eylül 1955 tarihleri arasında yaptığı konuşmalar, Menderes hükümetinin Kıbrıs politikasında yeni bir adım atıldığı şeklinde yorumlanabilir (Değerli, 2012).

2. Londra Konferansı: Kıbrıs Sorununun Dönüm Noktası

İngiltere, Kıbrıs sorununun çözümü için bir konferans düzenlemeyi planlamıştı. Bu konferans, Eylül ayında Londra'da yapılacaktı ve İngiltere Başbakanı Harold Mac Millan tarafından düzenlendi. Davetiyeler, konferansa katılmak isteyen taraflara gönderildi. Konferans, Lancaster House'da 29 Ağustos 1955'te gerçekleşecekti (Demirer, 2006:46).

Yaklaşan konferans tarihiyle birlikte Türkiye'nin Kıbrıs politikası daha net bir şekilde ortaya çıkmış ve daha katı bir tutum benimsemeye başlamıştır. Başbakan Menderes'in 24 Ağustos'taki Liman lokantasında gazetecilere yaptığı konuşmada Yunanistan'a karşı sert ifadeler kullanması, ülkedeki milli duyguların tehlikeli bir seviyeye yükselmesine sebep olmuştur (Güven, 2006:162).

Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Türkiye'nin Kıbrıs Adası'ndaki hukuki, siyasi, ekonomik, askeri ve sosyolojik ortaklıklarını başarılı bir şekilde vurgulayarak, Londra Konferansı'nda Türk delegesi olarak yer almıştır. Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın elini zayıflatmak için İngiltere'nin Türkiye'nin başarısına ihtiyacı vardı (Nicolet, 2007). İngiltere, Kıbrıs'ın bağımsızlığı için yapılan siyasi temaslar sırasında, Türkiye'yi Yunanistan'ın karşıt politikalarını engellemek için bir araç olarak kullanmıştır (Demirer, 2006:46).

Dış İşleri Bakanı Zorlu'ya göre, Ada'da mevcut durumun korunması gerekiyordu. Eğer İngiltere egemenlik haklarını devretseydi, Ada, coğrafi, stratejik ve ekonomik olarak Anadolu'nun bir uzantısı olduğundan, gerçek sahibi olan Türkiye'ye bırakılmalıydı. Zorlu ayrıca, bir savaş durumunda Türkiye'nin güney limanlarının büyük önem taşıdığını ve Kıbrıs'ın kontrolünü elinde bulunduran bir devletin Türkiye'nin bu limanlarına kolayca müdahale edebileceği endişesini dile getirdi (Ian Craig, 2007:22). Konferans ilerledikçe, görüşmelerin tıkanmaya başladığı günlerde İngiltere, Kıbrıs'taki askeri varlığının korunması şartıyla adanın kısmi özerklik kazanabileceğini söylemiştir. Dış İşleri Bakanı Zorlu ise konferanstaki konuşmasında, din adamlarının siyasete karışmasının önüne geçildiği, Türk ve Rum toplumlarına eşit siyasi temsil hakkı verildiği, Ada'nın kaderinin sadece Rum çoğunluğunun kararına bağlı olmadığı bir idarenin kurulması durumunda Türkiye'nin muhtar bir idareyi kabul edebileceğini

belirtmiştir. Bu açıklamalarla birlikte, taraflar arasındaki gerilim bir nebze olsun azalmıştır (Sakin ve Sabit, 2010:66).

Londra Konferansı, 29 Ağustos-7 Eylül 1955 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Ancak konferansın ikinci gününde, 6 Eylül 1955'te Türkiye'de büyük bir olay meydana gelmiştir. Bu olay, İstanbul'da yaşayan Rum azınlığa karşı düzenlenen ve binlerce ev, iş yeri, kilise ve mezarlığın tahrip edildiği pogromdur. Olaylar, Türk basınında çıkan ve Atatürk'ün Selanik'teki doğduğu evin bombalandığını iddia eden yalan haberlerle tetiklenmiştir (Akçam, 2012:16).

Londra Konferansı'nın 6-7 Eylül Olayları üzerindeki etkisi ise dolaylı olarak değerlendirilebilir. Konferans dönemi, Türkiye'nin Kıbrıs meselesi, azınlıkların hakları, insan hakları gibi konuların uluslararası platformda tartışıldığı bir zamana denk gelmektedir. 6-7 Eylül Olayları ise Türkiye'nin azınlık politikaları ve etnik ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur (Taşkesen, 2017).

6-7 Eylül Olayları, Londra Konferansı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasına etki etmiştir. Türkiye'nin konferansta Kıbrıs'ın taksimini savunması ve Yunanistan'ın ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını istemesi arasında uzlaşma sağlanamamıştır. Bu zaten gergin olan Türkiye-Yunanistan ilişkilerini daha da germiş ve konferansın sona erdirilmesine yol açmıştır. İngiltere ise Kıbrıs'taki egemenliğini koruma amacı gütmüştür. Olaylar, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerdeki gerilim ve anlaşmazlık nedeniyle konferansın sonuçsuz kalmasına sebep olmuştur (Değerli, 2012).

V.6-7 EYLÜL OLAYLARI VE MEDYANIN ROLÜ

Demokrat Parti iktidarının en karanlık sayfalarından biri olan 6 Eylül 1955 gecesi, azınlıkların Tek Parti Dönemi korkularını geride bırakıp Demokrat Parti ile yeni bir başlangıç yapmaya çalıştıkları 1950'lili yıllarda gerçekleşti. Azınlıklar, devletle barışmaya çalışarak Varlık Vergisi travmasının izlerini silmeye çalışırken, İstanbul ve İzmir gibi azınlıkların yoğun olarak yaşadığı yerlerde Rumlar başta olmak üzere diğer azınlıklara yönelik yapılan yağma, talan ve saldırılar siyasi literatürde "6-7 Eylül Olayları" olarak kaydedildi ve telafisi imkânsız acılara neden oldu (Şanlı, 2019:865-904).

6-7 Eylül Olaylarının, amacına ve sonrasında yaşananlara bakıldığında, tamamen organize bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Atatürk'ün evinin bahçesine bomba atılması ve İstanbul Express gazetesinin aynı gün binlerce baskıyla meydanlarda dağıtılması, tüm bunların planlı olduğunu göstermektedir. Bu olaylar, dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Olayların amacı, azınlık gruplara yönelik bir linç ve yağma hareketi başlatmak, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini zedelemek ve siyasi iktidarın iç politikadaki zayıflığını göstermektir. Ancak olayların sonrasında, hükümetin olayları kontrol altına alamaması ve güvenlik güçlerinin olaylara müdahale edememesi, ülkedeki huzursuzluğu arttırmıştır. Olayların uzun vadede Türkiye'nin demokrasi, insan hakları ve azınlık haklarına ilişkin konulardaki imajını olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olmuştur.

Kıbrıs meselesini 6-7 Eylül Olaylarından ayrı bir şekilde düşünmemek gerekmektedir. 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs meselesi arasındaki ilişki, Türkiye'nin Kıbrıs meselesine milli bir önem vermesi ve Kıbrıs Türklerinin haklarını korumak için çaba göstermesidir. Ancak bu dönemde, Türkiye'de Kıbrıs konusunda artan bir farkındalık ve duyarlılık olduğu görülmüştür. İstanbul'daki Rum azınlık, bu artan duyarlılık ve farkındalığın hedefi haline gelmiştir (Euronews, 2022).

Ayrıca, 6-7 Eylül olaylarının tetikleyici unsurlarından biri Kıbrıs ile ilgili asılsız haberlerdir. Söz konusu haberde, Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal

Atatürk'ün doğduğu evin Selanik'te bombalandığı iddiası yer almıştır. Bu yanıltıcı haber, Türk toplumunda büyük bir infial yaratmış ve maalesef İstanbul'daki Rum azınlığın mülklerine saldırılara yol açmıştır (Euronews, 2022).

A. Medya ve Toplum Eleştirisi

Medya, günümüzde insan ve toplum hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Gelişen teknolojilerle birlikte daha yaygın hale gelen medya yapıları, gündelik yaşamın her alanında bilgilendirici ve yönlendirici bir güç haline gelmiştir. Teknolojinin medya yapıları içinde kullanılması ile medya, tüm koşullarda iletişim kurmayı sağlama fonksiyonuna erişmiştir (Soydan ve Alpaslan, 2014:57).

Medya kavramı, genel bir yapıyı ifade eder ve içerisinde yazılı basın, görsel medya, işitsel medya gibi unsurları barındırır. Bu çerçevede, medya aracılığıyla bilgi, haber, yorum gibi unsurlar insanlara görsel, işitsel ve yazılı şekillerde iletilir (Soydan, Alpaslan, 2014: 57). Günümüzde ise teknolojinin gelişmesiyle birlikte internetin kullanımı ve etkileşim temelli internet sitelerinin oluşturulması, sosyal medya olarak adlandırılan bir yapıyı literatüre dahil etmiştir (Zafer ve Vardarlır, 2019).

Medya kavramının teorik anlamı ve süreç içindeki gelişimi ve dönüşümü, dikkate değer bir noktadır. Medyanın temel işlevleri arasında bilgi akışı sağlama, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma ve demokratik süreçlere katkıda bulunma yer alır. Medya, teknolojik ilerlemeler ve toplumsal değişimlerle birlikte evrim geçirmiş ve farklı platformlar aracılığıyla faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu değişim, medyanın dördüncü güç olarak tanımlanmasını da beraberinde getirmiştir. Medyanın dördüncü güç olarak adlandırılması, toplum üzerinde etkili bir rol oynadığı ve politik, ekonomik ve sosyal alanlarda denge sağlamada önemli bir güç olduğunu ifade etmektedir. Medyanın dördüncü güç olarak kabul edilmesi, demokratik süreçlerin işleyişine katkıda bulunduğunu ve güç odaklarını denetleme rolünü üstlendiğini göstermektedir (McQuail, 2010:138).

Medya, 20. yüzyılda radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte dördüncü güç olarak kabul edilme kavramı daha da genişlemiştir. Radyo ve televizyon, gazetelerden daha geniş bir kitleye ulaşabilen ve etkili iletişim araçları olarak öne çıkmıştır. Haber ve eğlence içerikleriyle

toplumun gündemini belirleyen, kamuoyunu şekillendiren ve siyasi süreçlere etki eden önemli araçlar olmuşlardır (Giddens, 2013:376).

Medya, dördüncü güç olarak kabul edildiği zaman, tarafsızlık, objektiflik ve doğruluk ilkelerine bağlı kalarak sorumluluklarını yerine getirmelidir. Ancak, medya bazen bu prensiplere uymayarak manipülasyon amacıyla propaganda yapabilir veya belirli bir ideolojiyi dayatabilir. Propaganda, halkın duyu, düşünce ve davranışlarını etkilemek için sistemli bir iletişim faaliyetidir. Medya araçlarıyla gerçekleştirilebileceği gibi, siyasi partiler, devlet kurumları, sivil toplum örgütleri veya diğer gruplar tarafından da kullanılabilir (Jowett ve O'Donnell, 2018:7).

Medyanın halkı manipüle etme ve propaganda yapma örnekleri tarihte pek çok kez görülmüştür. Bir örnek olarak, Nazi Almanyası döneminde Joseph Goebbels'in başında olduğu Propaganda Bakanlığı, radyo, gazete, film ve afiş gibi medya araçlarını kullanarak halkı Hitler'in liderliğine inandırmış, Yahudilere karşı nefret tohumları ekmiş ve savaşa destek sağlamıştır. Bu örnekte, medyanın gücünü kötüye kullanarak manipülasyonun etkileri açıkça görülmüştür. Bu tür örnekler, medyanın etkisinin nasıl kullanıldığını ve toplum üzerindeki potansiyel etkisini gösteren önemli birer hatırlatmadır (Welch, 2014:1). Aynı şekilde, Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde medya araçları, Stalin'in kişilik kültürünün oluşturulması, komünist ideolojinin yayılması ve muhaliflerin sindirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde medya, Stalin'in liderliğini kutsallaştırmak için propaganda aracı olarak kullanılmış, muhalif görüşler bastırılmış ve toplum üzerinde büyük bir etki yaratılmıştır. Bu örnek, medyanın siyasi iktidar tarafından nasıl kullanılabileceğini ve toplum üzerindeki etkisini gösteren önemli bir örnektir (Kenez, 2009:1). 6-7 Eylül Olayları öncesinde ve sonrasında da propaganda, kamuoyunu etkileme ve yönlendirme amacıyla yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Bu olaylar, Kıbrıs meselesiyle başlayan süreçle birlikte ortaya çıkmış ve 6-7 Eylül Olayları'nın başlangıcına ve sonuna kadar devam eden bir dönemi kapsayarak ilerlemiştir.

Medya, toplumu manipüle etmek amacıyla da kullanılabilir. Manipülasyon, bir kişi veya grup tarafından, başka bir kişi veya grup üzerindeki davranışları veya düşünceleri etkileyerek kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme girişimidir. Medyanın manipülasyonu, çeşitli iletişim stratejileri kullanarak,

bilgileri seçici bir şekilde sunarak veya duygusal ve psikolojik etkileme yöntemlerini kullanarak gerçekleştirilebilir. Manipülasyonun etkisi, insanların bilinçaltına nüfuz ederek onları istenilen yönde düşünmeye ve hareket etmeye teşvik edebilir. Bu da, toplumda yanlış bilgilendirme, önyargıların güçlenmesi ve sosyal düşmanlıkların artması gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir (Aydın, 2020:76-90).

6-7 Eylül olaylarıyla manipülasyon arasındaki ilişkiyi anlamak için bazı noktalara değinmek önemlidir. 6-7 Eylül olaylarının fitilini ateşleyen Selanik'te Atatürk'ün evine bomba atılması iddiası çarpıtıcı bir haber olduğu ortaya çıktığı halde, Türk basını bunu görmezden gelerek bombanın Yunanlar tarafından atıldığını iddia etmiştir. Bu durum, gerçekliği çarpıtarak halkın algısını manipüle eden bir medya anlayışının var olduğunu göstermektedir.

6-7 Eylül olaylarında medya, Türk milliyetçiliği ideolojisini yayarak İstanbullu Rumları hedef gösterdi. Medya, Rumların refah içinde yaşadıklarını ve Türkiye'nin kurucusuna saygısızlık ettiklerini iddia ederek halkın öfkesini körükledi. Medya, aynı zamanda olayların boyutunu gizleyerek veya küçümseyerek gerçekleri çarpıttı. Bu örnek, medyanın olayları gerçeklikten uzak bir şekilde sunarak toplumun algısını etkilemeye çalıştığını göstermektedir. Medya, kendi ideolojik veya siyasi amaçlarını gözeterek gerçekleri manipüle etmiş ve halk arasında kutuplaşma ve önyargıların oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Tüm bunlardan anlaşılacağı gibi, 6-7 Eylül olayları, manipülasyon ve propagandanın yoğun olduğu bir dönemde medya ve dezenformasyon arasındaki sıkı bir ilişkinin sonucudur. Medya, gerçekleri manipüle ederek veya gizleyerek halkın bilinçlenmesini engellemiş ve onları yanlış yönlendirmiştir. Dezenformasyon ise medyanın kullandığı bir araç olarak toplumsal sorunlara yol açmış ve demokratik değerleri tehdit etmiştir.

Medya ile ilgili tüm bu olgulara değindikten sonra geçmişten günümüze kadar gelen ve medyayla alakalı önemli tespitlerde bulunan birtakım teoriler vardır. Bu bağlamda Frankfurt Okulu'ndan ve Frankfurt Okulunun medyayla ilgili düşüncelerinden bahsetmemiz doğru olacaktır. Frankfurt Okulu, 1923 yılında Almanya'da kurulan bir düşünce akımıdır ve eleştirel teori olarak

adlandırılır. Bu akım, kapitalist sistemi ve tüketim toplumunu eleştirerek ve Marksizmi yeniden yorumlayarak dikkat çekmiştir. Frankfurt Okulu medyayı bir kültür endüstrisi olarak adlandırır ve medyanın toplumsal gerçekçiliği yansıtmak yerine şekillendirdiğini söyler. Aynı zamanda medyanın insanların bilincini manipüle ettiğinden ve ideolojik bir işlev gördüğünden bahsetmektedir. Araştırmamızın ana konusu olan 6-7 Eylül Olaylarına baktığımızda Frankfurt Okulu'nun medya eleştirisinin doğru noktalarını görmekteyiz. Özellikle Kıbrıs Olaylarından sonra dönemin medyasının atmış olduğu gazete manşetleri toplumun bilincinin manipüle edildiğini, doğrularını yansıtmak yerine şekillendirdiğinin örneğidir.

Habermas'ın medya teorisi ise, onun kamusal alan kavramıyla sıkı bir ilişki içerir. Kamusal alan, insanların özel çıkarlarından bağımsız olarak toplumsal meseleleri tartıştıkları ve siyasi irade oluşturdukları bir alan olarak tanımlanır. Habermas, kamusal alanın modern toplumlarda nasıl ortaya çıktığını ve nasıl yapısal bir dönüşüm geçirdiğini tarihsel bir perspektifle incelemiştir. Habermas'a göre, medyanın rolüne bağlı olarak kamusal alanın işlevselliği ve demokratikliği etkilenebilir. Medya, kamusal alanın oluşumuna katkıda bulunabileceği gibi aynı zamanda engelleyici bir rol de oynayabilir (Yavaşgel, 2021).

Habermas'ın medya kuramı, medyanın iletişimsel rasyonaliteyi nasıl destekleyebileceği veya bozabileceği temel sorununu ele almaktadır. İletişimsel rasyonalite, insanların dilin imkanlarını kullanarak ortak anlam ve değerler ürettikleri, söylem etiği olarak adlandırılan evrensel normlara uydukları bir durumu ifade eder (Yavaşgel, 2021). Habermas, medyanın iletişimsel rasyonaliteyi desteklemesi için önermiş olduğu şartlar vardır. Medya, farklı görüş ve çıkarları toplumda temsil etmeli ve ifade özgürlüğünü desteklemelidir. Medya, haberleri tarafsız ve objektif bir şekilde sunmalı, gerçekleri manipüle etmekten kaçınmalıdır. Medya, insanları bilgilendirmeli ve eğitmelidir. Ayrıca, medya insanları kamusal tartışmalara katılmaya teşvik etmeli ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Habermas'ın medya teorisi, günümüz medya fenomenini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte, bu teorinin de bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Örneğin, Habermas'ın kamusal alan kavramı idealize edilmiş ve tarihsel olarak sınırlı bir kavramdır. Kamusal alan hiçbir zaman tamamen özerk ve eşitlikçi olmamıştır. 6-

7 Eylül Olayları çerçevesinde Habermas'ın medya kuramına baktığımızda, medyanın üstlendiği rolün Habermas'ın idealize ettiği medyadan farklı olarak propaganda amaçlı manşetlerin yer aldığı, bilgilendirme yerine halkı manipüle eden bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle 6-7 Eylül Olaylarının başlangıç noktasında gazete manşetlerine baktığımız zaman medyanın manipüle edici yönünü çok daha iyi bir şekilde görmemiz mümkün olacaktır (Okuroğlu, 2019).

Medyanın kamuoyunu etkileme gücü yadsınamaz fakat medya ve kamuoyu bağlantısını ayrıntılarıyla ve destekleyici kuramlar ile açıklamadan önce kamuoyu kavramına yakından bakmamız gerekmektedir. Kamuoyu, aynı veya benzer toplumsal gruplara üye bireylerin belirli bir olay karşısında ortak tutumlar sergilediği bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda çalışmalar yapan Childs, kamuoyunu bir kanaatler toplamı olarak belirtmektedir. Bununla birlikte, kamuoyu yapısının içerisindeki gruplar arası etkileşim ve iletişimin önemine de vurgu yapmaktadır. (Childs, 1940: 44). Liberal görüşe göre, kamuoyu bir konu hakkındaki çeşitli görüş ve değerlendirmelerin birleşmesiyle oluşur. Bu birleşme sürecinde etkileşim ve çatışmalar ortaya çıkar ve sonuç olarak toplumun genel kanaatini yansıtan görüşler ortaya çıkar (Curran, 1997: 142).

Medyanın en etkili kamuoyunu manipüle etme araçlarından biri propagandadır. Propaganda kuramına göre, medya belli bir ideolojiyi veya çıkar grubunu desteklemek için bilgiyi manipüle eder. Medya, gerçekleri çarpıtarak, yanlış bilgi yayarak veya bazı bilgileri gizleyerek toplumu yönlendirmeye çalışır. Bu şekilde, medya kamuoyunu etkilemek ve istenilen yönde hareket ettirmek amacıyla bilinçli bir şekilde bilgiyi manipüle eder. Propaganda kuramının geliştiricisi olarak kabul edilen Harold Lasswell, kitle iletişim araçlarının savaş dönemlerinde nasıl kullanıldığını ve toplumun tutum ve davranışlarını nasıl etkilediğini araştıran bir isimdir. Lasswell'in ünlü bir formülü vardır: "Kim, kime, hangi kanalla ne söylüyor ve ne etki yaratıyor?" Bu formül, propaganda kuramının temel sorularını içerir ve bilgi manipülasyonunun temel unsurlarını açıklamaya yönelik bir yaklaşımı temsil eder (Tokgöz, 2017). Lasswell'in formülüne baktığımız zaman araştırmamız için belirli noktalar görmekteyiz. Kim sorusunun cevabını spesifik olarak dönemin medyası diyebiliriz. Kime sorusu ise hedef kitlesi olan Türk halkıdır. Gazete kanalıyla ulaşmakta ve halkı kışkırtıcı bir manşet ile söylemini yapmaktadır. Yarattığı etki ise 6-7 Eylül Olaylarının çok

daha fazla büyümesine neden olmuştur. Propaganda kuramından yola çıkarak 6-7 Eylül Olaylarına medya ekseninde sınırlı bir çerçeve çizebilmek mümkündür. Fakat araştırmamızı derinleştirmek için medyanın sadece propaganda kısmıyla kalmamak gerekmektedir. Titiz bir araştırma sürecini daha iyi anlayabilmemiz için medyanın kamuoyu etkisi biraz daha genişletmemiz daha doğru olacaktır.

Medya çoğunlukla belirli bakış açılarına dayanır ve bu bu bakış açılarına ekseninde olayları aktarır. Çerçeveleme kuramı ise, medyanın olayları belirli çerçeveler veya bakış açıları kullanarak şekillendirdiğini öne sürer. Erving Goffman'ın kuramına göre, medya haberlerini sunarken seçtiği dil, başlıklar ve vurgularla olayları belirli bir çerçeveye yerleştirir ve bunun sonucunda insanların olayları algılama ve yargılama biçimi etkilenir. 6-7 Eylül Olaylarında medya, gayrimüslim azınlıkları düşman, hain ve istenmeyen olarak çerçeveleyerek onlara yönelik şiddeti haklı göstermiş veya önemsizleştirmiştir. Bu, insanların olayları algılama ve yargılama biçimini etkilemiştir.

Bu bağlamda 6-7 Eylül Olaylarıyla ilgili araştırmamızda, medya olayları çerçeveleme süreciyle şekillendirmiştir. Medya, olayları sunarken belirli bir söylem ve dil kullanmıştır. Örneğin, Atatürk'ün evine bomba konulması iddiasını duyuran gazeteler, bu haberleri büyük harflerle ve duygusal bir üslupla manşet yapmıştır. Ayrıca, olaylara katılan kalabalığı "halk", "millet" veya "vatansever" olarak tanımlamıştır. Medya, olayları seçici bir şekilde aktarmış, örneğin, olayların arkasındaki siyasi ve ekonomik nedenleri göz ardı edip sadece Kıbrıs meselesi ve Atatürk'ün evine bomba konulması iddiasını öne çıkarmıştır. Medya, olayları yorumlarken belirli bir tutum ve tavır sergilemiştir. Olayları meşru bir tepki veya savunma olarak gösterip, gayrimüslim azınlıkları suçlamış veya sorumlu tutmuştur. Bu şekilde medya, 6-7 Eylül Olaylarını belli bir çerçeve içinde sunarak kamuoyunu etkilemiş ve insanların olayları algılama biçimini değiştirmiştir (Fahri Çoker Arşivi, 2022).

Kıbrıs Sorunu ve 6-7 Eylül Olayları, siyasi bir perspektifle incelendiğinde, tarihsel bir olaylar dizisi olarak kendini gösterir. Bu olaylar, geçmişten bugüne aktarılan bilgilerin ışığında, belirli bir grubun yoğunlaştığı yağma ve talan eylemlerinin gerçekleştirildiği ve bunun sonucunda dönemin hükümetinin yargılandığı şeklinde algılanmaktadır. Bununla birlikte, medya kuruluşları da bu olaylarla ilgili olarak suçluluk payı taşımaktadır; hatta bazı durumlarda, bu

medya organlarının suçluluk derecesinin, olayları düzenleyen gruplardan bile daha fazla olduğu ileri sürülebilir. Medya, birtakım siyasi aktörlerin etkisi altında hareket ederek, halkı tahrik etme ve manipüle etme görevini üstlenmiştir. Bu durum, medyanın asırlardır sürdürdüğü değişmez rolünü pekiştirmektedir.

Medyanın asli görevi, toplumu bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Ancak, araştırmamızda görüldüğü üzere, medya bu görevini yerine getirme konusunda yeterince başarılı olamamıştır. Medyanın, olayların gerçek nedenlerini ve arka planını tarafsız bir şekilde sunmak yerine, siyasi etkiler altında kalarak halkı galeyana getirmesi, gerçeklerin çarpıtılması ve manipülasyonun etkisiyle gerçek dışı bir algı oluşması gibi durumlar, medyanın sorumluluklarını yerine getirememesine işaret etmektedir.

Bu bağlamda, medyanın tarih boyunca üstlendiği rol, bu olaylarla ilgili olarak da kendini göstermiştir. Medya, halkı bilgilendirmek ve aydınlatmak yerine, siyasi amaçlara hizmet etmek amacıyla kullanılmış ve halkın düşüncelerini etkileme aracı olarak hizmet vermiştir. Dolayısıyla, medya kuruluşları bu olaylar bağlamında, asli görevlerini yerine getirmemiştir.

B. 6-7 Eylül Olaylarına Giden Yolda Medyanın Rolü

5 Eylül gecesi, Selanik'teki Türk Konsoloslugu'nun yanındaki Atatürk'ün evinde küçük bir bomba patladı. Bomba sadece camları kırdı, ancak Türkiye'de büyük yankı uyandırdı. Bombayı Türk azınlık mensubu Oktay Engin'in attığı tespit edildi. Oktay Engin, Türkiye'den aldığı bir bursla Selanik Üniversitesi'nde hukuk okuyordu. Oktay Engin ve konsolosluk bekçisi Hasan Uçar tutuklandı, ancak diplomatik baskılar sonucu Oktay Engin geçici olarak serbest bırakıldı ve bir yıl sonra Türkiye'ye kaçtı (Aktar, 2016).

Atatürk'ün evinin bahçesine bomba atıldığı haberi İstanbul Express Gazetesinin ikinci baskısıyla yayılmaya başlamıştır. Gazete haberi şu şekilde duyurmaktadır: “Selanik'te Aziz Atatürk'ün doğduğu ev ile Türk Konsoloslugu binası arasındaki bahçede saat gece yarısını dört geçe bir bomba patlamış ve bu infilak neticesinde Aziz Atatürk'ün doğduğu evin pencereleriyle Konsoloshanenin camları hasara uğramıştır. İnilak esnasında insanca zayıat olmamıştır. Yunan polisi tahkikata başlamış ve daha sıkı emniyet tedbirleri

alınmıştır. Beş şüpheli şahsın tevkif edildiği bildirilmektedir. Yunan hükümeti meydana gelen hasarı ödeyeceğini söylemiştir. Yunan İçişleri Bakanı basına verdiği beyanatta “Bu işi hakiki bir Yunan’ın yaptığını zannetmiyorum” demiştir (Güven, 2006:43-44).

“Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı” manşeti İstanbul Ekspres Gazetesi tarafından saat 16.00’da verilmiş ve tarihimize 6-7 Eylül 1955 Olayları olarak geçen hareketin kıvılcımı olmuştur (Güven, 2006:13). İstanbul Ekspres Gazetesi'nin o gün bastığı yaklaşık 300 bin adet gazete İstanbul sokaklarında dağıtıldı. Bomba haberi duyulduktan sonra, çeşitli öğrenci birlikleri ve Kıbrıs Türktür Derneği'nin çağrısı üzerine Taksim Meydanı'nda bir protesto mitingi düzenlendi. Ancak miting sonrası bazı gruplar, organize olmuş öncü birliklerin yönlendirmesiyle, İstiklal Caddesi'nde bulunan Gayrimüslimlere ait işyerlerinin camlarını taşlamaya başladı. Olaylara yirmi ile otuz kişi arasında değişen küçük gruplar karıştı (Gürcan, 2006:50-51).

İstanbul ve İzmir’de son zamanlarda gerilim artmış ve bazı gruplar Rum azınlıklara nefret söylemi kullanarak gösteriler düzenlemeye başlamıştı. Ancak, 6 Eylül’de İstanbul’da başlayan protestolar kısa sürede şiddet olaylarına dönüşmüş ve gayrimüslim mülklere yönelik saldırılara ve yağmalara neden olmuştur. Olaylar iki günde İstanbul’da çok büyük bir tahribat yaratmıştır. İzmir’de ise gayrimüslim sayısının az olmasından dolayı olaylar çok şiddetlenmeden kontrol altına alınmıştır (Genç, 2008).

Saldırıları sırasında, birçok durumda Müslüman komşuları, gayrimüslimleri korumak için çaba gösterdi. Saldırılarından önce, bazı Türk komşuları, saldırıların olabileceği konusunda dedikodular yayıldığında ve saldırıların gerçekleştiği zaman gayrimüslimleri kendi evlerinde saklamaya çalıştılar. Bazı Müslümanlar, ellerinde Türk bayrağı ile mağdur evlerinin ve işyerlerinin önünde durarak, buradaki sahiplerin Türk olduğunu iddia ederek, koruma sağladılar. Olaylar sonrasında, gayrimüslimler gazetelere ilan vererek, Müslümanlar tarafından sağlanan yardımlar için teşekkürlerini ilettiler. Ancak, bazıları saldırganların işini kolaylaştırmak için gayrimüslimlerin oturdukları yerleri gösterdiği de görülmüştür (Güven, 2006:36-38).

1. Gazete Manşetleri ile 6-7 Eylül Olayları

6-7 Eylül Olayları, Türkiye tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Bu olaylar, birçok faktörün etkisiyle meydana gelmiştir ve medyanın rolü de bu faktörler arasında yer almaktadır. Medyanın, olayların büyümesinde önemli bir etkisi olduğu kabul edilmektedir. Özellikle, Atatürk'ün evinin bahçesine bomba atılması haberi, medyanın etkisini gösteren önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Haber, anında binlerce baskıyla sokaklarda dağıtılmış ve bu sayede olayların önceden planlandığına dair bir izlenim oluşmuştur. Bu durum, medyanın olayların büyümesinde merkezi bir rol oynadığını ve olayların planlanmasında da etkili olduğunu işaret etmektedir.

a. Milliyet

Şekil 1. Milliyet Gazetesi 25 Ağustos 1955 tarihli gazetesi

Bu manşet, tarafsızlık ilkesine uymayan bir yaklaşım sergiliyor. Gazetecilik etiği, haberlerin tarafsız ve nesnel bir şekilde sunulmasını gerektirirken, bu başlık yanlı bir tutumu yansıtarak tarafsızlığı göz ardı ediyor. Dil kullanımını manipülatif bir etki yaratıyor. "Yunanlılara hak ettikleri cevap" ifadesi, Yunanistan'ı suçlu ilan ederek ve tek taraflı bir tutum sergileyerek objektiflikten uzaklaşıyor. Bu tür ifadeler, okuyucunun düşünceye yönlendirilmesine ve tek bir perspektife odaklanmasına yol açabilir.

Gazete provokatif bir tavır sergiliyor. Başlık, Yunanistan ile ilişkileri daha da germek ve tarafları karşı karşıya getirmek için provokatif bir dil kullanıyor. Bu

tür başlıklar, düşmanlık ve ayrışmayı artırabilir, diplomatik çabalara zarar verebilir ve barışçıl çözüm arayışlarını engelleyebilir.

Sonuç olarak, Milliyet Gazetesi'nin "Menderes Yunanlılara Çoktan Hakettikleri Cevabı Verdi. Kıbrıs Türktür." başlıklı manşeti, tarafsızlık ilkesine uygun olmayan, manipülatif, provokatif ve dengesiz bir yaklaşım sergiliyor. 6-7 Eylül Olayları gazetelerin o dönem uyguladığı bu tür gazete haberi politikalarından dolayı daha da ateşlenen bir hal alıyor. Henüz 6-7 Eylül Olayları olmadan önce atılan bu manşet aslına bakarsak geçmişten itibaren olayların olduğu güne kadar halkı manipüle etmeye yetiyor.

b. Yeni Sabah

Şekil 2. Yeni Sabah 7 Eylül 1955 tarihli gazetesi

Bu manşet, 6-7 Eylül Olaylarından sonra atılan manşetlerden biridir. Selanik'te Atatürk'ün evine bomba konulması iddiası, Seferberlik Tetkik Kurulu tarafından kurgulanmış ve Türk basını tarafından yayılmıştır. Yunan polisi, bombayı koyan kişinin Türk konsolosluk yetkilisi olduğunu ortaya çıkarmış ancak Türk basını bunu görmezden gelmiştir (Sabah Gazetesi, 2019).

O dönem atılan manşetler halkın duygularını ve milliyetçi hislerini kışkırtmak için kullanılmıştır. Atatürk'ün evine saldırıldığı haberini duyan halk, öfkeye kapılarak İstanbul'da yaşayan Rum azınlığa karşı saldırılara başlamıştır. Medya, Rumların refah içinde yaşadıklarını ve Türkiye'nin kurucusuna

saygısızlık ettiklerini iddia ederek halkın öfkesini daha da artırmıştır (Mynet, 2020)

Bu manşet, post-truth döneminin bir örneğidir. Post-truth, gerçeklerden çok duyguların ve kişisel inançların ön plana çıktığı bir dönemi ifade eder. Bu dönemde, medya, bilgi kirliliği yaratarak ve yalan haberler yayarak halkın algısını etkilemektedir. Özellikle yeni medya, asılsız haberlerin veya paylaşımların daha hızlı bir şekilde yayılmasına ve geniş kitlelere ulaşmasına sebep olmaktadır (Barlas, 2022).

Bu manşeti 6-7 Eylül Olayları çerçevesinde, medyanın halkı manipüle etmesi açısından incelediğimizde, medyanın gerçekleri çarpıtarak veya gizleyerek halkın bilinçlenmesini engellediğini ve onları yanlış yönlendirdiğini görebiliriz. Medya, gerçek olmayan bir haberle halkın duygularını sömürerek toplumsal sorunlara yol açmış ve demokratik değerleri tehdit etmiştir.

c. İstanbul Ekspres

Şekil 3. İstanbul Ekspres Gazetesi 6 Eylül 1955 tarihli gazetesi

İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül'deki ikinci baskısında yer alan "Atamızın evi bomba ile hasara uğradı" başlığı, büyük bir etki yaratmış ve toplumda geniş bir tepki uyandırmıştır. Başlık, Atatürk'ün sembolik önemine

vurgu yaparak okuyucuların dikkatini çekmekte ve duygusal bir tepki oluşturmaktadır. Bu tür bir başlık, toplumdaki milliyetçi duyguları harekete geçirerek insanların duygusal tepkiler göstermesine neden olmuştur. Atatürk, Türkiye'nin modernleşmesinde büyük bir rol oynamış ve birçok insan için milli bir kahraman olarak görülmektedir. Bu nedenle, Atatürk'ün evine yönelik bir saldırı haberi, toplumda öfke, endişe ve üzüntü gibi yoğun duyguları tetiklemiştir. Özellikle Kıbrıs sorunu nedeniyle Yunan halkıyla gerilim yaşanması da olayları tetikleyen faktörlerden biridir.

Haberin yaygın etkisi, toplumda tartışmaları ve bölünmeleri tetiklemiştir. Özellikle Atatürk'e olan derin saygı ve sevgi duygusuyla bağlantılı olarak, haber toplumun farklı kesimlerinde güçlü tepkilere ve polemiklere yol açmıştır.

Sonuç olarak böyle bir ortamda İstanbul Ekspres Gazetesinin manşetten verdiği bu başlık halkın galeyana gelmesinde medyanın önemli bir rol üstlenmesine neden olmuştur. Gazetenin aynı gün bomba patlar patlamaz ikinci baskıyı çok hızlı bir biçimde basıp dağıtıma çıkarması tüm bu olayların önceden planlandığı fikrini kuvvetlendirmektedir.

d. Zafer

Şekil 4. Zafer Gazetesi 7 Eylül 1955 tarihli gazetesi

Zafer Gazetesi'nin 6-7 Eylül Olaylarıyla ilgili attığı manşet, olayların sebebi ve sonuçlarını yansıtmayan ve gerçek dışı bir haberdir. Manşette bahsedilen tecavüz hadisesi, Selânik'te Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığı iddiasıyla ilgili bir yalandır. Bu iddia, Seferberlik Tetkik Kurulu tarafından Kıbrıs

meselesini kışkırtmak için kurgulanmıştır. İstanbul ve İzmir'de yaşanan kargaşalıklar ise İstanbul'da yaşayan Rum azınlığa karşı düzenlenen organize bir pogromdur (Euronews, 2022). Olaylarda binlerce Rum'un evi, iş yeri, kilisesi ve mezarlığı tahrip edilmiş, onlarca kişi ölmüş veya yaralanmış, çok sayıda kadına tecavüz edilmiştir. Olaylar Türkiye'nin uluslararası itibarını zedelemiş ve Rum nüfusunun büyük ölçüde göç etmesine yol açmıştır (Mynet, 2020).

Bu manşeti eleştirmek gerekirse, olayları tek taraflı ve yanlış bir şekilde aktardığı, Rum azınlığa karşı nefret söylemini körüklediği, gerçekleri çarpıttığı ve kamuoyunu yanılttığı söylenebilir.

Manşet, 6-7 Eylül Olaylarıyla ilgili gerçekleri yansıtmaktan uzak olduğu için etik bir yaklaşım sergilememiştir. Bu tür manipülatif haberler, toplumda kutuplaşmaya ve şiddete neden olabilir. Medyanın gerçekleri doğru bir şekilde aktarma sorumluluğu vardır ve bu tür yanıltıcı haberler demokratik değerleri ve toplumsal barışı tehdit eder.

e. Hürriyet

Şekil 5. Hürriyet 9 Eylül 1955 tarihli gazetesi

Bu manşet, olayların gerçek sebeplerini ve arka planını yansıtmamaktadır. 6-7 Eylül Olayları, İstanbul'da yaşayan Rum azınlığa yönelik düzenlenen organize bir pogromdur. Binlerce Rum'un evi, iş yeri, kilisesi ve mezarlığı tahrip edilmiş, onlarca kişi ölmüş veya yaralanmış, çok sayıda kadına tecavüz edilmiştir. Bu olaylar, etnik ve dini nefretin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Ancak Hürriyet Gazetesi'nin manşeti, olayları komünistlerin provokasyonu gibi bir algı yaratmaya çalışmıştır. Bu, olayların gerçek sebeplerini gizlemek ve suçun sorumluluğunu farklı bir gruba atmak amacını taşıyan manipülatif bir yaklaşımdır.

Bu tür yanıltıcı ve ideolojik yönlendirmeler, toplumda ayrışmayı artırabilir ve gerilimi körükleyebilir. Medya, gerçekleri doğru ve tarafsız bir şekilde aktarma sorumluluğuna sahiptir ve bu tür manipülatif haberler, demokratik değerleri ve toplumsal barışı tehdit eder.

Sonuç olarak, Hürriyet Gazetesi'nin bu manşeti, 6-7 Eylül Olayları hakkındaki gerçekleri çarpıtarak halkı yanlış yönlendiren bir yaklaşım sergilemiştir. Gazetelerin, toplumda gerçekleri yansıtan, sağduyulu ve sorumlu bir habercilik anlayışıyla hareket etmeleri önemlidir.

2. 6-7 Eylül Olaylarının Toplumsal Sonuçları

6-7 Eylül Olayları, Türkiye'de yaşayan Rum azınlığın büyük bir kısmının göç etmesine yol açan trajik bir dönüm noktası olmuştur. Olayların ardından, İstanbul'da yaşayan Rum nüfusunda önemli bir azalma gözlenmiştir. 1955 yılında İstanbul'da yaklaşık 100 bin civarında Rum yaşarken, 1965 yılında bu sayı 48 bine kadar düşmüştür. Bu süreçte göç edenlerin çoğu Yunanistan'a yerleşmiştir (Güven, 2006).

Olaylar, Türkiye'nin uluslararası itibarını etkiledi. Olayların ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, durumu ele aldı ve olaylarda zarar görenlere yardım edilmesini talep etti. Türkiye, Yunanistan ile diplomatik ilişkilerini gerdi ve Kıbrıs sorunu daha da karmaşık hale geldi (Çöker, 2012).

Olaylar, Türkiye'de demokrasiye darbe vurdu ve büyük bir etki yarattı. Demokrat Parti hükümeti, olayların sorumluluğunu üstlenmeyi reddetti ve muhalefeti susturmak için çaba harcadı. Ancak, olaylara karışan istihbarat ve askeri personel cezalandırılmadı, bu durum kamuoyunda tepkilere yol açtı. Öte yandan, 1960 yılında gerçekleşen askeri darbe sonrasında Demokrat Parti yöneticileri, 6-7 Eylül Olaylarında içinde bulunduğu davalar nedeniyle yargılandı ve idam cezasına çarptırıldı. Bu olaylar, Türkiye'nin demokrasiye olan inancını sarsarak ülke içinde ve uluslararası alanda tartışmalara sebep oldu (Euronews, 2022).

Olaylar, Türkiye'de azınlık hakları konusunda bir farkındalık oluşturmadı. Olayların gerçek boyutu ve sebepleri uzun bir süre boyunca kamuoyundan gizlendi ve resmi tarih kaynaklarında yer almadı. Olaylarda zarar görenlerin çoğu ya hiç tazminat alamadı ya da aldıkları tazminatlar yetersiz kaldı. Üzerinden 66 yıl geçmesine rağmen olaylarla yüzleşme konusunda hala eksiklikler mevcuttur (Güven, 2006).

Olaylar, Türkiye'de toplumsal hafızada derin izler bıraktı. Olayların medyaya yansımaları sırasında, kolektif hafıza ile ilgili çarpıtma mekanizmaları devreye girdi ve olaylar tek taraflı ve yanlış bir şekilde aktarıldı. Olaylarla yüzleşme konusunda bazı girişimler sanat ve edebiyat aracılığıyla yapıldı, ancak geniş toplum kesimleri tarafından kabul görmedi veya görmezden gelindi. Olayların travmatik etkisi hala devam etmektedir.

VI. DİJİTAL MEDYA VE TOPLUM

A. Dijital Medyanın Gücü: Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya

Kamusal alan kavramından bahsetmeden önce söz konusu kavramın oluşmasını sağlayan kamuoyu kavramından bahsetmek gerekir. Özbek (2004:40) kamuoyu kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Geleneksel yüz yüze insan ilişkileri aracılığı ile kurulan topluluktan farklı olarak, yüz yüze ilişki zorunluluğu taşımayan, birbiri ile mesafe içinde yaşayan insanların aynı sorun, fikir, olay etrafında iradi, gönüllü olarak bir araya gelmesi ile oluşan modern bir aradalık tarzıdır.”

Özbek, (2004:322) kamusal alanı ise şu şekilde tanımlamaktadır: “kamusal alanın tarihsel ve ilkesel olarak, devlet aygıtında yoğunlaşmış keyfi ve baskıcı iktidarı eleştirel olarak denetleyen ve dönüştüren demokratik muhalefetin alanı olarak anlaşılması gerekir.” Bu tanımda da görüldüğü üzere kamusal alan, devletten bağımsız olarak var olan ve zaman zaman devlete eleştirel bir yaklaşım sergileyen bir alandır.

Fraser, (2004:105) kamusal alanın devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve bu söylemlerin kitle iletişim araçlarıyla yayıldığı bir alan olarak görülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kamusal alanı bir eylem alanı olarak tanımlayan Fraser'a göre: “Kamusal alan devlet değildir, devleti dengeleyen bir karşı ağırlık oluşturma işlevi görebilecek olan ve gayri resmi olarak harekete geçirilmiş hükümet dışı söylemsel fikirler gövdesidir.” Şeklinde ifade etmektedir.

Habermas ise kamusal alanı: “özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekanların tanımlandığı hayat alanı” olarak tanımlar. Kamusal alan, herkesçe eşit, tüm ayrıcalıkların ortadan kaldırıldığı ve tüm vatandaşlara açık olmalıdır fakat kamu ile aynı anlama gelmemektedir. Çünkü söz konusu tanım insanlara değil, kurumlara yöneliktir ve kısaca

kalabalıklar olarak anlaşılmalıdır. Habermas'ın idealize ettiği liberal kamusal alan gerçekte herkese açık ve herkesçe erişilebilir değildir; etnik, cinsiyete dayalı ve sınıfsal eşitsizlikler bu kamusal alana herkesin katılımını engeller. Baskın gruplar kimlerin kamusal alanda müzakereye katılacağını, hangi meselelerin müzakereye açık olduğunu, nasıl akıl yürütüleceğini belirler, tartışmanın üslubunu ve sonucunu şekillendirir, "ortak çıkar" adı altında kendi çıkarlarını korurlar. 6-7 Eylül Olayları öncesinde ve sonrasında görüldüğü üzere kamusal alanda daha az görünür hale gelmişlerdir. Birtakım siyasi aktörlerin örgütlü bir şekilde ve aynı zamanda çoğunluğun desteğini alarak sürdürmüş olduğu söylemler azınlıklara kamusal alanda görünür olma fırsatı bırakmaz. Bu yüzden yapmış olduğumuz mülakatlarda da öne çıktığı gibi azınlıklara kendi dilinde konuşmanın sakıncalı olduğu düşüncesini aşılır.

Habermas (2009:98) tarafından da belirtildiği gibi, devlet otoritesi için kamusal alanın yürütücüsü denilebilir, ancak aslında devlet kamusal alanın bir parçası değildir. Devlet otoritesi genellikle "kamu otoritesi" olarak kabul edilir; ancak bu kabul, kamusal alanın özelliğinden kaynaklanır, yani devletin tüm vatandaşların refahıyla ilgilenme görevinden türetilir.

Sennett, (2010:32-58) kamusal alanların eskiden ortak konuların tartışıldığı alanlardan uzaklaşarak, günümüzde neredeyse yok olduğunu ve kamusal alan kavramının insanların kesişme noktaları olan alışveriş merkezleri gibi mekanlara dönüştüğünü ifade etmektedir. Goffmann'ın insanlar arasındaki etkileşime odaklandığı düşüncesinden yola çıkarak, kamusal alanın artık bireyleri kendi fikirleri yerine sadece ihtiyaçları doğrultusunda buluşturan mekansal bir ortaklık alanını ifade ettiğini söylemek yanlış olmaz.

1. Sosyal Medya ve Kamusal Alan İlişkisi

Sosyal medya, yeni medya teknolojilerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmış olan dijital bir platformdur. İnsanlara sanal dünyada sosyalleşme imkânı sunar. Sosyal medya aracılığıyla insanlar dünyanın her yerinden diğer bireylerle iletişim kurma fırsatı yakalar. Günümüzde geliştirilen yeni medya teknolojileri, geleneksel medyanın yerine geçerek iletişim süreçlerini hızlandırmak isteyen insanların taleplerine cevap verir. Sosyal medya platformlarında bilgi hızla oluşur ve kullanıcılar bu bilgiyi anında internet aracılığıyla dünyanın her yerine

ulaştırabilir. Bu durum küreselleşmeyi beraberinde getirir. Gerçek hayatta insanlar bir araya gelerek topluluklar oluşturur. Bu topluluklar, dil ve kültür etkisiyle birlikte kendi dünya görüşlerine dayanarak toplumu şekillendirir. Toplum, bireylerin bir arada yaşayabilmesi için yazılı veya yazısız etik değerler belirler ve bu değerlere dayanarak yaşamını sürdürür. Tüm bu kurallar, toplum içinde doğal bir oylama süreciyle belirlenir ve zamanla kabul görür. Bu bağlamda toplum (veya kamu), ortak bir sorun veya ilgi etrafında bir araya gelen insan topluluğunu ifade eder (Oktay, 2002:32).

Kamusal alan, kamu meselelerinin tartışıldığı bir alan olarak kabul edildiğinde, sosyal medya platformlarının kamusal alan olarak değerlendirilmesi konusunda bir tartışma ortaya çıkar. Sosyal medya platformları, kullanıcıların her türlü politik veya felsefi düşünceleri özgürce diğer kullanıcılarla paylaşabildiği bir ortamdır. Bu platformlarda kullanıcılar arasında ortak görüşler çerçevesinde dayanışma ağları oluşabilir. Ayrıca, devlet kurumlarıyla birlikte siyasi ve bürokratik görevlerde bulunan yetkililerin de sosyal medya kullanıcıları arasında yer aldığından, taleplerin veya tepkilerin yetkililere iletilmesi süreci hızlanabilir. Benzer şekilde, siyasetçiler veya kurumlar da kitlelerle olan ilişkilerini sosyal medya üzerinden yeniden şekillendirmektedir (Yıldırım ve Baş, 2022:184).

Sosyal medya ve kamusal alan ilişkisine yönelik yapılan çalışmalarda, iki yaygın görüş olduğu görülmektedir. Bir tarafta, sosyal medyanın sağladığı özgürlük alanının olumlu yönlerine odaklanarak, yeni iletişim teknolojilerinin yeni bir kamusal alan oluşturma potansiyeline işaret eden görüştür. Bu görüşe göre, sosyal medyanın olumlu etkileri, yeni ve muhalif görüşlerin ortaya çıkmasını ve karar alma süreçlerine etki etmesini içerir. Sosyal medya, hızlı etkileşim sayesinde insanların görüşlerini veya tepkilerini hızla paylaşmalarını sağlayarak, kitlelerin organize olmalarına ve yetkililerin eyleme geçmelerine neden olabilir. Bu nedenle, demokratik değerlerin gelişmesi ve kamusal meselelerin daha geniş bir katılım ile tartışılması açısından yeni medya genel olarak olumlu bir etkiye sahip olduğunu savunan sosyal bilimciler bulunmaktadır. Bu bakış açısında, bireylerin toplumsal meselelere ilişkin haberleri veya görüşleri aktif bir şekilde takip etmeleri ve hızlı tepki verebilmeleri büyük önem taşımaktadır (Benkler, 2006). Kulüp dizisi ekseninde incelediğimiz görüşlere baktığımızda ise birçok insanın olaylar hakkında düşüncelerini hiç çekinmeden

yazmış olması ise kamusal alanın teknolojinin gelişmesiyle çok daha özgürlükçü bir yapıya büründüğünü söylemek mümkündür.

2. Post-Truth Çağında Medya: Postmodern Perspektif

Medya manipülasyonu, günümüzde özellikle post-gerçeklik (post-truth) döneminde daha fazla görülmekte ve daha tehlikeli bir hal almaktadır. Post-gerçeklik dönemi, gerçekler ve kanıtlar yerine duyguların ve kişisel inançların kamuoyunu ve siyaseti etkilediği bir dönem olarak tanımlanır. Bu dönemde medya, gerçeklikten uzaklaşarak manipülasyonun etkili bir aracı haline gelmiştir. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, haberlerin ve bilgilerin hızla yayılması, yanlış veya çarpıtılmış bilgilerin kolaylıkla yayılmasına ve insanların algılarının şekillenmesine zemin oluşturmaktadır (Utma, 2022).

Post-gerçeklik döneminde medya, gerçekliği yansıtmak yerine gerçekliği şekillendirmeye çalışır. Medya mesajları, insanların dünyayı medyanın sunumundan başka bir şekilde algılamalarına ve gerçeklikten uzaklaşmalarına yol açabilir. Post-gerçeklik döneminde medya, kendi gerçekliğini oluştururken farklı bakış açılarını veya yanlış bilgileri reddetme eğilimindedir (Yıldız, 2023).

Postmodernizm ise, modernizmin evrensel, nesnel ve ilerlemeci anlayışına karşı çıkan ve gerçekliği göreceli, çoğulcu ve metinsel olarak gören bir akımdır. Medya, postmodernizm bağlamında gerçekliği yansıtan değil, üreten bir araç olarak kabul edilir. Medya, çeşitli anlatılar, tarzlar ve kodlar arasında oyunlar oynayarak gerçekliği parçalara ayırır ve farklı şekillerde bir araya getirir. Postmodernizmde medya, bireylerin kimliklerini oluşturmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda tüketim kültürüne bağımlılık yaratma eğilimindedir (Long vd., 2021).

Bilgi ve iletişim teknolojileriyle birlikte gelişen ve büyüyen medya, görsel öğeleriyle insanları etkileyebilmekte ve düşüncelerini yönlendirebilmektedir. Medya, özellikle internetin ucuz ve bireysel bir etkinlik olarak yaygınlaşmasıyla güçlenmiştir. Medyanın bu gücü nedeniyle, gerçeğin ne olduğunu anlamak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Haberler, farklı kaynaklar ve karşıt fikirlerin bir arada değerlendirilmesi olmadan gerçeğin anlaşılması mümkün değildir. Medya çeşitli görüşleri, yorumları ve bilgileri sunarak karmaşık bir gerçeklik

ortaya çıkarmaktadır. Bu da insanları gerçekte ilgili doğru bir perspektif geliştirmekte zorluk yaşamalarına sebep olmaktadır (Hatipler, 2017:32-50).

Medya, toplumu etkilemek için kullandığı gücünü rastgele veya tesadüfi olarak değil, planlı ve stratejik olarak kullanmaktadır. Medya, gerçekliği olduğu gibi yansıtmak yerine, kendi ürettiği veya değiştirdiği bir gerçekliği topluma sunmaktadır. Bu sunulan gerçeklik ile mevcut gerçeklik arasında uyumsuzluk ve çelişki bulunmaktadır. Hatta sunulan gerçeklik, mevcut gerçekliğin yerine geçmekte ve toplumun algısını şekillendirmektedir. Bu durum toplumsal düzeyde kültürel yabancılaşmaya neden olmakta ve bireylerin bağlılık ve güven duygusunu zayıflatmaktadır. Bu noktada toplumsal çözüme önü alınamaz hale gelmektedir (Kahraman, 2007:191-192).

B. Dijital Medyanın Etkisiyle Toplumsal Belleğin Oluşumu ve Şekillenmesi

Bellek, geçmişten günümüze aktarılan birikimler sayesinde anlam kazanır ve şimdinin içinde yaşarken, aynı zamanda zihinsel bir işlevden öte şu an içinde yaşadığımız bir alanı da kapsar (Atik ve Erdoğan, 2014:1-16). Bireyin dünyayı algılama ve öznel çıkarımlarını aktarma süreci ise sözlü kültüre kadar inerek bellek araçlarına dayanır. Antik dönemde simgesel anlatımın güçlendiği, sözün yerini yazıya bıraktığı ve arşivlerin, kütüphanelerin ve müzelerin toplumsal belleği barındıran mekanlar olarak tasarlandığı bilinmektedir. Bu dönemin modern dünyaya bıraktığı bellek "kalıntıları" ise bugün hafızaları tazelemede eşsiz bir yere sahiptirler (Tuna, 2022:24-43).

Dijitalin olanakları, tarihsel süreçte kaybolmuş toplumsal anıların hatırlanması için bellek ortamlarının yeniden inşa edilmesi fikrini daha kolay bir şekilde hayata geçirmeyi mümkün kılmaktadır. Bellek mekanları, kişilerin ait oldukları topluma karşı aidiyet geliştirebilmelerini sağlayan fiziksel mekanların ötesinde sembolik anlamlar ve pratikleri de içeren hafıza mekanlarının sürekliliğini hatırlatmayı mümkün kılar (Nora, 2006:160).

Dijitalin çok sayıda bellek mekânı yaratabilme imkânı, toplumsal hafızanın sürekliliği için sınırsız bir katkı sunabilme potansiyeline sahiptir. Ancak, bellek mekanlarının inşası sürecinde toplumsal ve siyasal açıdan mücadeleler

yaşanmaktadır ve bu mücadele genellikle siyasi ve ekonomik gücü elinde bulunduranların lehine işlemektedir (Bozkurt, 2023:186)

Dijital medya günümüzde toplumsal belleğin oluşumunda ve şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Hem bireysel hem de kolektif belleği etkileyen, kaydeden, aktaran ve yeniden üreten bir araç olarak dijital medya, toplumsal olaylara tanıklık eden, katılan veya yorumlayan bireylerin deneyimlerini, görüşlerini, duygularını ve tepkilerini paylaşmalarını sağlar. Bu sayede dijital medya, toplumsal olayların anlamlandırılmasında ve hatırlanmasında etkili bir faktör haline gelir (Eyrek ve Çetin, 2021:1).

Dijital medya, 6-7 Eylül Olayları gibi önemli tarihi olaylarla ilgili olarak toplumsal bellek üzerinde etkili bir rol oynamaktadır. 6-7 Eylül Olaylarının yaşandığı dönem, Türkiye'nin geçmişindeki zorlu ve karmaşık zamanların yaşandığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu olaylar sırasında İstanbul'da yaşayan Rum azınlığa karşı şiddetli bir pogrom gerçekleştirilmiş, binlerce iş yeri, ev, kilise ve mezarlık tahrip edilmiş, birçok kişi hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır. Olayların arkasında ABD ve Gladyo'nun olduğu iddiaları ortaya atılmış ve Türk istihbaratının bu olayları planladığı ve Demokrat Parti hükümetinin desteklediği şeklinde iddialarda bulunulmuştur (Demirer, 1995). Ancak 6-7 Eylül Olayları, toplumsal bellekte zaman içinde farklı bir yer ve anlam kazanmıştır. Olayların yaşandığı dönemde resmi tarih yazımı ve geleneksel medya, bu olayları yansıtmakta yetersiz kalmış veya önemini göz ardı etmiştir. Ancak dijital medya ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, bu olaylar hakkında daha fazla bilgiye erişim sağlanmış ve toplumsal bellekteki yeri daha da belirginleşmiştir (Dosdoğru, 1993).

Dijital medya, olaylara tanıklık etmiş kişilerin, mağdurların veya yakınlarının seslerini duyurmalarına ve deneyimlerini paylaşmalarına olanak sağlamıştır. Olaylarla ilgili fotoğraf, video, belge ve haberlerin dijital ortamda paylaşılması, olayların görsel belleğinin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, dijital medya olayların bilimsel araştırılmasını ve tartışılmasını teşvik etmiştir. Olayların sanat ve edebiyata yansımaları, dijital medya sayesinde daha geniş kitlelere ulaşabilmiş ve yayılmıştır. Dijital medya aynı zamanda olayların anma etkinliklerinin organize edilmesini ve katılımın sağlanmasını desteklemiştir.

Bu şekilde dijital medya, 6-7 Eylül Olaylarının toplumsal hafızada canlanmasına ve yeniden yorumlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu sayede Türk toplumunda dile getirilmeyen 6-7 Eylül olayları farklı görüşlerin ortaya çıkmasını sağlayan dijital bir ortamın oluşmasına etki etmiştir. Dijital medyadaki tartışmalar, toplumun bu olaylarla ilgili yaklaşımlarını bugünün perspektifinden anlamamız için bir araştırma alanı yaratmıştır.

Ancak, bu konunun daha önce toplumda yeterince tartışılmaması nedeniyle dijital medyada eksik, yanlış ve ön yargılı görüşlerin paylaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, toplumsal bellekte karmaşık bir dezenformasyonun yayılmasına ve yanlış bir algıya neden olma tehlikesini beraberinde getirmektedir (Marwick ve Lewis, 2017). Örneğin, 6-7 Eylül Olaylarının Selanik'teki Atatürk'ün evine bomba konulması iddiasıyla tetiklendiği, ancak bunun aslında bir provokasyon olduğu ve Türk istihbaratı tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Buna rağmen, bazı dijital medya platformlarında bu iddianın hala doğru olduğuna veya Yunanlar tarafından gerçekleştirildiğine dair asılsız iddialar yer almaktadır. Bu durum, 6-7 Eylül Olaylarının gerçek nedenlerini ve sonuçlarını anlama sürecimizi engellemekte ve tarihsel gerçekliği çarpıtmaktadır. Bu nedenle, dijital medyada 6-7 Eylül Olayları hakkında bilgi edinirken kaynakların güvenilirliği ve objektifliği konusunda dikkatli olmak gerekmektedir, çünkü yanlış bilgilere dayalı paylaşımlar toplumsal bellekte karışıklığa ve yanlış bir algıya yol açabilir (Wardle ve Derakhshan, 2017).

Bunun yanı sıra, 6-7 Eylül Olayları yalnızca tek bir sebeple açıklanabilecek bir olay değildir. Bu olayların gerçekleştiği dönemde Türkiye'de sosyal, politik ve ekonomik olarak birçok dinamik etkin olmuştur. Dönemin toplumsal, politik ve ekonomik boyutlarını dikkate almadan olayları anlamak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu olaylar, dönemin etnik ve siyasi gerilimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve toplumun farklı kesimlerindeki gruplar arasındaki gerilimlerin de etkisiyle şiddet eylemlerine dönüşmüştür. Dolayısıyla, 6-7 Eylül Olaylarını anlamak için bu döneme dair daha geniş bir bakış açısı benimsemek ve olayların birden çok boyutunu incelemek önemlidir.

C. Kulüp Dizisi Üzerinden 6-7 Eylül Olaylarının Toplumsal Bellekle İlişkilendirilmesi

Diziler, toplumsal belleğin oluşumunda etkili bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Diziler, mevcut toplumsal belleği yansıtmının yanı sıra yeni toplumsal belleklerin oluşmasına da katkıda bulunmaktadır. Tarihi olayları kurgusal veya kurgusal olmayan şekillerde ele alan diziler, zaman zaman gerçekleri olduğu gibi aktarırken bazen de değiştirme veya uydurma yoluna gidebilmektedir. Televizyon dizileri, tarihi metinlere gönderme yapma, parodi, pastiş, ironi gibi teknikler kullanarak yeniden yorumlama veya eleştirme amacı güdebilmektedir (Kaya, 2011:103-123.)

Televizyon ve dijital platform dizileri ile toplumsal bellek arasındaki ilişki, kültür endüstrisi bağlamında da değerlendirilmelidir. Kültür endüstrisi, kültürel ürünleri ticarileştirme ve standartlaştırma sürecini yöneten bir sistemdir. Bu bağlamda, televizyon ve dijital platform dizilerinin içerik ve biçimlerini belirleyen ve izleyiciye sunan kültür endüstrisi, ideolojik mesajlar iletmektedir (Karahana, 2019).

Kulüp dizisi ise, Türkiye'deki Yahudi cemaatinin stereotiplerden ve yanlış yargılardan arındırılmış bir şekilde ele alınmasına ve tarihiyle yüzleşmeye olanak tanıyan bir öneme sahiptir. 6-7 Eylül olayları ise Türkiye'nin gayrimüslim azınlıklara yönelik nefret suçlarının acı birer örneğidir. Bu iki olay, Türkiye'nin çok kültürlü geçmişi ve günümüzü anlamak için farkındalık yaratmaya katkıda bulunabilir (Euronews, 2022).

Kulüp dizisi, 1955 yılında İstanbul Galata'da yaşayan Sefarad Yahudilerinin bulunduğu bir gece kulübünde çalışmaya başlayan bir annenin hikayesini anlatmaktadır. Dizinin başrolünde Gökçe Bahadır (Matilda), ayrıca Barış Arduç (Fıstık İsmet), Salih Bademci (Selim), Asude Kalebek (Raşel) ve Metin Akdülger (Orhan) gibi isimler de yer almaktadır. Kulüp dizisi İstanbul'da Beyoğlu civarında Sefarad Yahudisi Matilda ve kızı Raşel'in hayatı çevresinde gelişen olaylara odaklanmaktadır. Dizinin 1. sezonu 1955 yılında geçmektedir. Dizi 2 sezondur ve dijital bir yayın platformu olan Netflix'te yayınlanmaktadır (Ensonhaber, 2021).

Kulüp dizisi, Türkiye'deki Yahudi cemaatinin önyargılardan arınmış bir şekilde ele alınmasına ve tarihle yüzleşmeye olanak tanıyan bir dizidir. Ayrıca, dizinin Ladino diline vurgu yapması, tehlike altında olan bir dilin duyulmasına katkı sağlamaktadır. Ladino, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Yahudilerin kullandığı bir dildir ve günümüzde nadir bir şekilde konuşulmaktadır. Bu nedenle, dizinin Ladino dilini sergileyerek kültürel bir mirası koruma çabasına katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Öte yandan, 6-7 Eylül olayları Türkiye'nin gayrimüslim azınlıklara yönelik nefret suçlarının en acımasız örneklerinden biridir. Bu olaylar, İstanbul'da yaşayan Rum toplumunun kültürünü ve dilini yok etmeye yönelik bir saldırı olarak değerlendirilebilir. 6-7 Eylül olayları sonrasında binlerce Rum zorunlu göçe maruz kalmış, bu da Türkiye'nin çok kültürlü mirası ve dil çeşitliliği için büyük bir kayıp olmuştur (Güven, 2006).

Kulüp dizisi ve 6-7 Eylül olayları, Türkiye'nin çok kültürlü geçmişine ve günümüzdeki kültürel farklılıklara duyarlılık oluşturmayı amaçlamaktadır. Dizi, Yahudi cemaati ve Ladino diline odaklanarak bu kültürel mirası canlandırırken, 6-7 Eylül olayları ise tarihle yüzleşme ve nefret suçlarına dikkat çekme açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu olaylar, Türkiye'nin zengin kültürel ve dilsel çeşitliliği konusunda bilinç yaratmaya yardımcı olmaktadır.

Kulüp dizisi, 1950'li yıllarda İstanbul'un kozmopolit yapısını ve gece hayatını canlandırarak dikkat çekmektedir. Dizi, farklı etnik ve dini grupların bir arada eğlendiği gece kulübünde yaşananları anlatır. Bu gece kulübü, İstanbul'un renkli ve çeşitlilik dolu atmosferini yansıtmaktadır. Ancak 6-7 Eylül olayları, bu kozmopolit yapının nasıl tahrip edildiğini ve toplumsal kutuplaşmanın artışı gösteren acı bir olaydır. Bu olaylar sırasında gece kulüpleri de hedef alınmış ve tahrip edilmiştir. Bu iki olay, İstanbul'un sosyal tarihindeki değişimlere ve toplumsal dinamiklere dair önemli ipuçları sunmaktadır (Can, 2019).

VII. YÖNTEM

Yeni iletişim teknolojileri, araç ile izleyici/okuyucu/dinleyici/içerik üreticisi arasındaki ilişkide temel farklılıklar yaratsa da Twitter gibi sosyal medya platformlarını "demokratik bir ortam" olarak tanımlamak eksik ve yetersiz olacaktır. Dolayısıyla bir sosyal medya platformu olarak Twitter, bu çalışmada sıklıkla vurgulandığı gibi toplumsal hareketlerin nedeni olarak öne çıkartılmamakta, determinist yaklaşımlar yerine kültürel, sosyal ve politik dinamikleri içeren bir bağlam (Gerbaudo, 2017) benimsenerek analiz edilmektedir. Türkiye’de Twitter kullanıcıları her gün hashtagler aracılığıyla çeşitli konularda tartışmalar yapmaktadırlar. Bu anlamda twitter hashtagleri bu tartışmaların analiz edilmesine olanak tanımakta, hem Twitter’ın kamusal alan açısından rolünü görmek hem de Türkiye’deki kamusal tartışma kültürünü anlamak açısından büyük bir olanak sunmaktadır.

Bu amaçla, 6-7 Eylül Olayları ile ilgili Kasım 2021 ile Eylül 2022 tarihleri arasında Twitter üzerinden atılan 453 tweet, keşfedişsel olarak kodlanmış ve tematik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Kulüp dizisi bağlamında, toplumda 6-7 Eylül Olayları ile ilgili olumlu ve olumsuz yorumları tematik olarak analiz edilmiştir. Ayrıca bu temalar altında paylaşılan tweet, retweet, favori ve takipçi sayılarına göre analiz edilerek tablolştırılmıştır. Elde edilen temalar üzerinden yarı yapılandırılmış mülakat soruları oluşturulmuş, 09.02.2023 - 16.05.2023 tarihleri arasında yüz yüze derinlemesine mülakatlar azınlık grupları temsilcileri, gazeteciler ve akademisyenlerle gerçekleştirilmiştir. Tüm veriler keşfedilen temalar üzerinden yorumlanarak tartışılmıştır.

VIII. BULGULAR

A. Twitter Analizi

Araştırmamızda, 6-7 Eylül Olayları ile ilgili Twitter üzerinden atılan 453 tweet, tematik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu analiz Kasım 2021 ile Eylül 2022 tarihleri arasındaki dönemi kapsamaktadır. Paylaşılan tweetler kodlanmış ve kodlama sonucunda temalar keşfedilmiştir. 6-7 Eylül Olayları hakkındaki negatif paylaşımlar ayrıca değerlendirilmiş ve negatif temalar ayrı olarak analiz edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, analiz edilen tweetlerde 6-7 Eylül Olayları ile ilgili çeşitli ana temalar tespit edilmiştir. Bu temalar, Tablo 1'de gösterilmektedir. Her bir tema, tweetlerin içeriğine dayalı olarak ortaya çıkmış ve olayların çeşitli yönlerini yansıtmıştır. Bu temalar, 6-7 Eylül Olayları hakkındaki tartışma ve duygusal tepkilerin genel bir resmini sunmaktadır.

Ayrıca, analizimizin ikinci aşamasında, 6-7 Eylül Olaylarına negatif paylaşımlar özel olarak değerlendirilmiştir. Bu tür tweetlerin sayısı ve içeriği, Tablo 2'de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

1. Twitter Olumlu Ana Temalar

Çizelge 1. Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz ana temalar

Tema	İçerik	Tweet	Retweet	Favori	Takipçi
Olaylar Bilinmiyor	*Bu ülkede yaşayıp da 6-7 Eylül olaylarından, Varlık Vergisi'nden neredeyse bihaber olmak o kadar acayip ve ayıp geliyor ki bana... Bir diziyle konuşulmasına kızıyorum -bu da normal olmayabilir tabii ama- galiba. Yine de iyi ki Kulüp çekilmiş de böyle konuşuluyor diyorum *6-7 Eylül'ü ilk defa "Kulüp"ten öğrenen 30 yaş üstü bir kitle var, durum vahim.	42	668	10.761	541.921
Olayları Hatırlatıyor	Kulüp dizisi büyük ihtimal 6-7 Eylül olaylarını hatırlatmak için çıkan bi dizi demiştim ilk gördüğümde, haklı çıktım. Konuşulmayanların konuşulduğu dizi.	15	61	375	25.196

Çizelge 1. (devamı) Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz ana temalar

Tema	İçerik	Tweet	Retweet	Favori	Takipçi
Değişmeyen Zihniyet	*Kulüp dizisinde 6-7 Eylül olaylarını abartı bulan insanlar vardı. Bakın şu an yıl 2022 kafa aynı kafa, zihniyet aynı zihniyet. *Kulüp dizisinin 6-7 eylül olaylarından bihaber kitleye hiçbir katkısı olmadı emin olun, bi avuç azınlık izledi, anladı, empati yaptı sadece.	55	197	1.529	895.955
Utanç ve Acı	Kulüp'ü yeni bitirdim... 6-7 eylül pogromunu korkmadan, aman birilerini kızdırırız tedirginliğine girmeden işlemiş olmaları müthiş... sonunda gülümsemek ister miydim bilmiyorum ama çok beğendim... gözlerim dolu dolu ve bir o kadar da utançla izledim...	82	788	16.119	4.122.932
İrkçılık	kulüp dizisini bitirdim, yine bünyeye ırkçı nefreti çöktü. 6-7 eylül olaylarında menderes, dp hükümeti de suçludur. tarihimizde bi çok kara leke var, bunların hepsiyle yüzleşmeliyiz.	14	18	552	97.690
Yanlış	Kulüp dizisini bitirdim. Tarifsiz duygular içindeyim. Benzer olaylar nedeniyle Balkandan Türkiye'ye göç eden ailemin acıları çöktü üzerime. 6-7 Eylül'ün faillerinin bugün Bosna'da, Sancak'ta Müslümanların evlerini işaretleyen çetniklerden farkı yok.	178	2.808	24.799	6.219.674
Tarihsellik	#Kulüp dizisini izlerken, 6-7 Eylül olaylarının Adnan Menderes'in provokasyonu sonucu çıktığını ve Yassıada mahkemesinde 6-7 Eylül olayları nedeniyle de cezalandırıldığını bilmenizde fayda var ...	73	1.903	8.729	1.936.552
Kültürel semboller	6-7 Eylül olaylarında ilk saldırı Şişli'deki Haylayf Pastanesi'ne yapıldı. Bugün orası Ramada Plaza. #Kulüp Unutmamak için... Kulüp dizisinde yerinden oynayan kaldırım taşları dikkatimi çekti de. Ülkedeki toplumsal olarak çeşitli etnik yapıyı belirtmek için yaygın olarak yapılan "mozaik " benzetmesine atıfta bulunarak, 6-7 Eylül Olayları için "mozaik çatladı" açıklaması yapılmıştır.	26	96	1.713	566.315

Olaylar Bilinmiyor: Araştırmamızın tematik analizi sonucunda elde ettiğiniz bulgulara göre, 6-7 Eylül Olaylarının genel olarak toplum tarafından bilinmediği veya hakkında yeterli bilgiye sahip olunmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, analiz edilen tweetlerin içeriklerine dayanarak tespit edilmiştir.

Tweetlerde, 6-7 Eylül Olayları ile ilgili bilgi eksikliği veya farkındalık düzeyinin düşük olduğuna dair birçok gözlem yapılmıştır. Örneğin, kullanıcılar olaylar hakkında sorular sormuş, olayların başlamasına sebebiyet veren geçmiş

tarihi olayları ve birçok faktörü dile getirmiştir. Ayrıca, olaylarla ilgili paylaşılan içeriklerin sayısı ve etkileşim düzeyinin yüksek olduğu da gözlemlenmiştir.

Bulgular, 6-7 Eylül Olaylarının toplumun geniş kesimleri tarafından bilinmediğini veya unutulmuş olduğunu düşündürülebilir. Çalışmanın sonuçları, olayların tarihsel öneminin ve toplumsal etkisinin daha fazla tanıtılması veya halka aktarılması gerektiğini göstermektedir.

Bu sonuç, toplumun geniş bir kesiminin 6-7 Eylül Olayları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını veya bu olayların hatırlanma ve tartışma gündeminden uzak olduğunu göstermektedir. Bu durum, olayların tarihi önemine rağmen, genel toplumsal bilinç düzeyinin yeterli seviyede olmadığını işaret etmektedir.

Olayları Hatırlatıyor: Araştırmamızın tematik analizi sonucunda tespit ettiğimiz bir diğer tema, "Kulüp" adlı dizinin 6-7 Eylül Olaylarını hatırlatması ve olayların daha fazla konuşulması gerektiğini savunan tweetlerin varlığıdır. Analiz edilen tweetlerde, "Kulüp" dizisinin 6-7 Eylül Olaylarını gündeme getirerek toplumsal farkındalığı artırdığı ve olayların daha fazla tartışılması gerektiğine dair görüşlerin dile getirildiği gözlemlenmiştir.

Bu tema altında yer alan tweetlerde, 6-7 Eylül Olaylarının toplumsal hafızada daha belirgin bir yer edinmesi gerektiğini savunan görüşler öne çıkmaktadır. Olayların daha fazla konuşulması, anılması ve toplumsal olarak üzerinde düşünülmesi, tarihî olayların anlamını koruma ve geleceğe dair dersler çıkarma açısından önemlidir.

Değişmeyen Zihniyet: Araştırmamızın tematik analizi çerçevesinde, olaylardan günümüze kadar geçen süre içinde Türkiye'nin bu olaylardan ders almadığı ve aynı zihniyetin hala ve şiddetli bir biçimde devam ettiği yönündeki görüşlerin dile getirildiği çok fazla tweet tespit edilmiştir. Bu tweetlerde, Türkiye'nin bu konuda değişim göstermeyeceği ve değişmeyen zihniyetle mücadele etme konusunda yeterli adımları atmadığı düşüncesi dile getirilmektedir.

Bu bulgular, bazı bireylerin Türkiye'nin 6-7 Eylül Olaylarından ve daha birçok sorundan kaynaklanan değişmeyen zihniyet sorununu çözme konusunda yetersiz olduğu konusunda şüphelerini ifade ettiğini göstermektedir. İnsanlar, 6-7 Eylül Olaylarından bugüne kadar geçen süre içinde, zihniyetle mücadelede yeterli

ilerleme kaydedilmediği düşüncesini paylaşmaktadır. Bu görüş, aynı zihniyetin hala var olduğu ve toplumda yaygın olduğu şeklinde bir algıyı yansıtmaktadır.

Utancı ve Acı: Tweetlerde sıkça vurgulanan bir nokta, 6-7 Eylül Olaylarının Türkiye'deki insanlar için utanç ve acı dolu bir olay olarak kabul edildiğidir. Bu olaylar, 1955 yılında gerçekleşen şiddet eylemleri ve yağmalama saldırılarıyla karakterize edilir. Tweetlerde, 6-7 Eylül Olaylarının toplumun hafızasında negatif bir iz bıraktığı, Türk insanının bu olaylardan dolayı utanç duyduğu ve acı hissettiği ifade edilmektedir.,

6-7 Eylül Olaylarının Türk toplumu için utanç ve acı dolu bir olay olarak kabul edilmesinin temelinde, etnik ve dini azınlıklara yönelik saldırıların insan hakları ihlali olması ve toplumsal adaletsizliği temsil etmesi yatmaktadır. Bu olayların geçmişte gerçekleşmiş olmasına rağmen, tweetlerdeki vurgular, toplumun hala bu olaylardan etkilenmekte olduğunu ve bu olaylara duyulan utanç ve acının zaman içinde sönmediğini göstermektedir.

İrkçilik: 6-7 Eylül Olayları ile ilgili ırkçılık temasının gündeme gelmesi, olayların etnik ve dini azınlıklara yönelik ayrımcı saldırıları içermesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu olaylar, Rum ve Ermeni azınlıklara yönelik şiddet eylemlerini ve yağma olaylarını içermekte ve ırkçılığın Türkiye'deki toplumsal yapının bir parçası olduğunu yansıtmaktadır.

Tweetlerdeki ırkçılık vurgusu, 6-7 Eylül Olaylarının sadece bir toplumsal çatışma değil, aynı zamanda ırkçı bir zihniyetin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Bu tür tweetler, olayların ırksal ayrımcılığın bir yansıması olduğunu dile getirmektedir.

Yanlış: 6-7 Eylül Olaylarını tamamen yanlış ve yapılmaması gereken bir olay olarak nitelendiren ifadelerin yoğunlukla yer aldığı görülmüştür. Bu vurgular, olayların insan hakları ihlali olduğunu ve toplumun bu tür şiddet eylemlerine karşı tepkisiz kalmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Olayları tamamen yanlış ve yapılması gereken bir olay olarak nitelendiren tweetler, Türkiye'nin geçmişindeki karanlık dönemlere dikkat çekerek toplumsal vicdanı harekete geçirmeyi amaçlamaktadır.

Tarihsellik: Tarihsellik teması, 6-7 Eylül Olaylarına tarihsel bir bağlamda yaklaşmanın önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, olayların yalnızca belli

bir zaman diliminde meydana gelen şiddet eylemleri olarak değil, o dönemdeki politikaların, toplumsal gerilimlerin ve tarihsel durumların bir sonucu olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Tweetlerdeki bu perspektif, 6-7 Eylül Olaylarına yönelik tarihsel bir analizin önemini vurgulamaktadır. Olayların sadece yüzeyine değil, olayları tetikleyen nedenlere, o dönemdeki siyasi atmosfere ve toplumsal dinamiklere de odaklanılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu şekilde, 6-7 Eylül Olaylarının anlaşılması ve benzer olayların tekrar yaşanmasının önlenmesi için daha geniş bir perspektifin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Kültürel Semboller: Kültürel semboller teması altında incelenen tweetlerde, Kulüp dizisi aracılığıyla 6-7 Eylül Olaylarına ve o dönemin İstanbul'una dikkat çekilmektedir. Tweet atan kullanıcılar, dizide sergilenen olaylar ve mekanlar üzerinden birçok değer kaybolduğunu ifade etmektedir.

Tweetlerdeki vurgular, Kulüp dizisinde 6-7 Eylül Olaylarının yanı sıra o dönemin İstanbul'unun da tasvir edildiğini ve bu tasvirlerin tweet atan kullanıcılar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Hatta ilk saldırının o dönem Şişli'de bulunan Haylayf Pastanesi'ne yapıldığı ve şimdiki yerinde Ramada Plaza'nın bulunduğu vurgusu Twitter kullanıcıları tarafından yapılmıştır. Tan Sinemasının bitişiğinde bulunan Haylayf Pastanesi dönemin gençler tarafından en çok ziyaret edilen pastanesi olarak hatırlanmaktadır. Olaylardan dolayı ise kaybedilen bir değer olarak anılmaya devam edilmektedir. Ayrıca İstanbul'da o dönem kardeşçe yaşayan Türk-Rum insanların birbirleriyle anlaşması, o dönemin mimarisi ve özellikle İstiklal Caddesi'nin güzelliği gibi unsurlar, tweetlerde sıklıkla vurgulanan konular arasındadır.

2. Twitter Olumsuz Ana Temalar

Çizelge 2. Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz olumsuz temalar

TEMA	İçerik	Tweet	Retweet	Favori	Takipçi
Dizideki hatalar /kronolojik hatalar	*Varlık vergisi 1942'de çıkıyor.Matilda Mümtaz'ı öldürür ve 17 yıl cezaevinde kalır.Yani en iyi ihtimalle 1959 yılında çıkması lazım.Matilda serbest kalıyor ve nasıl oluyorsa 1955 yılında gerçekleşen 6-7 eylül olayları dizide yer alıyor.Bayıla bayıla anlattıkları #kulüp dizisi bu. * 50li yıllarda geçiyor okay ama hangi 50. 6-7 Eylül olayları öncesi gibi duruyor ama *	13	3	132	40.064
Varlık vergisinin saptırılması	*Sanki tek parti döneminde varlık vergisi uygulaması suçmuş da demokrat parti döneminde gerçekleşen 6-7 eylül olayları küçük bir kabahatmiş gibi bir algı yaratılmasına çalışılmasınadır benim itirazım *Kulüp dizisi anakronizmle dolu, tüm senaryosu Varlık Vergisini saptırmak ve 6/7 Eylül olayları üzerinden bu toplumda yabancı düşmanlığı olduğu havası yaratmak isteniyor.	5	3	23	5.111
Gereksiz dram/yüzeysel/karakter gelişimi yetersiz	*Gerekli gereksiz her yere dram basmışlar karakterlerin aldığı kararların tutarlılığı yok ilk sezondaki ilmek ilmek işlenen hikayeler meğer pamuk ipliğine bağlıymış * 2. Yarıyı heyecanla bekliyordum ama biraz hayal kırıklığına uğradım. Tempo hızlanmış, karakterlerin içi boşalmış, derinliksiz ve 6-7 Eylül olaylarının klişeleşmiş yıkım görüntülerine odaklanmış gibi	13	19	295	80.305
Organize algı	*Sosyal medya platformlarında yayımlanan bazı dizilerde büyük bir tehlike var! Netflix'te yayımlanan "kulüp" ve blutv'de yayımlanan "yeşilçam" dizileri, sanki organize bir şekilde 6-7 eylül 1955 olaylarını işleyerek topluma kötü düşünceler aşılamaaya çalışıyor.	7	320	1.005	237.400
Saptırma	Kulüp dizisi üzerinden oluşturulan tarihimizle hesaplaşalım/yüzleşelim gibi sözler hedef saptırmadır.Sorumluluğu bütün bir halka ve onun kimliğine yüklemek vicdansızlıktır.Hesaplaşılması gereken gericiliktir.	5	1	31	10.377

Çizelge 2. (devamı) Twitter #Kulüp paylaşımları üzerinden tematik analiz olumsuz temalar

TEMA	İçerik	Tweet	Retweet	Favori	Takipçi
Türkiye karşıtlığı	Kulüp dizisi adeta Soft bir Midnight Express filmi. Dizi Türkiye karşıtlığı üzerine kurulmuş.	6	3	30	6.974
Rum güzellemesi	Kulüp dizinde yesilçam dizinde hep bi rum güzellemesi hep 6 7 Eylül olaylarına gönderme.. dizileri Türkler mi çekiyor rumlar mı belli değil. Balkanlardaki Türklerin yaşadığı zulmü anlatan bir tane adam akilli güncel yapım yok. *Kulüp dizisinin 2. kısmını an itibariyle bitirdim. Allah, 6-7 Eylül 1955'te vatanın selameti için azınlıklara gereğini yapan milli şuur sahibi geçmişlerimizden razı olsun.	2	1	18	1.131

Dizideki hatalar /kronolojik hatalar: Bu tema altında atılan tweetlerde Kulüp dizisinde yer alan olayların kronolojik tutarlılık açısından eksiklikler gösterdiği ve izleyicilerin bu hatalara dikkat çektiği belirtilmektedir. Dizide sunulan olaylar ve dönemler arasındaki doğru zaman çizelgesinin bozulduğu ve izleyicilerin bu durumu fark ettiği ifade edilmektedir.

Tweetlerdeki bu eleştiriler, tarihsel doğruluğun önemini vurgulamaktadır. İzleyiciler, tarihi bir olayın ya da dönemin doğru bir şekilde sunulması ve tarihsel gerçeklerle uyumlu bir senaryo oluşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, kronolojik hataların dizinin gerçekçilik algısını zedelediği ve izleyicilerin bu hataları eleştirdiği belirtilmektedir.

Varlık vergisinin saptırılması: Bu tema, 1942 yılında yürürlüğe giren varlık vergisinin gerçek niteliğinin yanlış bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir. Verginin temel amacının ekonomik sorunlarla mücadele etmek ve devlet gelirlerini artırmak olduğu halde, tweetlerde verginin yabancı düşmanlığı üzerine kurulu bir algıyla sunulduğu ifade edilmektedir.

Tweetlerdeki bu vurgular, varlık vergisinin yanlış bir şekilde yorumlandığını ve yabancı düşmanlığına dayalı bir yaklaşımın etkili olduğunu göstermektedir. Verginin asıl hedefinin ekonomik zorluklarla başa çıkmak olduğu, ancak yanlış bir şekilde yabancıların hedef alındığı ve toplumsal bir ayrışma yarattığı ifade edilmektedir.

Gereksiz dram/yüzeysel/karakter gelişimi yetersiz: Eleştirilen konulardan biri ise dizinin dram yoğunluğudur. İzleyiciler, dizinin hikayesinin ve

karakterlerin yaşadığı olayların aşırı dramatize edildiğini düşünmekte ve bu durumun dizinin gerçekçilik algısını zedelediğini vurgulamaktadır. Ayrıca, karakterlerin derinliğinden yoksun olduğu eleştirisi de yapılmaktadır.

Organize Algı: Organize algı teması altında atılan tweetler, toplumsal olaylarla ilgili dizilerin toplumun algısıyla oynayarak, zihinlere kötü düşünceler aşıladığı konusunda şikayetleri içermektedir. Bu eleştiriler, söz konusu dizilerin izleyici üzerindeki etkisini ve toplumun algısını nasıl şekillendirebileceğini tartışan bir çerçeveye sunmaktadır.

Tweetlerde dile getirilen eleştiri, toplumsal olaylara dair dizilerin toplumun algısını şekillendirirken manipülatif yöntemler kullanabileceği fikrine dayanmaktadır. Atılmış olan tweetlerde diziler, örneğin gerçekçi olmayan veya abartılı olayları göstererek, izleyicinin gerçeklik algısını sarsabilir ve yanlış bir algı oluşturabilir düşüncesi hakimdir. Ayrıca, belirli bir olayı veya grupları tek bir bakış açısıyla sunarak, izleyicinin önyargılarına veya yanlış bilgilere dayanan tutumlar geliştirmesine neden olacağını düşünen tweetlerde mevcuttur.

Saptırma: Bu temaya ait tweetlere yönelik gözlemimize dayanarak, ana şikayetin olayların doğrudan Türk milletine atfedilmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Atılan tweetler, tüm bir halkı genellemelerle suçlamak yerine olayların gerçek sorumlularıyla, özellikle gericilikle hesaplaşmanın daha uygun olduğunu vurgulamaktadır.

Saptırma teması altında atılan tweetler genel olarak olayların tek taraflı bir şekilde ele alınmasından kaynaklanan şikayeti de içermektedir. Atılan tweetler, yaşanan olayların objektiflikten uzak, taraf tutan bir şekilde sunulmasından rahatsızlık duyulduğunu belirtmektedir.

Türkiye Karşıtlığı: Bir diğer tamamımız ise Türkiye karşıtlığıdır. Bu tema altında atılan tweetlerde söz konusu Kulüp vb. dizilerin, azınlık gruplarının yaşadığı zorlukları odak noktası olarak seçtiği ve bu temayı Türkiye'yi hedef alan bir düşmanlık veya olumsuz bir bakış açısıyla aktardığı belirtilmektedir.

Eleştirilerin temelinde, bu tür dizilerin sunum şekli, karakterlerin temsili, senaryo öğeleri ve iletişim dili gibi faktörler yer alabilir. İfade edilen endişeler, belirli bir grup veya topluluğun objektif bir şekilde temsil edilmediği veya taraflı bir bakış açısının benimsendiği şeklindedir.

Rum Güzellemesi: Rum güzellemesi teması altında atılan tweetler incelendiğinde, son dönemde Kulüp dizisi gibi yapımların, 6-7 Eylül Olayları gibi toplumsal olayları konu edinen dizi ve filmlerde Rum güzellemesi yaptığı eleştirilerine rastlanmaktadır.

Bu eleştirilerde bahsedilen yapımların, tarihsel veya toplumsal olayları ele alırken Rumları öne çıkararak veya onları olumlu bir şekilde temsil eden bir yaklaşım sergilediği belirtilmektedir. Tweetler, bu yapımların Rum toplumunu aşırı övmek veya Türk toplumunu olumsuz bir şekilde göstermek amacıyla kullanıldığını savunmaktadır.

Temaları genel olarak değerlendirdiğimizde, günümüz toplumunda benzer olayların yaşanması durumunda çoğunluğu oluşturan bir kesimin bu olaylara tepki göstereceği öngörülebilir.

Toplumun olaylara yönelik tepkileri genellikle çeşitli faktörlere bağlı olarak şekillenir. Bu faktörler arasında sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve ideolojik etkenler yer alır. Olaylara verilen tepkiler, bireylerin kişisel deneyimleri, inanç sistemleri, değer yargıları ve toplumsal bağlamları tarafından şekillendirilir.

Tweetlerin temalarına dayanarak yapılan genel bir çıkarım, belirli bir kesimin benzer olaylara olumsuz veya eleştirel bir tepki göstereceği yönündedir. Bu tepkiler, olayların doğası, toplumun geçmiş deneyimleri, sosyal adalet ve eşitlik gibi önemli meseleler etrafında odaklanabilir.

Ancak, her bireyin farklı düşünceleri, görüşleri ve tepkileri olduğu unutulmamalıdır. Toplumun homojen bir düşünceye sahip olduğunu varsaymak doğru olmayabilir. Bu nedenle, çıkarımlarımızı daha genel bir perspektifte ve daha kapsamlı bir araştırma ile desteklemek önemlidir.

B. Yüz Yüze Derinlemesine Mülakatlar

09.02.2023 - 16.05.2023 tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz yarı yapılandırılmış yüz yüze derinlemesine mülakatlar, Twitter üzerinden tematik analiz yoluyla belirlediğimiz temalar üzerinden yapılmıştır. Bu mülakatlar, azınlık grupları temsilcileri, gazeteciler ve akademisyenlerle gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3. Yüz yüze derinlemesine mülakat yapılan kişiler

Adı	Soyadı	Mesleği	Dernek / Gazete
Laki	Vingas	Vakıf Kurucusu	RUMVADER
Mihail	Vasiliadis	Gazeteci	Apoyevmatini
Ohannes	Kılıçdağı	Akademisyen	Agos Gazetesi
Nikolaos	Uzunoğlu	Akademisyen	İRF Başkanı
Spiros	Pantazis	Vakıf Görevlisi	Çeşitli Vakıflar

Yapılan bu mülakatlar, Twitter üzerinden belirlenen temalar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, azınlık gruplarının deneyimleri, gazetecilik ve akademik bakış açıları aracılığıyla geniş bir çerçeve sunmuştur. Bu bağlamda temalar üzerinden yapılan görüşmelerde ortak bakış açılarına rastlanmıştır.

Çizelge 4. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

6-7 Eylül Olayları Hakkında Sorulan Sorular

6-7 Eylül Olayları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sizce bu olaylar yeterince biliniyor mu? Toplumun bu olaylarla ilgili bilgisi var mı?

Bilinmiyor ise sizce bunun nedenleri neler olabilir?

Bu olaylardan sonra sizce hangi değerler kaybedildi? Böyle bir olay yaşanmasaydı neler değişirdi?

Siz yaşananlar ile yüzleşildiğini düşünüyor musunuz?

Sizce toplumun azınlıklara bakışında bir değişme var mı? Bu şu anki toplumsal ilişkileri ne şekilde etkiliyor?

Varlık vergisinin haksız bir uygulama olduğunu düşünüyor musunuz?

Kulüp Dizisiyle İlgili Sorular

Kulüp dizisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sizce gerçeği yansıtıyor mu?

Ne gibi temel farklılıklar gördünüz?

Bazı izleyiciler diziyi tek taraflı buldular. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Bu tür dönem dizileri ya da filmlerinin sizce toplumsal açıdan bir faydası var mı?

Günümüz Azınlık Toplumuyla İlgili Sorular

Türkiye’de azınlıkların bugün yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Bu sorunları nasıl yorumlarsınız?

• Olaylar Bilinmiyor;

Yüz yüze mülakatlar sonucunda ortaya çıkan ortak bakış açılarından biri Twitter analizi ile benzer bir şekilde olayların bilinmediğidir. Görüşülen kişilerin hepsi olayların 50. yılına gelindiğinde yavaş yavaş bilinmeye başladığını belirtmektedirler.

"50 yıl boyunca insanlar bunun farkında değillerdi, çünkü bu bir tabuydu. Bana göre, bu olaylardan en çok zarar gören toplum Rum toplumu oldu. Ancak ben itiraz ediyorum, en büyük zararı Türkiye gördü. Hala bugüne kadar Türkiye'yi vandalizmle suçlayanlar hemen

bu olaya atıfta bulunup saldırıyorlar. Oysa 50 yıl önceki Türkiye ile şu anki Türkiye arasında bu kişilerin ne ilgisi olduğunu sorgulamak gerekiyor, ancak maalesef bu soruyu sormak yeterli olmuyor. Bu tür suçlamalar bir kez ortaya atıldığında zor çürütülüyor. Üstelik bu durumda "helalleşme" kavramı da kullanılıyor ki, bu benim hoşuma gitmeyen bir kelime. Çünkü helalleşmek Allah katında gereklidir, ancak biz hala dünyada yaşıyoruz." (Mihail Vasiliadis).

Mihail Vasiliadis, olayların bilinmediği hakkındaki düşüncelerini ifade ederken, özellikle olayların 50. yılının geçmesinden sonra yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başladığını dile getirmiştir. Yaptığımız mülakatta, Türkiye'nin Rum toplumundan daha fazla zarar gördüğünü öne sürmüştür. Bu zararın nedeni olarak da Türkiye'yi vandalizmle suçlayan kesimlerin sürekli olarak 6-7 Eylül gibi olaylara referans vererek saldırmasını örnek göstermiştir. Vasiliadis, bu tür suçlamaların bir kez ortaya atıldıktan sonra çürütülmesinin zor olduğunu vurgulamıştır. Mülakat sırasında, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun helalleşme söylemi üzerine de konuşulmuştur. Helalleşme kavramının Vasiliadis için yetersiz bir kavram olduğu, bu kavram üzerine inşa edilen toplumsal duyarlılığın bir sonuç getiremeyeceğinden bahsedilmiştir. Vasiliadis, helalleşmenin ancak ölümden sonra gerçekleşebileceğini belirtmiş ve bunun bir kavram olarak Allah katında var olduğunu, kendilerinin ise hala dünyada yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda, Vasiliadis'in asıl vurgulamak istediği noktanın, daha kapsamlı ve kavrayıcı bir kavramın kullanılması gerektiği açık bir şekilde ifade etmiştir. Azınlık statüsünde bulunan bir toplum için helalleşme kavramının yetersiz kaldığını dile getirmiştir.

"2005 yılından sonra oldukça fazla bilgi bulunmaktadır. Genç nesiller belki bu konuyu bilmemekte, ancak 2005'ten sonra Türkiye'de her yıl dönümünde gazetelerde konuyla ilgili yazılar yer almaktadır. Geçtiğimiz yıllarda ilginç bir olay gerçekleşti. Saadet Partisi Başkanı Temel Karamollaoğlu önemli açıklamalarda bulundu. Ben böyle bir siyasi partinin bu kadar dürüst, olumlu ve akıllı bir beyanat verdiğini daha önce hiç görmemiştim. 'Birçok yanlış yaptık, maalesef bugün Rumlarla ilgili acı olayların anısında onlara başsağlığı diliyorum.' dedi. Türkiye'deki genç nesiller bu konuyu pek bilmesede televizyon

programları da yapıldı. Yunanistan'da da aynı düzeyde bilgi bulunmaktadır. Eğer genç nesil duymamışsa ya da bilmiyorsa bu durumdan kaynaklanmaktadır." (Nikolaos Uzunoğlu)

Uzunoğlu'nun, olaylar hakkında konuşurken daha yapıcı ve detaylı yanıtlar verdiği görülmektedir. Olayların bilinmediği kavramından çıkarak, 2005 yılından itibaren bu konunun hem sanatsal hem de siyasi açıdan oldukça fazla ele alındığını vurgulamıştır. Bu dönemden itibaren, olaylarla ilgili eserlerin ortaya çıktığı, sanatçıların ve yazarların konuyu işlediği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, 2005 yılından sonra gazetelerde olaylar hakkında köşe yazılarının yer aldığı da ifade edilmiştir. Bu durum, olayların kamuoyunda daha geniş bir şekilde tartışılmaya başlandığını göstermektedir.

Uzunoğlu'nun dikkatini çeken noktalardan biri, Saadet Partisi (SP) Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu'nun olaylarla ilgili yüzleşmeyi içeren mesajı olmuştur. Karamollaoğlu'nun, yapılan hataları kabul ederek Rum toplumu için başsağlığı dilemesi, bir adım atarak sorunun çözümünde yapıcı bir yaklaşım sergilemesinin etki ettiği anlaşılmıştır. Bu tür bir yaklaşımın, taraflar arasındaki gerilimi azaltma ve ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca, Uzunoğlu'nun dikkat çektiği bir diğer nokta, Yunanistan'ın da olayların bilinirliği konusunda Türkiye ile benzer bir düzeyde olduğudur. Bu bağlamda, olayların geçmişte gençler tarafından pek bilinmediği ve bu bilinmezliğin genç kuşaklara aktarılmadığına dikkat çekilmiştir.

"Genç nesil doğal olarak bu kötü markayı marka olarak biliyor ama derinlemesine bilmiyor. Sebepler nelerdir, ne için yapıldı, hangi şeytani proje içinde gerçekleştirildi, hedef neydi bunlar pek bilinmiyor. Çünkü Türkiye'de, tabii ben buranın vatandaşı olduğum için Türkiye'den bahsediyorum. Türkiye'de genel de bu milli hassasiyetler kavramı içinde her zaman bu tip olaylar susturulmuştur" (Laki Vingas).

Vingas'a göre, genç nesil, bu olumsuz imajı genel olarak bilmekte ancak konunun derinliklerine inmemektedir. Vingas'a göre olayların sebepleri, amacı, hangi planın bir parçası olduğu gibi detaylar pek bilinmemektedir. Vingas, bu durumun nedenini, özellikle Türkiye gibi bir ülkede genel olarak milli

hassasiyetlerin ön plana çıkması olarak göstermektedir. Vingas’a göre genç nesil, bu olayların kötü bir marka olarak bilincinde olsa bile arka planında yatan kompleks ve derinlikli konuları tam olarak anlamamaktadır.

“Valla şöyle, cevabı çok basit bir şekilde bilinmiyor. Belli bir zaman dilimi söyleyebilir miyiz bilmiyorum ama son zamanlarda diyelim birkaç olayla, Kulüp dizisiyle olsun, Twitter da daha fazla insanın yazdığıнын çizdiği görünür hale gelmesiyle olsun vs. eskiye göre biraz daha fazla biliniyor hale gelmişse bile genel olarak biliniyor diyemeyiz” (Ohannes Kılıçdağı).

Kılıçdağı, olayların direkt olarak bilinmediğini ifade etmektedir. Ancak son zamanlarda sosyal medya platformlarının ve dizilerin etkisiyle, olayların biraz daha görünür hale geldiğini aktarmıştır. Özellikle "Kulüp" dizisi gibi yapımların yaygınlaşmasıyla birlikte, olaylar daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır.

Kılıçdağı, eskiye nazaran olayların daha fazla bilindiğini belirtmektedir, ancak bu bilginin genellikle yüzeysel düzeyde kaldığını da eklemiştir. Yani, olayların isimleri ve bazı temel bilgiler toplumda daha yaygın hale gelmiş olsa da detaylı ve derinlemesine bilgi eksikliği devam etmektedir. Kılıçdağı'nın açıklamalarına göre, olaylar şu an popüler bir süreç içinde bulunmakta ve bu nedenle daha görünür hale gelmektedir. Ancak bu görünürlük, olayların tam anlamıyla anlaşıldığı veya kavrandığı anlamına gelmemektedir.

Sonuç olarak, Kılıçdağı'nın ifadesine göre, olaylar şu an daha fazla dikkat çekse de genel olarak sadece yüzeysel düzeyde bilinmektedir. Olayların arka planı, nedenleri ve derinlikli anlamları hakkında daha kapsamlı bir anlayışın henüz oluşmadığı söylenebilir. Toplumun bu konuda daha fazla araştırma ve bilinçlenme sürecine ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır.

“Bir film çıkmıştı şimdi adını hatırlayamıyorum şey oynuyordu hatta o filmde sanırım yine meşhur hanım yıldızlardan biri oynuyordu onunla birlikte bir bilgi oldu ondan önce çok fazla 6-7 Eylül biliniyordu.” (Spiros Pantazis) diyerek görüşlerini dile getirmiştir.

Spiros Pantazis, olayların bilinirliğinin artmasının sanatsal faaliyetlerle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Hatırlamadığı bir filmde, 6-7 Eylül olayları

hakkında bilgi edindiğini ve bu filmin öncesinde bu olayların pek bilinmediğini ifade etmiştir. Ayrıca, filmde tanınmış bir aktrisin yer aldığını da aktarmıştır.

Pantazis'in ifadesine göre, özellikle sinema, televizyon dizileri ve diğer görsel medya araçları, toplumun olaylar hakkında daha fazla bilgi edinmesini sağlamaktadır. Belirttiği filmdeki 6-7 Eylül olaylarına dair bilgi, onun için bir dönüm noktası olmuştur. Bu film öncesinde, bu olayların toplumda pek bilinmediğini vurgulamaktadır.

- **Kaybedilen Değerler:**

Yapılan görüşmelerde, katılımcılar arasında kaybedilen değerlerle ilgili görüşler paylaşılmıştır. Mülakatlarda, yaşanan olayların birçok değerin yitirmesine sebep olduğunu belirtmiştir.

“Ayhan Aktar Hoca'nın yaptığı bir çalışma var. Yaptığı araştırma da şöyle bir neticeye vardı; eğer bunlar olmasaydı bugün İstanbul'da en az 350.000 Rum'un yaşıyor olması gerekirdi. Daha ne olsun? Ve bizim toplumun bugün 1.800 kişi olması dışında bir de yaş ortalamasının altmışın üstünde olması” (Mihail Vasiliadis).

Mihail Vasiliadis, kaybedilen değerler konusunda düşüncelerini nüfus azalması ve yaş ortalamasının yüksekliği açısından ele almıştır. Ayhan Aktar'ın yaptığı bir çalışmaya göre, eğer 6-7 Eylül ve diğer olaylar yaşanmamış olsaydı bugün İstanbul'da en az 350.000 Rum nüfusunun bulunması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye'deki Rum nüfusunun eridiğini, olaylar yaşanmamış olsaydı bugün değerler açısından değerlendirildiğinde çok daha farklı bir kültürel yapı olacağı vurhusu dikkat çekmektedir. Vasiliadis, bunun yanı sıra Rum toplumunun bugün sadece 1.800 kişi olmasıyla birlikte yaş ortalamasının da altmışın üstünde olduğunu ifade etmiştir. Bu, Rum toplumunun sayıca azalmasının yanı sıra yaşanan bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. Bu ifade Türkiye'deki Rum nüfusunun tamamen yok olabileceği konusundaki endişeyi ortaya koymaktadır.

“En zarar alan Türkiye'de demokrasinin kökleşmesi ve yeşermesi. Bu herkes için çok büyük bir zarar. İstanbul'da Rum toplumu her bakımdan Türkiye'nin bir zenginliğiydi. Şimdi bizim düşüncemiz Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesinin çok önemli

olduğu ve çok yararlı olacağına inanıyoruz. Eğer bu toplum olsaydı bu projeye en büyük desteği verecek grup olurdu. Bu maalesef olmadı” (Nikolaos Uzunoğlu).

Nikolaos Uzunoğlu, kaybedilen değerlere demokrasi perspektifinden yaklaşarak düşüncelerini dile getirmiştir. Ona göre, Türkiye'de demokrasinin kökleşmesi ve gelişmesinde en büyük engellerden biri 6-7 Olaylarıdır. Rum toplumunun İstanbul'da her yönden Türkiye için bir zenginlik olduğunu belirtmiştir. Ancak şu anki durumda, Rum toplumunun yokluğunun Türkiye'nin demokratikleşme sürecine büyük bir zarar verdiğini ifade etmiştir.

Uzunoğlu'nun düşüncesine göre, Rum toplumunun varlığı Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için de büyük bir destek sağlayabilecek potansiyele sahipti. Ancak bu destek gerçekleşmediği için kayıp olarak değerlendirilmiştir. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde, Rum toplumunun varlığının Türkiye'nin entegrasyon çabalarına büyük bir katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, Rum toplumunun varlığının Türkiye için bir zenginlik olduğu ve demokrasiye katkı sağlayabileceği düşüncesi öne çıkmaktadır.

“Şu anda artık farklı bir dünyada yaşıyoruz. Olayları, yalnız toplumsal olayları değil çok farklı jeopolitik konjonktürel bir ortamda yaşıyoruz. Bugün için bu soru belki yüzde yüz 6-7 Eylül olaylarının etkilerinin günümüzde hala etkili olacağını bilemem. Ama bu süreçte yani 6-7 Eylül'den sonraki elli yılda sanıyorum 6-7 Eylül olaylarını yaratan zihniyetin, ön ayak olan zihniyetin tek günahı bu değil. O zihniyetin bir sürü günahı var. Onlar tamamında olmasalardı Türkiye'nin birçok konuda harcı daha güçlü olurdu. Yani 1970'lerde 80'lerde bir sürü konuda. Laikliğin harcı da daha güçlü olurdu. Bilgiye ulaşmak, sanat, kültür bir sürü konuda çok daha erken, yani bilişim dünyası gelmeden evvel de bunlar, bu kazanımlar devam ederdi. Çok basit bir örnek göstereyim. Mimariyi alın elinize, 1920'lerde 10 küsürler de Samsun'da Opera binası, şu binası. Bir mimari estetik varken on sene içinde estetik sıfırlanıyor ve bir yığın yani bir binalar güruhu oluşuyor” (Laki Vingas).

Laki Vingas, günümüzde farklı bir dünyada yaşadığımızı ve olayları toplumsal boyutun ötesinde jeopolitik bir ortamda deneyimlediğimizi belirtmiştir. Şu an için 6-7 Eylül olaylarının etkilerinin hala geçerli olup olmadığını kesin bir şekilde bilemeyeceğimizi ifade etmiştir. Ancak 6-7 Eylül olaylarını tetikleyen zihniyetin, bu olaylarla sınırlı olmayan bir dizi günahının olduğunu dile getirmiştir. Bu zihniyetin varlığından dolayı Türkiye'nin birçok alanda daha güçlü bir temele sahip olabileceğini ifade etmiştir. Örneğin, laiklik, bilgiye erişim, sanat ve kültür gibi konularda daha erken dönemlerde önemli kazanımlar elde edilebileceğini belirtmiştir. Vingas'ın bu yaklaşımı, olayların sosyal, siyasal ve ekonomik süreçlerden ve değişimlerden bağımsız değerlendirilemeyeceğini ve çok boyutlu olarak ele alınması gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Vingas, bu düşüncesini açıklarken basit bir örnek olarak mimariyi ele almıştır. 1920'lerde Samsun'da bulunan Opera binası gibi estetik bir yapıya sahipken, on yıl içinde estetiğin kaybolduğunu ve bir dizi bina gurubunun ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu durum, zihniyetin etkisiyle estetiğin geri planda kaldığını ve mimari alanında da olumsuz değişimlerin yaşandığını göstermektedir.

“Farklı yaşam tarzları farklı kültürler görünürlüğü ortadan kalktı. Bunun ne zararı var? Demokratik toplum olma iddiasında iseniz asıl demokrasi farklı her anlamda farklı yaşam tarzı, din etnisite siyaset vs. her alanda farklılıkların olduğu bir yerde demokrasinin işleyip işlemediğini anlarsınız. Farklılıkları temizleyerek demokrat olunmaz. Dolayısıyla ne kaybedildi en büyük kaybı Türkiye demokrasisi.” (Ohannes Kılıçdağı)

Ohannes Kılıçdağı, farklı yaşam tarzları ve kültürlerin görünürlüğünün ortadan kalkmasının zararlarını vurgulamıştır. Eğer bir toplum demokratik olma iddiasında ise, demokrasinin farklı yaşam tarzları, dinler, etnisiteler, siyaset gibi alanlarda farklılıkların olduğu bir ortamda nasıl işlediğini anlaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, farklılıkları ortadan kaldırarak demokratik bir toplum olunamaz.

Kılıçdağı, farklılıkların korunmasının demokrasinin temel özelliklerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Farklılıkların bulunduğu bir toplumda

demokrasinin gerçekten işleyip işlemediğini anlamanın mümkün olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda, farklı yaşam tarzları, dinler, etnisiteler ve siyaset gibi alanlarda çeşitlilik ve farklılıkların korunmasının demokratik bir toplum için önemli olduğunu savunmaktadır.

Kılıçdağı'na göre, Türkiye'nin en büyük kaybı, farklı yaşam tarzlarının ve kültürlerin görünürlüğünün azalmasıyla birlikte demokrasinin zarar görmesidir. Farklılıkları koruyarak, çeşitliliği destekleyerek ve herkesin sesine kulak vererek demokratik bir toplum olmanın önemini vurgulamaktadır. Farklılıkların yok edilmesiyle demokrasinin zayıflayabileceğini ve Türkiye'nin demokratik bir düzen içinde geri adım attığını düşünmektedir.

“Şimdi şöyle tabii o zamanda çok meşhur bahsedilen Beyoğlu, İstiklal Caddesi Sokağı Rum sokağı kültürü denilen bir kültür yani bir kere kaybedilen şeyden önce bu çok bahsedilen hani çok klasik olacak belki ama işte bu mozaik toplumun mozaik parçalarının kaybedilmesi ama onun dışında bence daha derin yaralara da yol açtı hani şu andaki günümüzdeki toplumda da bunu görüyoruz.” (Spiros Pantazis)

Spiros Pantazis, 6-7 Eylül olayları sonrasında kaybedilen değerlerden birinin Beyoğlu ve İstiklal Caddesi gibi mekanlarda yaşanan Rum sokağı kültürü olduğunu belirtmektedir. Bu kültür, mozaik toplumun bir parçası olarak kabul edilen ve farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir yapıyı temsil etmektedir.

Pantazis, bu kültürün kaybedilmesinin, sadece mozaik toplumun parçalarının kaybı anlamına gelmediğini ifade etmektedir. Aynı zamanda derin yaralara da yol açtığını düşünmektedir. Bu durumu günümüz toplumunda da gözlemlediğini belirtmektedir.

Bu ifadeyle Pantazis, 6-7 Eylül olaylarının sadece bir etnik grup için değil, tüm toplumun kültürel zenginliği ve çeşitliliği açısından büyük bir kayıp olduğunu vurgulamaktadır. Beyoğlu ve İstiklal Caddesi gibi mekanlarda yaşanan Rum sokağı kültürünün kaybedilmesinin, toplumun geneline derin etkileri olduğunu düşünmektedir. Bu kaybın günümüzde hala hissedildiğini, toplumun yapısında oluşan yaraların görüldüğünü ifade etmektedir.

- **Değişmeyen Zihniyet:**

Twitter analizimiz üzerinden çıkarmış olduğumuz temalar arasında değişmeyen zihniyet teması da öne çıkmaktadır. Bu tema üzerinden yönelttiğimiz sorularda ise tamamen aynı olmasa da ortak bir görüşe sahip olduğu görülmüştür.

“Bak, her zaman bu toplumlara iyi bakanlar vardı kötü bakanlar vardı. Yani düşman ilan edenler, Nihal Atsız gibi. Bu iyi bakanlar onlarda Rumlar gibi konuşamıyordu nedense. Bugün durum öyle değil. Bugün Türkiye’de uyanmış bir toplum var. Gittikçe sayısı artıyor. Nerede belli oldu bu biliyor musun? Toplumun bir araya gelebildiği yerlerde.” (Mihail Vasiliadis)

Bu ifadeyle Vasiliadis, Türkiye’de toplumun bilinçlenmeye başladığını ve daha fazla insanın farkındalık kazandığını ifade etmektedir. Ayrıca, toplumun bir araya gelme alanlarında, yani ortak noktalarda daha güçlü bir şekilde birleştiğini belirtmektedir. Bu, toplumun daha geniş bir perspektiften olaylara bakmaya başladığını ve daha demokratik, farklılıkları kucaklayan bir toplum olma yolunda birtakım çabaların olduğuna yaptığı vurguya işaret etmektedir.

“Şimdi bakın hiçbir zaman en zor günlerde bile, menfi propagandaların yapıldığı süreçlerde bile halk bir derece bu haksızlıkları görüyordu. Tabii propaganda çok yoğunsa, olayların içini bilmeyenlere tesiri olabilir. Toplumun azınlıklara bakışında liderlerinde rolü büyük. Bir lider devamlı her gün veya basın organları her gün işte bunlar böyledir, casustur derlerse tabii etkileniyor. İmkansız etkilenmemesi. Eğer toplum bu şiddetli propagandaya uğramazsa hiçbir sorun yok” (Nikolaos Uzunoğlu).

Nikolaos Uzunoğlu, toplumun her zaman zor zamanlarda bile haksızlıkları görebildiğini ve menfi propagandalara karşı direnç gösterdiğini ifade etmektedir. Ancak, propaganda çok yoğunsa ve olayların iç yüzünü bilmeyenlere etkili bir şekilde aktarılıyorsa, toplumun etkilenebileceğini belirtmektedir. Uzunoğlu, azınlıklara bakış açısında liderlerin büyük bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Eğer bir lider sürekli olarak azınlıkları hedef gösteren, casus olarak nitelendiren bir dil kullanıyorsa, bu durumun toplumu etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu

ifade etmektedir. Ancak, toplum şiddetli propagandaya maruz kalmazsa, sorun yaşanmayacağını belirtmektedir. Aslında bu 6-7 Eylül Olaylarının çıkış noktasını hatırlarsak manipülasyon ve propagandaların ve burada medyanın oynadığı önemli rolü düşünürsek toplumdaki demokrasinin sağlanması açısından bu tür yaklaşımların olumsuz etkilerinin kaçınılmadığını olduğunu daha rahat görmekteyiz. Uzunoğlu'nun yorumu bu anlamda dijital medyanın erişim hızı dikkate alındığında bugünde önemini korumaktadır.

Bu ifadeyle Uzunoğlu, toplumun liderlerin ve medyanın etkisi altında olduğunu ancak sağduyulu bir yaklaşımla propagandalardan etkilenmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumun, olayların iç yüzünü anlamak ve gerçekleri ayırt etmek için bilinçli bir şekilde bilgi edinmesi ve eleştirel düşünme becerilerini kullanması gerektiğini ifade etmektedir.

“Çok. Tabii toplum azınlık konularına sosyal medyanın da yardımı var. Son yıllarda hükümetin, kamunun, yerel yönetimlerin açıklığı da çok büyük etki alanı. Dediğim gibi medya ve sosyal medya da çok faydalı oldu. Evet bu konuda hiçbir sıkıntı yok. Herkes kendini iyi ifade edebiliyor. Ve vatandaş niteliklerini daha çok kullanmaya başlıyor. Artı bu hükümet döneminde devlet kurumları ilk defa sizi dikkate alıyor. Yani Ak Parti'nin ilk döneminde özellikle devlet kurumları sizi dikkate alıyor, sizinle istişare gerekirse istişare ediyor. Bir kapıyı çaldığınızda sorununuz çözülür veya çözülmez o ayrı mesele. Sorununuz çözülme bile muhatap alınıyorsunuz. O büyük bir olay bizim için. Ondan biz mahrumduk. Şu anda biliyorsunuz ki bir bakanlığa bir yere gittiğiniz zaman bir kanaat oluştu, bütün Türkiye'ye yayıldı. Yüzde seksen doksan bir itibar da değilse bile dikkate alınıyorsunuz. Çoğu zaman itibarda görüyorsunuz. Dolayısıyla bu çok önemli. Çünkü bu yukarıdan başlıyor, medya vasıtasıyla topluma yayılıyor ve bu kanaat yeni gelişen, toplum içine giren genç insanlara nüfus ediyor ve doğallaşıyor.” (Laki Vingas)

Laki Vingas, toplumun azınlık konularına sosyal medyanın da yardımıyla daha fazla ilgi gösterdiğini ve bu alanda hükümetin, kamunun ve yerel yönetimlerin daha açık bir tutum sergilediğini ifade etmektedir. Medya ve sosyal medyanın önemli bir rol oynadığını belirten Vingas, herkesin kendini daha iyi

ifade edebildiğini ve vatandaşların niteliklerini daha fazla kullanmaya başladığını aktarmaktadır.

Vingas, Ak Parti döneminde devlet kurumlarının vatandaşları daha fazla dikkate aldığını ve istişareye açık olduğunu söylemektedir. AKP başlangıçta seküler modernleşme ve seküler milliyetçiliğe karşı ılımlı bir alternatif modeli yeniden konumlandırmış ve bu yaklaşım toplumun farklı kesimlerinden aldığı destekte önemli bir rol oynamıştır (Açıkel, 2015, Bedir ve Öztunç, 2022). Vingas, vatandaşların sorunlarının çözülmemesi durumunda bile muhatap alındıklarını ve bu durumun büyük bir gelişme olduğunu belirtmektedir.

“Tabii bunu somut hassas biçimde ölçmek yani insanların azınlıklara karşı bakışında değişim vardır demek çok mümkün değil. Genel bakış olarak söyleyecek olursak yapılan çalışmalar var. Nefret söylemi raporları var. Dünya değerler araştırması var, Türkiye ayağı var. Buralarda belli her şey. Araştırmalarda sorulan sorular var, bunu komşu ister misiniz, şunu komşu ister misiniz? Gibi. Bunlara baktığınız zaman hala Ermeni, Yahudi, Rum, Translara karşı son derece ön yargılı negatif yaklaşımları olduğunu görüyorsunuz. Şimdi elimizde bu veriler var bakabileceğimiz. Bunlara baktığımızda ise 1930-1940 yıllarına göre belki daha iyidir ama dediğim gibi bunu ölçemeyiz. Bir değişim varsa bile doğru olması gereken, demokratik yaklaşımın hala çok uzağında. Dediğim gibi 1930’lardan bu yana diyelim bir iyileşme var ama şu açık, hala olmaması gerektiği kadar bir ön yargı, negatif tutum ve olumsuz hisler söz konusu. Bu siyaseti de etkiliyor. Siyaset, halk bu konuda birbirinin nefretini körükleyerek devam ediyor. Değişim varsa bile çok bir şey yok. Somut olarak değiştirecek bir şey yok.” (Ohannes Kılıçdağı)

Ohannes Kılıçdağı, azınlıklara karşı bakış açısındaki değişimi somut bir şekilde ölçmenin zor olduğunu ifade etmektedir. Ancak yapılan çalışmalar ve araştırmaların genel bir bakış sunabileceğini belirtmektedir. Nefret söylemi raporları ve Dünya Değerler Araştırması gibi çalışmalarda sorulan sorularla insanların azınlıklara karşı tutumları ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu verilere bakıldığında hala Ermeni, Yahudi, Rum ve Trans bireylere karşı ön yargılı ve olumsuz yaklaşımların olduğunu göstermektedir.

Kılıçdağı, bu verilerin 1930-1940'lı yıllara göre belki daha iyimser bir tablo çizse de hala demokratik bir yaklaşımdan uzak olduğunu vurgulamaktadır. Önyargılar, negatif tutumlar ve olumsuz duyguların hala varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Bu durumun siyaseti etkilediğini ve halk arasında birbirlerine nefret söylemlerini körüklediğini belirtmektedir. Değişim olsa bile somut bir şekilde değiştirecek bir şeyin olmadığını ifade etmektedir.

Kısacası, Kılıçdağı, azınlıklara karşı tutumda belirli bir iyileşme olduğunu kabul etmekle birlikte, hala ön yargılar, negatif tutumlar ve olumsuz hislerin mevcut olduğunu belirtmektedir. Demokratik bir yaklaşıma ulaşma konusunda hala yol alınması gerektiğini ifade etmektedir.

“Çok net bir şekilde söylemek gerekirse, bu konuda çok açık bir cevabım var. Nesiller boyunca, bu durumu net bir şekilde görebiliyoruz. Kendi kişisel bir örneğimi vermek istiyorum, çünkü kişisel deneyimler genellikle daha değerli olabilir ve toplumsal bir perspektif sunabilir. Örneğin, teyzem hala resmi dairelere gitmekten korkuyor, kimliğini ve ehliyetini yenilemediği için pasaport almadı. Bunun sebebi, bir şeylerin başına geleceğinden ya da bir zarar göreceğinden dolayı değil. Teyzem bunun farkında, ancak geçmişin gölgesi, alışkanlıklar ve benzeri faktörler hala etkili oluyor. Bu yüzden gitmiyor. Ancak biz, daha yeni bir jenerasyon olarak, bu tür baskıları ve eskiden yaşananları çok fazla deneyimlemediğimiz için daha cesur adımlar atabiliyoruz. Daha rahat davranabiliyoruz, tabii ki bazen bireysel olaylar oluyor, sorunlar yaşanabiliyor, ancak genel olarak bu kalıpları kırabildiğimizi ve toplumla ilişkilerimizi daha rahat bir şekilde kurabildiğimizi düşünüyorum. Üst jenerasyonlarla hatta dede jenerasyonu ile karşılaştığımızda, topluma daha net bir şekilde entegre olabildiğimizi ve kendimizi daha rahat ifade edebildiğimizi görüyorum.” (Spiros Pantazis)

Spiros Pantazis, kişisel bir deneyimden yola çıkarak, toplumun değişen tutumlarına dikkat çekmektedir. Kendi teyzesinin hala resmi dairelere gitmekten çekindiğini ve bu durumun geçmişin etkisiyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Ancak daha yeni bir jenerasyon olarak, geçmişin gölgesinin üzerlerinde daha az etkili olduğunu ve cesur adımlar atabildiklerini ifade etmektedir.

Pantazis, genç jenerasyon olarak, geçmişteki baskıların ve yaşanan deneyimlerin daha az etki ettiğini ve toplumla daha rahat bir şekilde ilişki kurabildiklerini vurgulamaktadır. Eskiden yaşanan kalıpları kırabilme yeteneğine sahip olduklarını ve kendilerini daha özgürce ifade edebildiklerini düşündüğünü ifade etmiştir.

Bu noktada, Pantazis'in ifade ettiği gibi bireysel deneyimlerin genellikle toplumsal bir perspektif sunabileceği söylenebilir. Özellikle genç nesillerin, geçmişin gölgesinden daha az etkilendiği ve daha cesur adımlar atabildiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, bireysel olaylar ve sorunlar yaşansa da genel olarak toplumla daha net bir şekilde entegre olabildiklerini ve kendilerini ifade edebildikleri görülmektedir.

Sonuç olarak, Pantazis'in deneyimi, toplumdaki değişen tutumları yansıtmaktadır. Genç nesillerin geçmişin etkilerini daha az hissettiği ve daha rahat davranabildiği belirtilmektedir. Bu, toplumun evrimleştiğine ve daha özgür bir ifade ve ilişki kurma potansiyeline sahip olduğuna işaret etmektedir.

- **Olaylarla Yüzleşmeli:**

Twitter analizimizde çıkarmış olduğumuz temalardan Olaylarla Yüzleşmeli teması sıklıkla dile getirilen temalardan bir tanesidir. Mülakat esnasında sormuş olduğumuz sorularda da bu tema üzerinde durulmuştur.

“Onların hatası kendilerinin düzelterceği hata. Bunu benim düzeltme imkanım yok. Ama kendi hatamı düzeltercek imkanı biliyorum ve yaptım. 18 yaşındaki bir çocukken daha bunun böyle olmadığını çıkıp söylemem gerektiğini nedense düşünmüşüm.” (Mihail Vasiliadis)

Vasiliadis, burada 18 yaşında iken Peyami Safa'nın Rumları kötüleyen bir köşe yazısına verdiği cevaptan bahsetmektedir. Ayrıca, olaylarla yüzleşme sürecinin tamamen olaylarda etkili faktör olan kişi veya kişilerin, ya da bu kişilerle bağlantısı olan insanların, kendi sorumlulukları altında düzeltme yapması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu durumda, Vasiliadis, 18 yaşında iken, Peyami Safa'nın Rumları aşağılayıcı bir köşe yazısına yazdığı mektupla atıfta bulunmaktadır. Ayrıca, olaylarla yüzleşme sürecinin, etkili faktörlerle ilişkili kişi veya kişilerin, ya da bu

kişilerle bağlantısı olan bireylerin, kendilerinin düzeltme sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“AKP hükümeti yetkilileri birkaç kere olayları açıkça kınamış ve çok net sözler söylemiştir. Şimdi herkesin ne düşündüğünü ben söyleyemem ama genellikle konuştuğum, hangi siyasi görüşlerden bağımsız olarak herkesin bunun Türkiye’ye büyük zarar verdiğini, bu söylediğim açıdan kabul ettiğini anlıyorum. Ama olay şu, olay olmuş geçmişe yeniden dönemeyiz. Bizim önerimiz şu; olay olmuştur, bunun bilinmesi gerekli ama aynı zamanda bunun istismar konusu olmaması gerekli. Tek gerekli olan bu toplumun yok olmasını önleyecek önlemlerin alınması ve bunun tek bir yolla olması mümkündür, bu da genç nesillere geri dönme desteğinin verilmesidir. Değerli olan geçmişteki olayların tedavisi için adımlar atmaktır. Ve bu yapılırsa en önemli destek olacaktır bu olayların gelecekte önlenmesi için.”
(Nikolaos Uzunoğlu)

Nikolaos Uzunoğlu, AKP hükümeti yetkililerinin olayları açıkça kınamış ve net sözler söylemiş olduğunu belirtiyor. Kendisi herkesin ne düşündüğünü bilemese de genellikle konuştuğu kişilerin siyasi görüşlerinden bağımsız olarak olayların Türkiye'ye büyük zarar verdiğini ve bu açıdan kabul edildiğini anladığını ifade ediyor.

Ancak Uzunoğlu'nun vurguladığı nokta şu ki, geçmişte yaşanan olaylara geri dönmek mümkün değildir. Önerisi ise şu şekildedir: Olaylar gerçekleşmiştir ve bu gerçeğin bilinmesi önemlidir, ancak aynı zamanda bu olayların istismar edilmemesi gerekmektedir. Toplumun yok olmasını önleyecek önlemlerin alınması ve bunun tek bir yol ile mümkün olduğunu savunmaktadır: Genç nesillere geri dönme desteği sağlanması.

Uzunoğlu'na göre, geçmişte yaşanan olayların tedavi edilmesi için adımlar atmak son derece değerlidir. Bu şekilde atılan adımlar, gelecekte benzer olayların önlenmesi için en önemli destek olacaktır.

“Bakınız bugünkü insanların, sizin yaş grubunun ne günahı var? Sizin ne günahınız var ki? Bunun hesabını vermek size düşmez ki. Bunun için sizin yüzleşmenizi gerektirecek zaruru bir şey olmaz. Ama

devlet tabii. Toplumun bununla alakalı kusuru yok ki. Siz gelmişsiniz genç bir insan olarak konuyla ne alakanız var? Bu sizin göreviniz değil. Bu devletin görevi. Devlet bir cümle söyleyecek. Bu konularda üzülüyoruz, özür diliyoruz. Bir cümle. Almanya dedi. Yahudilere de söyledi, ikiye ayırdığı Doğu-Batı Almanya içinde söyledi. Bir şey olmaz ki. Bir cümle. Yoksa sizin, gençlerin ne günahı var? Bunu öğrenmek ve ezberlemeye de ihtiyacı yok, bir mesuliyet yok. Bir yük olmamalı.” (Laki Vingas)

Laki Vingas, bugünkü insanların ve özellikle gençlerin geçmişteki olaylarla ilgili olarak suçlu olmadığını belirtiyor. Ona göre, bugünün insanları ve gençleri için bu hesabı vermek gerekmez, çünkü bu onların sorumluluğu değildir. Bunun hesabını vermek, devletin görevidir. Toplumun, geçmişte yaşanan olaylarla ilgili olarak suçlu olmadığını vurgulamaktadır.

Vingas, konuyla doğrudan ilgili olmanın şu anki toplumun görevi olmadığını ifade ediyor. Bu sorumluluk devlete aittir. Devletin, bu konuda üzüntüsünü dile getirip özür dilemesi gerektiğini söylüyor. Bir cümleyle bile bu ifade edilebilir. Örneğin, Almanya'nın Yahudilere karşı yaptığı hataları kabul ederek özür dilemesini örnek veriyor. Bu tür bir ifadenin birçok şeyi değiştirebileceğini belirtiyor. Bu tür bir cümle, gençlerin veya insanların üzerinde herhangi bir yük oluşturmadan, sorumluluk getirmeden yapılabilir.

Sonuç olarak, Vingas'a göre, bugünkü insanların ve özellikle gençlerin geçmişte yaşanan olaylarla doğrudan bir ilişkisi olmadığını ve bu nedenle suçlu hissetmemesi gerektiğini savunuyor. Bu tür sorumlulukların devlet tarafından üstlenilmesi gerektiğini ve devletin bu konuda bir cümleyle bile olsa üzüntüsünü ve özrünü ifade etmesinin önemli olduğunu belirtiyor.

“Yok tabii düşünmüyorum. Yine dediğim gibi puzzle birbirini tamamlayacak. Yüzleşmenin birçok şartı var tabii ama birincisi bilmek. Bilmediğin şeyle nasıl yüzleşeceksin. Bunların bilinmediğini anlatıyoruz. Bilinmeyenle yüzleşemezsin. Bilmekte yetmez ondan sonra buna dair bir bilinç geliştirmek lazım. Niye olmuş? Sebepleri hala devam ediyor mu? Yönetim ve vatandaş zihniyeti devam ediyor mu? Ediyorsa bunu sonlandırmak, değiştirmek için neler yapmak

gerekir? Bunlar yüzleşmenin gerekleri. Bir bileceksin iki değiştireceksin. Bilip de değiştirmedigin zaman orada da yüzleşme yok demektir. Bugün de değiştirme konusu siyasi bir mevzudur. Dolayısıyla yüzleşildiği düşünmüyorum. Bir bilinmediği için iki o haksızlıklara sebep olmuş zihniyeti bugün değiştirmek için, elle tutulur bir çaba olmadığı için yüzleşmenin gerçekleşmediğini düşünüyorum.”
(Ohannes Kılıçdağı)

Ohannes Kılıçdağı, yüzleşme sürecinin belirli şartlara bağlı olduğunu ve bu şartları aşmanın ilk adımının bilgi sahibi olmak olduğunu açıklıyor. Ancak sadece bilgi sahibi olmak yeterli değildir; bunun ötesinde, yüzleşme için bir bilinç geliştirmek gerektiğini vurgulamaktadır.

Kılıçdağı'na göre yüzleşme süreci, geçmişte yaşanan olayların nedenlerini anlamakla başlar. Bu nedenler hala devam ediyor mu? Yönetim ve vatandaş zihniyeti hala aynı mı? Bu sorulara cevap aramak, yüzleşmenin gereklerinden biridir. Eğer bu olumsuz faktörler hala mevcutsa, bunları sona erdirmek ve değiştirmek için neler yapılması gerektiğini düşünmek önemlidir.

Kılıçdağı, yüzleşmenin gerçekleşebilmesi için sadece bilgi sahibi olmanın yeterli olmadığını ifade ediyor. Bilgi, eyleme geçirilmelidir. Yani, bilinmesine rağmen değiştirilmeyen bir durumla karşılaşıldığında, gerçek anlamda bir yüzleşmenin olmadığını söylüyor. Bugünün siyasi ortamında, değişiklik konularının siyasi bir mevzu olduğunu belirtiyor. Bu durumda, yüzleşmenin gerçekleşmediğini düşünüyor. Çünkü geçmişte haksızlıklara sebep olan zihniyetin bugün değiştirilmesi için somut bir çaba olmadığını ifade ediyor. Yüzleşme, sadece bilginin ve farkındalığın ötesinde, gerçek değişim ve çabalarla desteklenmelidir.

Sonuç olarak, Kılıçdağı, yüzleşme sürecinin belirli adımlar gerektirdiğini ve yüzleşmenin gerçekleşebilmesi için bilgi, farkındalık ve eyleme geçme unsurlarının birleşmesi gerektiğini dile getiriyor. Ancak bu unsurların eksik olduğu durumlarda, gerçek bir yüzleşmenin sağlanamayacağını düşünüyor.

“Tam olarak yüzleşildiğini düşünmüyorum, en azından bu aşamada böyle bir yüzleşmenin toplumsal olarak gerçekleşmediğini düşünüyorum. Belki belirli toplumsal kesimlerde böyle bir yüzleşme

olabilir, ancak benim düşünceme göre bu tür bir yüzleşmenin daha kurumsal ve resmi bir şekilde gerçekleşmesi gerekiyor. Şu anda, yapıya baktığımızda, maalesef sistematik zorlamalar veya baskılar sonucunda neredeyse yok olma noktasına gelmiş bir toplum haline gelmişiz. Rum toplumunun demografik sayısı çok azalmış durumda ve atalarımızdan miras aldığımız birçok değeri gelecek nesillere nasıl aktaracağımız konusunda ciddi sorunlar yaşıyoruz. Belki en azından şu anda bu konuda birkaç adım atılabilir.” (Spiros Pantazis)

Spiros Pantazis, toplumsal olarak tam anlamıyla yüzleşildiğini düşünmediğini ifade ediyor ve bu aşamada toplum düzeyinde gerçek bir yüzleşmenin gerçekleşmediğini düşündüğünü belirtiyor. Belirli toplumsal kesimlerde belki böyle bir yüzleşme olabilir, ancak Pantazis'e göre, bu tür bir yüzleşmenin daha kurumsal ve resmi bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini savunuyor.

Pantazis, mevcut yapıya baktığında, maalesef sistematik zorlamalar veya baskılar sonucunda neredeyse yok olma noktasına gelmiş bir toplum haline geldiklerini ifade ediyor. Rum toplumunun demografik olarak sayısının ciddi şekilde azaldığına dikkat çekiyor ve atalarından miras aldıkları birçok değeri gelecek nesillere nasıl aktaracakları konusunda ciddi sorunlar yaşadıklarını belirtiyor.

Pantazis, en azından şu anda bu konuda birkaç adım atılmasının mümkün olabileceğini düşünüyor. Bu adımların ne olabileceği konusunda belirli bir ayrıntıya girmese de, toplumun yok olmasını önlemek ve miraslarını gelecek nesillere aktarabilmek için somut eylemler alınması gerektiğini ima ediyor.

Sonuç olarak, Pantazis, toplumsal olarak gerçek bir yüzleşmenin henüz gerçekleşmediğini düşünüyor ve bu konuda daha fazla kurumsal ve resmi çabalara ihtiyaç olduğunu vurguluyor. Ayrıca, sistematik zorlamaların ve demografik sorunların Rum toplumunu olumsuz etkilediğini ve atalarından miras aldıkları değerleri koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda ciddi sorunlar yaşandığını belirtiyor.

- **Olaylarda DP Hükümetinin Rolü:**

Mülakat esnasında dikkatimizi çeken ve ayrı bir başlık olarak konuşmamız gereken temalardan biri ise olaylarda hükümetin rolünün olup olmayıştıydı. Mülakat yaptığımız kişilerden daha yaşlı olanlar hükümeti suçlamazken daha genç olanların hükümeti de suçladığı görülmüştür.

“Hayır. Dönemin hükümeti aldatıldı. Ufak tefek bir gösteri yapacağız dendi ama o çekirdek zümre Türkiye’yi mermer isteyen zümre bunu fırsat edindi. İngiltere’nin işine yaradı ama Türkiye bir daldan iki üç kuş vardı. Birincisi bu olayların Kıbrıs’la ilgili olarak yapıldığı doğru değil. Öyle olsaydı Ermenilere ve Yahudilere dokunulmazdı değil mi? Demek ki bu fırsatla eritilmesi gereken ne varsa buna dahil edildi. Mademki eritme programı işte fırsat. Kıbrıs dolayısıyla yaparız ve işaretlerken kapıları yalnız Rumları değil Ermenileri ve Yahudileri de işaretleriz.” (Mihail Vasiliadis)

Mihail Vasiliadis, dönemin hükümetinin aldatıldığını iddia ediyor. Başlangıçta sadece küçük bir gösteri yapılacağı söylenmiş olsa da, bu çekirdek grup, Türkiye'nin mermer isteyen bir grup olduğunu fırsat bilerek durumu istismar ettiğini ifade ediyor. Bu durumun İngiltere'nin işine yaradığını belirtiyor, ancak Türkiye'nin ise bir daldan birden fazla kuşa zarar verdiğini vurguluyor.

Vasiliadis'e göre, bu olayların sadece Kıbrıs ile ilgili olduğunu düşünmek doğru değildir. Eğer öyle olsaydı, Ermeni ve Yahudi topluluklarına dokunulmazdı değil mi diye belirtiyor. Bu durumda, bu fırsatı kullanarak eritilmesi gereken her şeyin buna dahil edildiğini ifade ediyor. Vasiliadis, bu olayların Kıbrıs meselesi üzerinden gerçekleştirildiği iddialarının bir kandırmaca olduğunu düşünüyor ve işaret ederken sadece Rumları değil, Ermenileri ve Yahudileri de hedef aldıklarını belirtiyor.

Sonuç olarak, Vasiliadis, dönemin hükümetinin aldatıldığını ve bu olayların sadece Kıbrıs meselesiyle sınırlı olmadığını savunuyor. Türkiye'nin çeşitli toplumlarını hedef alan bir eritme programının bu fırsatla gerçekleştirildiğini öne sürüyor. Bu görüşe göre, olaylar sadece Kıbrıs'ı ele almakla kalmayıp, Ermeni ve Yahudi topluluklarını da etkilemiştir.

“Hükümet bazı olayların olacağını biliyor ama bu derece ve bu amaçla yapılacağına inanmıyor. Şahsi görüşüm bu. Hükümetin üstünde yapılan bir iş.” (Nikolaos Uzunoğlu)

Nikolaos Uzunoğlu, hükümetin bazı olayların gerçekleşeceğini bildiğini, ancak bu olayların bu ölçüde ve bu amaçla gerçekleştirileceğine inanmadığını ifade ediyor. Kendi kişisel görüşüne göre, bu olaylar hükümetin kontrolü dışında gerçekleşmiş durumda.

Olayların gerçekleşmesine dair hükümetin bilgisi olduğu, ancak bu olayların hükümetin kontrolünden çıktığı veya önceden tahmin edilenin dışında geliştiği yönündeki Uzunoğlu'nun görüşüne göre, hükümetin bu tür olayları engellemek veya kontrol altına almak konusunda sınırlı bir etkiye sahip olduğu anlaşılıyor.

Sonuç olarak, Uzunoğlu, hükümetin bazı olayların gerçekleşeceğini bildiğini, ancak bu olayların planlandığı şekilde gerçekleşmediğini düşünüyor. Olayların hükümetin kontrolü dışında gerçekleştiği ve hükümetin bu konuda sınırlı bir etkisi olduğunu savunuyor.

“Bir organizasyon var. Tabii her ayrıntıya vakıf olamayabiliriz. Devletin birimleri, hangi isimler bu işi organize etti hangisi etmedi hangisi sonradan öğrendi. Böyle ayrıntılarda farklı fikirler olabilir bilinmezlikler olabilir. Genel olarak baktığımızda Dilek Güven ne diyor? Devlet organizasyonu var.” (Ohannes Kılıçdağı)

Ohannes Kılıçdağı, konuyla ilgili ayrıntılara tam olarak vakıf olunamayabileceğini ifade ediyor. Devletin birimlerinin, bu olayın organizasyonunu kimlerin yaptığını, kimlerin yapmadığını veya kimlerin sonradan öğrendiğini tam olarak bilemeyebileceğimizi belirtiyor. Bu ayrıntılarda farklı fikirlerin olabileceğini ve belirsizliklerin bulunabileceğini vurguluyor.

Ancak genel olarak baktığımızda, Kılıçdağı'nın vurguladığına göre Dilek Güven'in kitabında devletin organizasyonundan bahsediliyor. Kitapta bu olayın bir planlama veya düzenleme sürecine tabi tutulduğunu ve devletin bu süreçte rol aldığını ima ediyor.

Kılıçdağı, organizasyonun ayrıntılarına tam olarak hakim olunamayabileceğini belirtse de, Dilek Güven'in kitabında devlet

organizasyonundan bahsettiğini ifade ederek, bu durumun genel bir fikir verdiğini ve olayın devletin dahil olduğu bir düzenlemeyle gerçekleştiğini düşündüğünü aktarıyor.

“Tabii, olabilir mi? Olabilir. Bu noktada spekülasyonlara dönüşebilir, ancak ben sonuçlarına daha çok odaklanmayı tercih ediyorum. İspatlanabilir mi, bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum. Elbette duyduğumuz ve bildiğimiz şeyler var. Muhtemelen bir karanlık elin varlığından bahsediyoruz, ancak gerçekten hükümetin içindeki kişilerle bağlantılı mıydı, bunu düşünmek benim için çok anlamlı değil.” (Spiros Pantazis)

Spiros Pantazis, spekülasyonlara dönüşebileceğini kabul ettiği halde sonuçlara daha çok odaklanmayı tercih ettiğini ifade ediyor. Bu konunun ispatlanabilirliği konusunda emin olmadığını belirtiyor. Gerçekten ne olduğunu bilmediğini vurguluyor. Ancak duydukları ve bildikleri konular olduğunu da belirtiyor. Muhtemelen bir karanlık güç veya örtülü bir örgütlenmenin varlığından bahsediyor, ancak gerçekten hükümetin içindeki kişilerle bağlantılı olup olmadığını düşünmenin kendisi için çok anlamlı olmadığını ifade ediyor.

Pantazis, spekülasyonlardan ziyade somut sonuçlara odaklanmayı tercih ettiğini vurgularken, belirsizliklerin ve bilinmeyenlerin bulunduğunu da kabul ediyor. Olayın gerçek doğasının ne olduğunu kesin olarak bilemediği için, gerçekliğini ispatlayamadığından dolayı hükümet içindeki kişilerle bağlantılı olup olmadığını düşünmekten ziyade, daha somut bilgilere ve sonuçlara odaklanmanın daha anlamlı olduğunu düşünüyor.

- **Varlık Vergisi:**

Kulüp dizisiyle birlikte, varlık vergisi konusu temalardan biri olarak öne çıktığı görülmüştür. Varlık vergisi hakkında elde ettiğimiz bilgilerde hem Twitter analizinde hem olumlu ve olumsuz görüşlere rastlanırken, azınlıkları temsilen yapılan mülakatlarda tamamen olumsuz olarak yaşadıklarından örneklerle birlikte ele alarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu görüşler, mülakat yapılan kişilerin deneyimleri, inançları ve yaşadıkları olaylarla şekillenmiştir. Dolayısıyla bu değerlendirmelerin daha öznel olduğunu ve belirli bir toplumsal kesime odaklandığı gözlemlenmiştir.

“Ne diyeyim? Ne diyeyim? Düşün biri senin evine gelse sana bir vergi çıkarsa ödeyemeyeceğin ve bir hafta zarfında ödemediğin zaman evini olduğu gibi haczetse. Sen doğmadan evvel beyin kanamasına uğramış olan baban yatalak, sen olmuşsun iki buçuk üç yaşında, geliyor vergi memuru yardımcısıyla beraber, babanın yatalak olduğu yataktan şilteyle yere indirip, yatağı haczediyor. Bir de senin oyuncak atını alıyor. Ne olsun? Eğer o adam yolda ağlayan bir çocuk görseydi kendi çocuğunun atını alır o çocuğa verirdi. Ama o sırada ben çocuk değildim, Rum çocuğuydum.” (Mihail Vasiliadis)

Mihail Vasiliadis, duygusal bir anekdot paylaşarak, kişisel bir deneyim üzerinden durumu anlatıyor. Vergi memurunun eve gelip evin haczedilmesi ve o esnada babasının yatalak olduğu anısını anlatıyor. Bu durumda Vergi memurunun, Vasiliadis'in oyuncak atını bile alarak acımasızca davrandığını ifade ediyor.

Vasiliadis, bu anısını paylaşarak adaletsizliği ve acımasızlığı vurgulamak istiyor. Kendi deneyiminden yola çıkarak, vergi memurunun, bir çocuğun oyuncak atını bile alacak kadar vicdansız olduğunu ifade ediyor. Kendi yaşadığı durumda Rum bir çocuk olduğunu ve bu durumun Rumlara özgü olduğunu vurguluyor.

Bu anekdot, Vasiliadis'in kişisel bir haksızlığı ve acımasızlığı anlatarak, bireylerin yaşadığı adaletsizliklere ve insanlık dışı davranışlara odaklanmayı amaçlıyor.

“Ben şunu soruyorum; Hamurabi haklı mıydı değil miydi? Yani insan tarihinde ilk defa evvelden kanun koyarak bir toplumu yönetmek Hamurabi'ye ait. Şimdi Hamurabi'nin kanunu herkese uygulanıyor mu uygulanmıyor mu? Şimdi varlık vergisi herkese uygulanıyorsa haklı bir uygulama. Ama öyle olmadı. Faik Ökten'in kitabını okursanız göreceksiniz. Açıkça emir var. Azınlıklara yüksek vergi koyacaksınız diye. Hatta vergiyi koyanda hiç objektif bir fikir yok. Ben varlık vergisini yaşamadım. Doğmamıştım. Feci olaylar var. Bazı zenginler hiçbir şey vermedi. Ama hiçbir varlığı olmayan ve evine gelip de verem hastası olanları sokağa atıp, yatağı alınanlar oldu.

Sonra Aşkale'ye gönderilen adam 65 yaşında. Eksi derece soğuklara dayanır mı? Çoğunluğu İstanbul'a döndükten sonra öldü.” (Nikolaos Uzunoğlu)

Nikolaos Uzunoğlu, tarihte Hamurabi'nin kanunlarıyla ilk kez toplumu yönetmenin girişimini hatırlatarak bir tartışma başlatıyor. Hamurabi Kanunları'nın, herkese eşit olarak uygulanıp uygulanmadığı sorusunu ortaya atıyor. Örneğin, varlık vergisinin herkese eşit şekilde uygulanması gerektiğini savunuyor, ancak geçmişte böyle olmadığını belirtiyor. Faik Ökten'in kitabında varlık vergisiyle alakalı açıkça ifade edilen emirlere atıfta bulunarak, azınlıklara yüksek vergi koyulması gerektiğiyle alakalı kısımlara dikkat çekiyor.

Uzunoğlu, varlık vergisi uygulamasında adaletsizliklerin yaşandığını ve bazı zenginlerin hiçbir şey vermediğini ancak hiçbir varlığı olmayan ve sağlık sorunları yaşayan insanların evlerinden atıldığını ve yataklarının alındığını belirtiyor. Ayrıca, Aşkale gibi zorlu koşullara gönderilen yaşlı insanların soğuk havalarda hayatta kalma mücadelesi verdiğini ve birçoğunun İstanbul'a döndükten sonra öldüğünü ifade ediyor.

Bu anlatımla, Uzunoğlu, varlık vergisi uygulamasının adaletsizliklere ve haksızlıklara sebep olduğunu ve belirli kesimleri olumsuz etkilediğini dile getiriyor. Aynı zamanda, insanların yaşadığı zorluklara ve acılara vurgu yaparak, bu tür uygulamaların sonuçlarının ne kadar ciddi ve trajik olabileceğini anlatmaya çalışıyor.

“Tabii haksız. Bir siyasi beyefendinin ifadesiyle söyleyeyim. Hatta bununla ilgili bir kitap yazmıştı. Demişti ki; ticari jenosit. Soykırım. Bütün bu negatif hadiseler benim çocukluğumda benim beynime aşılınmadı. Daha sonra bazı şeyleri keşfettim. Varlık Vergisi tabii büyük bir haksızlık. O da bir strateji sonucu yapıldı. Gençliğimde bir toplantıya katılmışım. Toplantı da Hasan Yelmen diye rahmetli bir beyefendi vardı. Dericiydi ve çok da beyefendi birisiydi. Sanıyorum Üsküplüydü. O dedi ki 'Ben 1940'larda Kazlıçeşme'ye geldiğimde bütün deri fabrikaları gayri Müslimlere aitti. Varlık Vergisi olmasaydı ben patron olmayacaktım.' Şimdi bunu

bir kazanım olarak, millileştirme kazanımı olarak görüyor.” (Laki Vingas)

Laki Vingas, Varlık Vergisi uygulamasının büyük bir haksızlık olduğunu belirtirken, bu konuda bir kitap yazan siyasinin görüşlerine atıfta bulunuyor. Bu siyasinin, Varlık Vergisi'ni bir ticari soykırım olarak nitelendirdiğini belirtiyor. Vingas, bu negatif olayların kendi çocukluğunda beynine yerleştirilmediğini de ifade etmiştir.

Vingas, daha sonraki yaşamında bazı şeyleri keşfettiğini ve Varlık Vergisi'nin büyük bir haksızlık olduğunu anladığını dile getiriyor. Bu verginin stratejik bir karar sonucu uygulandığını ve gençliğinde katıldığı bir toplantıda Hasan Yelmen adında bir kişinin anlattıklarını paylaşıyor. Yelmen, deri sektöründe faaliyet gösteren bir iş adamı olarak, 1940'lı yıllarda Kazlıçeşme'ye geldiğinde deri fabrikalarının çoğunlukla gayri Müslimlere ait olduğunu ifade ediyor. Yelmen Varlık Vergisi olmasaydı, patron olamayacağını vurguluyor. Bu anlatımla, Vingas, Varlık Vergisi'nin bir kazanım olarak değil, aksine millileştirme sürecinde yaşanan haksızlıklardan biri olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Bu ifadelerle Vingas, Varlık Vergisi'nin ekonomik ve sosyal açıdan birçok kişiyi olumsuz etkilediğini ve özellikle azınlıkların ticari faaliyetlerini zorlaştırdığını vurgulamaktadır. Ayrıca, verginin millileştirme sürecindeki amaçlarına değil, adaletsizliklere hizmet ettiğine dikkat çekmektedir.

“Ben bununla alakalı iki tane video çektim. Ayhan Aktar’la yapılmış bir röportaj bir de yorum videosu. Orada gayet ayrıntılı anlatılıyor bu konu. Soruya gelince insanlar bütün varını yoğunu malını satsa da kendilerine verilen vergiyi ödeyemiyorlar. Bu üç beş örnek değil. Yüzlerce binlerce. Böyle bir vergi olamaz. Niyetiniz vergi almaksa vergi belli bir orana tekabül eder. Dediğim gibi her şeyini satıyor ve yine ödeyemiyor. Bunun adı vergi olmaz. Normal yasal meşru bir vergi olmaz. Sadece varlıklardan alınmıyor bu vergi. Ücretli, yani sekreter, çalgıcı, memur sabit maaşla bordrolu insanlardan da bu vergi alınıyor ama sadece gayri Müslimler. Müslüman olan zenginlerden de bu vergi alınıyor ama sabit maaşlı,

bordrolu Müslüman olanlardan bu vergiyi ödeyenler yok. Bunlar sadece gayri Müslimlere çıkarılmış bir vergi.” (Ohannes Kılıçdağı)

Ohannes Kılıçdağı, Varlık Vergisi konusunda Ayhan Aktar ile yapılan bir röportaj ve bir yorum videosu çektiğini belirtiyor. Bu videolarda konunun detaylı bir şekilde ele alındığını ifade ediyor. Kılıçdağı'na göre insanlar tüm varlıklarını satsalar bile kendilerine verilen vergiyi ödeyemiyorlar. Bu durum sadece birkaç örnekle sınırlı değil, yüzlerce hatta binlerce insanı etkiliyor. Bu durumda, Kılıçdağı'nın ifadesine göre böyle bir vergi uygulamasının adil ve meşru olmadığı ortaya çıkıyor.

Kılıçdağı, verginin orantılı olması gerektiğini vurguluyor ve insanların ellerinden geleni yapmalarına rağmen vergiyi ödeyemediklerini belirtiyor. Bu durumda, Kılıçdağı'na göre bu verginin normal, yasal ve meşru bir vergi olmadığı sonucuna varılıyor. Ayrıca, bu verginin sadece varlıklardan alınmadığını ifade ediyor. Ücretli çalışanların, yani sekreterlerin, çalgıcıların, memurların sabit maaşlı olarak bu vergiyi ödediğini belirtiyor. Ancak, bu verginin sadece gayri Müslimlere uygulandığını ifade ediyor. Müslüman olan zenginlerden de bu verginin alındığını, ancak sabit maaşlı ve bordrolu Müslümanlardan vergiyi ödeyenlerin olmadığını dile getiriyor.

Kılıçdağı'nın ifadeleriyle, Varlık Vergisi'nin gayri Müslimlere özgü bir vergi olduğu ve ayrımcı bir uygulama olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda, verginin adil olmadığı ve belli bir kesimi hedef aldığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

“Evet, varlık vergisi konusu, o dönemin en sıkıntılı olaylarından biriydi ve ayrımcılığı en yoğun yaşadığımız ilk olaylardan biriydi. Bu dönemde ailem de etkilendi ve kayıplar yaşadı. Aşkale gibi yerlere giden ve orada hayatını kaybeden akrabalarım oldu, bazıları dişlerini kaybetti. Bu nedenle, o dönem oldukça zorlu ve üzücüydü. Bu olay, belki de ilk kıvılcımı ateşleyen bir durumdu ve gerçekten üzücüydü.”
(Spiros Pantazis)

Spiros Pantazis, Varlık Vergisi'nin o dönemin en sıkıntılı olaylarından biri olduğunu ve ayrımcılığın yoğun bir şekilde yaşandığı ilk olaylardan biri olduğunu ifade ediyor. Ailesinin de bu vergiden etkilendiğini ve kayıplar yaşadığını

belirtiyor. Aşkale gibi yerlere gönderilen ve orada hayatını kaybeden akrabaları olduğunu ve bazılarının dişlerini kaybettiklerini ifade ediyor.

Pantazis'e göre bu vergi uygulaması, sadece maddi kayıplara yol açmakla kalmamış, aynı zamanda toplumda büyük bir üzüntü ve hayal kırıklığı yaratmıştır. Pantazis'in ifadesinden anlaşıldığı üzere, Varlık Vergisi toplumda derin izler bırakmış ve insanların yaşamlarını etkileyen travmaların kaynağı olmuştur.

Pantazis'in anlattıkları, Varlık Vergisi'nin sadece maddi kayıplarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda insanların yaşadığı acı ve travmalara da neden olduğunu göstermektedir. Bu vergi, adalet ve eşitlik prensiplerine aykırı olarak uygulandığı için toplumda büyük bir tepki çekmiştir. Pantazis'e göre o dönemde yaşanan zorluklar ve haksızlıklar, toplumun hafızasında derin bir iz bırakmış ve hala hatırlanmaktadır.

IX. SONUÇ VE TARTIŞMA

Orijinal içerikleri, abonelik hizmeti, kullanıcı merkezliliğiyle kesintisiz yayın pazarında önemli bir oyuncu olan Netflix, özgünlüğü, tüketici odaklı kişiselleştirilmiş içeriği, küresel kesintisiz video yayını ağında ön plana çıkmaktadır (Üstünbaş Erdoğan, 2023:149). Netflix'in Türk dizilerinden Kulüp'ün en çok izlenen sekiz dizinin arasına girmesiyle ve sadece 8-14 Kasım haftasında toplamda 7 milyon 860 bin saat izlenmesi (Cumhuriyet, 2021) sonucunda popülerleştiği ve bu anlamda içeriğinin merkezini oluşturan 6-7 Eylül olaylarının yeniden gündeme gelmesine etki etmiştir. Bu durumu “popüler kültür” ürünlerinin toplumsal bağlamda karşılık bulmasına neden olmuştur. Twitter’da dizi ile ilgili yapılan paylaşımlar olaylar hakkında farklı görüşlerin keşfedilmesine ve yorumlanmasına olanak tanımıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde Kulüp dizisi etiketi ile yapılan paylaşımların analizi sonucunda olayların yaşandığı tarihten günümüze kadar geçen süreçte toplumun 6-7 Olaylarına bakış açısında kısmen de olsa bir özelleştirmeye dönüştüğü gözlemlenmektedir. Ancak keşfedilen temalarda en belirgin olarak ortaya çıkan 6-7 Eylül Olaylarının toplum tarafından yeterince bilinmediği ve bilinse dahi olaylar hakkında sınırlı ve eksik bir bilgiye sahip olunduğudur. Bu durumun tarihsel süreçlerin birbirine karıştırılmasına, toplumun olayları yorumlarken varlık vergisi, Kıbrıs sorunu gibi önemli olayların ve etkilerinin birbirine karıştırılmasına tesir ettiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda olaylar hakkında literatürün daha kısıtlı olması ve farklı yorumların bulunması dolayısıyla toplumda karmaşık bilgiler ve bu karmaşık bilgilerden dolayı oluşan farklı bilgilerin paylaşıldığı gözlemlenmiştir. Bu tespit, olayların önemine ve etkilerine rağmen, toplumun kolektif belleğinde yeterli bir yer tutmadığının da bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Benzer bir şekilde daha milliyetçi söylemlere dayanan olumsuz içerik paylaşımlarının da temelsiz ve daha çok ideolojik olduğu gözlemlenmiştir. Geçmişte yaşanan olayların nedenlerinin ve tarihsel sürecin çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasının toplum açısından ne denli önemli olduğu

açıktır. Anlaşılmadığı takdirde olaylar ve tarihsel gerçekler kolayca yanlış anlaşılmaya, hatta manipüle edilmeye açık hale gelebilmektedir.

Diğer taraftan bu çalışma, Türk halkının azınlıklara bakış açısında herhangi bir değişimin olup olmadığını ölçmenin zor olduğunu da ortaya koymaktadır. Azınlıklara yönelik tutum ve algılar, toplumsal, kültürel ve politik faktörlerden etkilendiği ve çok boyutlu ele alınması gerektiği için genel bir değerlendirme yapmak karmaşıktır. Bununla birlikte, Kulüp dizisinin, toplumda olaylar ile ilgili tartışmayı tetikleme potansiyeli olduğunu söylemek mümkündür. Konunun bu sayede yeniden gündeme gelmesiyle birlikte özellikle takipçisi yüksek olan kanaat önderlerinin paylaşım içeriklerinin daha çok bilgilendirici, toplumsal hafızayı tetikleyici ve dizi ile ilgili olumlu görüşler barındırdığı görülmektedir.

Diğer taraftan Türkiye’de yaşayan Rum toplumunun derneklerinin temsilcileri ile yapılan görüşmelerde Twitter paylaşımlarında öne çıkan olayların yeterince bilinmediği görüşü öne çıkmaktadır. Mülakatlarda bunun en büyük nedeni olarak bu olayların Türkiye’de yeni yeni konuşulmaya başlanması olarak göstermişlerdir. Bununla birlikte demokrasi süreçlerinin gelişmesinde kendilerinin de aktif bir rol üstlendiğini düşündükleri görülmüş, demokratik bir toplumun, farklılıkları kabul eden, koruyan ve destekleyen bir toplum olduğuna yaptıkları vurgu öne çıkmıştır. Bu bağlamda, yapılan mülakatlarda Türkiye’de yaşayan Rum toplumu Türkiye’deki farklı kültürel, etnik ve dini grupların haklarının tanınması ve korunması, demokrasinin ilerlemesi için şart olduğunu savunmaktadır. Bunun temel nedeni olarak farklılıkların toplumsal zenginliği artırdığı ve demokrasinin çeşitliliğe dayanmasını öne sürmektedirler. Bu yaklaşıma göre demokrasi süreçlerine katılım hem azınlıkların kendi kimliklerini korumalarına hem de toplumsal barışa katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın sonuçları, geçmişte yaşanan olayları daha iyi anlamak ve toplumun tarihsel gerçeklere daha sağlıklı bir şekilde yaklaşmasında doğru bilgiye ulaşılmasının önemini vurgulamak ve popüler kültür ürünlerinin içeriklerinin toplum hafızasındaki rolüne ve etkisine dikkat çekmek açısından önemlidir. Toplumun tarihsel olaylara ilişkin bilgi düzeyinin artırılması, doğru bilgiye ulaşması, daha objektif bir bakış açısıyla olayları değerlendirmesine sağlamasına etki etmekte ve manipülasyonlara karşı toplumun daha dirençli hale gelmesini sağlayabilmektedir. Özellikle toplumun bilgi sahibi olmadığı konularda

popüler kültür ürünlerinin içerikleri etkisi altında kolaylıkla kalabileceği, olayları değerlendirme konusunda objektif bilgiler yerine daha öznel tepkiler ile karşılık vermesi bu tezde ele alınan konu üzerinden de görülmektedir. Bu anlamda bu çalışma popüler kültür ürünlerinin topluma ve toplumsal belleğe etkisini araştıran çalışmalar için örüntüler sağlamakta ve 6-7 Olaylarına farklı bir perspektiften yaklaşmaktadır.

X.KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AHMAD, B. T. (2021). **Türkiyede Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**. Kırmızı Kedi.
- AKÇAM, T. (2012). **Ermeni Meselesi Hallolunmuştur: Osmanlı Belgelerine Göre Savaş Yıllarında Ermenilere Yönelik Politikalar**. İletişim Yayınları.
- AKDAĞ, M. (2010). **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi**. Yapıkredi Yayınları.
- AKTAR, A. (2021). **Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları**. İstanbul: Aras Yayıncılık
- ALEXĒS, A. (1992). **The Greek minority of Istanbul and Greek-Turkish relations, 1918-1974**. Athens.
- ARMAOĞLU, F. (1984). **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**. Türkiye İş Bankası.
- ARMAOĞLU, F. (1963). **Kıbrıs Meselesi 1954-1959 Türk Hükümeti'nin ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı Bir İnceleme)**. A.Ü. Sosyal Bilgiler Fakültesi.
- AYDEMİR, Ş. S. (2000). **İkinci Adam (2.Cilt)**. Remzi Kitabevi.
- BENKLER, Y. (2006). **The Wealth Of Networks**. Yale University Press.
- BİRSEL, H. (2010). **Lozan'dan AB Sürecine Türkiye'nin Azınlık Politikaları**. İstanbul: IQ Kültür Sanat ve Yayıncılık.
- BORATAV, K. (2019). **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2015)**. İmge Kitabevi.
- BOZKURT, G. (2023). **Dijitalleşmenin Toplumsal Bellek Üzerine Etkileri**. G. Karadağ içinde, Dijital Okumalar (s. 175-189). Nobel Bilimsel.

- CAHEN, C. (2014). **Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler**. Tarif Vakfı Yurt Yayınları.
- CHILDS, H. (1940). **An Introduction To Public Opinion**. Wiley And Sons.
- WARDLE, C. ve DERAKHSHAN, H. (2017). **Information Disorder: Toward An Interdisciplinary Framework For Research And Policy Making**. Council of Europe.
- CURRAN, J. (1997). **Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme, Medya Kültür Siyaset**. Ark Yayınları.
- DEMİRER, M. (2006). **6-7 Eylül Olaylarına 50. Yılında Yeni Bakış- Hangi Derin Devlet?** Demokratlar Kulübü.
- DEMİRER, M. A. (1995). **6 Eylül 1955 Yassıda 6/7 Eylül Davası**. Bağlam Yayınları.
- DOSDOĞRU, M. H. (1993). **6/7 Eylül Olayları**. Bağlam Yayınları.
- ERYILMAZ, B. (1992). **Osmanlı Devletinde Millet Sistemi**. Ağaç Yayıncılık.
- GIDDENS, A. (2013). **Sociology**. Cambridge: Polity Press.
- GÜVEN, D. (2006). **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**. İletişim Yayınları.
- IAN CRAIG, B. O. (2007). **The Cyprus Conspiracy**. London: I.B. Tauris.
- JEANNENEY, J.-N. (1998). **Başlangıcımızdan Günümüze Medya Tarihi**. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- JOWETT, G. S., & O'Donnell, V. (2018). **Propaganda & Persuasion**. SAGE Publications.
- KAHRAMAN, H. B. (2007). **Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye**. Agora Kitaplığı.
- KAYA, A. R. (1999). **Medya, Toplum, Siyaset, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**. İstanbul, Afa Yayınları.
- KENEZ, P. (2009). **The Birth of the Propaganda State**. Cambridge University Press.

- KODAMAN, B. (2022). **Cumhuriyet'in Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk**. Alter Yayıncılık.
- KORKMAZ, E. (2004). **Krizin Bilançosu: Zengin Devlet Fakir Millet**. Sözcü Gazetesi Yazıları.
- KORKUT, B. (2008). **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007**. İmge Kitabevi Yayınları.
- LONG, P. (2021). **Media Studies**. Routledge.
- MACAR, E. (2004). **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**. İstanbul, İletişim Yayınları.
- MARVİCK, A. ve LEWIS, R. (2017). **Media Manipulation and Disinformation Online**. Data&Society
- MCQUAIL, D. (2010). **McQuail's Media and Mass Communication Theory**. SAGE Publications.
- NİCOLET, C. (2007). **United States Policy Toward Cyprus, 1954-1959**. Oxford University Press.
- NORA, P. (2006). **Hafıza Mekanları**. Dost Kitabevi Yayınları.
- OKTAY, M. (2002). **Politikada Halkla İlişkiler**. Derin Yayınları.
- ÖKTE, F. (1951). **Varlık Vergisi Faciası**. İstanbul, Nebioğlu Yayınevi.
- SAKİN, S. (2010). **Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları**. IQ Yayınları.
- SCANNELL, P. (1992). **Culture and Power: A Media, Culture & Society Reader**. SAGE.
- SHAW, S. J. (2023). **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye Cilt 1**. E Yayınları.
- SHAW, K., ve Shaw, J. (2023). **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye Cilt 2**. E Yayınları.
- SOYSAL, İ. (2000). **Türkiye'nin Siyasal Andlaşması 1. Cilt (1920-1945)**. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- STANFORD, J. S. (2008). **Osmanlı İmparatorluğu'nda Ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler**. İstanbul, Kapı Yayınları.

- ŞANLI, A. S. (2019). **6-7 Eylül 1955: Türkiye'de Bir Pogrom Yaşandı**. M. K. Kaynar içinde, Türkiye'nin 1950'li Yılları (s. 865-904). İletişim Yayınları.
- TEZEL, Y. S. (1994). **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- UTMA, S. (2022). **Medyada Gerçeklik Algısının Dönüşümü Medya ve Dezenformasyon**. İksad Yayınevi.
- WELCH, D. (2014). **Nazi Propaganda (RLE Nazi Germany & Holocaust)**. London, Routledge
- WITTEK, P. (2017). **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**. Pencere Yayınları.
- ZÜRCHER, E. J. (2015). **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**. İstanbul, İletişim Yayınları.

MAKALELER

- AKTÜRK, Ş. (2009). "Persistence of the Islamic Millet as an Ottoman Legacy: Mono-Religious and Anti-Ethnic Definition of Turkish Nationhood", **Middle Eastern Studies**, cilt 45, sayı 9, ss.893-909.
- AKTÜRK, Ş. (2015). "Religion and Nationalism: Contradictions of Islamic Origins and Secular Nation-Building in Turkey, Algeria, and Pakistan", **Social Science Quarterly**, cilt 96, sayı 3, ss.778–806.
- Arslan, M. (2016). "2. Dünya Savaşı ve Türkiye'de Savaş Ekonomisi", **Aydın Toplum ve İnsan Dergisi**, cilt 2, sayı 2.
- ATİK, A. ve ERDOĞAN, Ş. B. (2014, Ocak). "Toplumsal Bellek ve Medya", **Atatürk İletişim Dergisi**, sayı 6, ss.1-16.
- AYDIN, A. F. (2020). "Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci", **Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar**, cilt 4, sayı 12.
- BABAOĞLU, R. (2012). "Türkiye Rum Cemaati ve 6/7 Eylül 1955 Olayları", **History Studies**, cilt 4, sayı 4, ss. 15-34.

- BALİ, R. (1999). “Yeni Bilgiler ve 1934 Trakya Olayları-I”, **Tarih ve Toplum**, sayı 186, ss. 54-56.
- ÇELEBİ, E. (2006). “Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Oluşturulan Komisyonlardan Muhtelit Mübadele Komisyonu ve Faaliyetleri”, **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 8, sayı 1, ss.107-120.
- ÇÖKER, D. O. (2012). “Kurgulanmış Gerçekliğin Sorgulanması: Türk Toplumsal Belleğinde 6-7 Eylül Olayları”, **İletişim: Araştırmaları Dergisi**, cilt 10, sayı ss.452-486.
- DEĞERLİ, E. S. (2012). “Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)”, **Gazi Akademik Bakış**, cilt 6, sayı 11, ss.85-101.
- ERCAN, Y. (2006). “Türkiye’de Azınlık Sorununun Kökeni (Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Gayrimüslimler)”, **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, sayı 20, ss.1-15.
- ERYILMAZ, B. ve BEKTAŞ, M. (2017). “Lozan Perspektifinden Türkiye’de Azınlık Politikaları (1923-2016)”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss.25-50.
- EYREK, A. ve ÇETİN, B. (2021). “Toplumsal Hareketler Bağlamında Sosyal Medya Arşivlerinin Toplumsal Belleğin İnşasındaki Rolü”, **Beykoz Akademi Dergisi**, cilt 9, sayı 2, ss.173-191.
- GOULARAS, G. B. (2012). “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerin Yaşatılması”, **Alternatif Politika**, cilt 4, sayı 2, ss.129-146.
- GÜLLÜ, R. E. (2021). “Osmanlı'dan Cumhuriyet'E Türkiye'de Rumların İdaresi”, **Sosyal Araştırmalar Dergisi Türk-Yunan İlişkileri Özel Sayısı**, cilt 5, sayı özel sayı ss.153-171.
- GÜNEŞ, M. (2017). “Osmanlı Devleti’nin Gayrimüslim Tebaaya Yaklaşımında Dönemsel Değişimler”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, cilt 3, sayı 3, ss.12-26.

- HATİPLER, M. (2017). "Postmodernizm, Tüketim, Popüler Kültür ve Medya", **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 1, ss.32-50.
- İNÇİ, İ. (2012). "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Varlık Vergisi Uygulaması", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 2, ss.272-290.
- KAR, A. T. ve GÜNDÜZ, U. (2020). "6-7 Eylül 1955 Olayları Işığında Türkiye'de Basın, Toplum ve Siyaset İlişkisi", **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss.452-486.
- Karabulut, K. (2005). "11 Teşrinisani 1942 Tarihli Varlık Vergisi'ne Bir Bakış", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, cilt 11, sayı 27, ss.325-339.
- KARAKUYULUK, H. (2018). "6/7 Eylül 1955 Olaylarının Neden ve Sonuç İlişkisi İçerisinde Değerlendirilmesi", **International Journal of Human Studies**, cilt 1, sayı 1, ss.36-50.
- KARTAL, R. N. (2022). "Türkiye'de Mülkiyet Hakkı ve İhlalleri: Varlık Vergisi Örneği", **Liberal Düşünce Dergisi**, sayı 105, ss.181-200.
- KAYA, Ş. Ş. (2011). "Televizyon, Tarih ve Toplumsal Bellek", **Sosyoloji Dergisi**, sayı 25, ss. 103-123.
- KULU, S. (2018). "6/7 Eylül Olaylarının Türkiye'de Yazılı Basına Yansıması", **Artibilim: Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss.12-27.
- KÜÇÜKCAN, Ö. U. (2012). "İmparatorluktan Ulus Devlete Vatandaşlık Halleri: Osmanlı ve Türkiye'de Vatandaşlık Politikaları", **Toplum Bilimleri Dergisi**, cilt 6, sayı 12, ss.7-30.
- MERT, Ö. (2018). "Cumhuriyet Döneminde Azınlık ve Türkleştirme Politikaları Bağlamında 1934 Trakya Yahudilerinin Göç Olayına İlişkin İddialar ve Cevaplar", **Akademik Bakış**, cilt 11, sayı 22, ss.143-169.
- OKUROĞLU, M. S. (2019). "Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramı: Eskişehir Okulları Ölçeğinde Bir Alan", **Global Media Journal TR Edition**, cilt 10, sayı 19, ss.24-51.

- ORAN, B. (1969). “İç ve Dış Politika İlişkisi Açısından İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Siyasal Hayat ve Sağ-Sol Akımlar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 24, sayı 3, ss.227-275.
- ÖZER, A. ve ÖNK, Ü. Y. (2021). “Susunluk Sarmalı Kuramı Çerçevesinde Türk Basını: Cem Karaca'nın Vatandaşlıktan Çıkarılışı ve Dönüşü Haberleri”, **Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi**, sayı 28, ss.416-438.
- SARIÇOBAN, G. (2009). “Lozan Sonrası Türk-Dış Diplomasisi”, **Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademisi**, cilt 13, sayı 40, ss.219-234.
- SERÇE, U. (2019). “Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Azınlık Politikaları”, **History Studies**, cilt 11, sayı 5, ss.1687-1707.
- SOYDAN, E. ve Alpaslan, N. (2016). “Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi”, **İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 7, ss.53-64.
- SOYSAL, M. (2021). “Hakikat Ötesi, Yalan Haber ve Kolektif Belleği Çarpıtma Dinamikleri Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olayları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Belgi Dergisi**, sayı 22, ss.481-507.
- TAŞKESEN, A. (2017). “Toplumsal Hareketlilik Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Sosyolojik Analizi”, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 7, sayı 14, ss.9-26.
- TUNA, S. (2022). “Bellek Kavramı Bağlamında “Kulüp” Dizisinin Hatırlattıkları ve Toplumsal Yansımaları”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, sayı 59, ss.23-43.
- ÜSTÜNBAŞ ERDOĞAN, B. (2023). “Dijital Medya Platformlarından Kesintisiz Yayın Ortamlarının (Streaming Medya) Kültürel Yabancılaşma ile İlişkisi Üzerine Bir Analiz”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**.
- YILDIRIM, A. F. ve BAŞ, F. C. (2022). “Postmodern Dünyanın Kamusal Alanı Olarak Sosyal Medya”, **SSD Journal**, ss.180-188.
- YILDIZ, İ. (2007) “Minority Rights in Turkey”, **Brigham Young University Law Review**, sayı 3, ss.791-812.

- YILDIZ, S. K. (2023). “Post-Truth Çağının Teknolojik Enstrümanlarına Yeni Medya Perspektifinden Eleştirel Bir Bakış”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, sayı 61, ss.185-199.
- ZAFER, C. ve VARDARLIER, P. (2019). “Medya ve Toplum”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, cilt 22, sayı 2, ss.355-361.
- ZORBAY, T. (2019). “6/7 Eylül Olaylarına TBMM ve Kamuoyu Tartışmaları Çerçevesinde Yeni Bir Bakış”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, cilt 35, sayı 99, s. 253-296.

TEZLER

- AYKURT, İ. S. (2017). “Yeni Medya Çağında Suskunluk Sarmalı Twitter Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜRCAN, G. (2006). “6/7 Eylül 1955 Olayları”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- KARAHAN, H. S. (2019). “Toplumsal Bellek İnşasında Televizyon Dizilerinin Yeri: Diriliş Ertuğrul Dizisi Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TARAKÇI, B. (2018). “İstanbul Örneğinde XVII. Yüzyılda Gayrimüslimler”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İNTERNET KAYNAKLARI

- AKTAR, A. (2016). “6-7 Eylül 1955: Cumhuriyet Tarihinin En Karanlık Gecesi”, Sosyal Bilimler: <https://sosyalbilimler.org/6-7-eylul-olaylari>.
- ARŞİVİ, F. Ç. (2022). “6-7 Eylül olaylarının yıl dönümü: Neler yaşandı, nasıl hatırlanıyor?”, Euronews: <https://tr.euronews.com/2021/09/06/6-7-eylul-olaylar-65-y-l-donumu-neler-yasand-nas-l-hat-rlan-yor->.
- Barlas, M. (2022). “6-7 Eylül Olaylarının Hatırlattıkları”, Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/2022/09/07/6-7-eylul-olaylarinin-hatirlattiklari>.

- BAŞKANLIĞI, İ. (2021). “Sümela Manastırı”, <https://www.sumela.gov.tr:https://www.sumela.gov.tr/trabzon-tarihcesi/fatih-sultan-mehmetin-gayri-muslimlere-tanidigi-haklar>.
- CAN, C. (2019). “6-7 Eylül Olayları...“Fazla kaçırdığınız doz” muydu sadece?”, Independent: <https://www.indytrk.com/node/68461/t%C3%BCrkiyeden-sesler/6-7-eyl%C3%BClolar%C4%B1%E2%80%9Cfazlaka%C3%A7%C4%B1rd%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1z-doz%E2%80%9D-muydu-sadece>.
- CUMHURİYET (2021). “Kulüp, ilk haftasında Netflix'in en çok izlenen dizileri arasına girdi.”, Cumhuriyet Gazetesi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/kulup-ilk-haftasinda-netflixin-en-cok-izlenen-dizileri-arasina-girdi-1885535>.
- ENSONHABER (2021) “Netflix Kulüp dizisi başladı mı? Kulüp dizisi konusu ve oyuncu kadrosu”, Ensonhaber: <https://www.ensonhaber.com/medya/netflix-kulup-dizisi-basladi-mi-kulup-dizisi-konusu-ve-oyuncu-kadrosu>.
- EURONEWS (2022). “6-7 Eylül olaylarının yıl dönümü: Neler yaşandı, nasıl hatırlanıyor?”, Euronews: <https://tr.euronews.com/2021/09/06/6-7-eylul-olaylar-65-yil-donumu-neler-yasand-nas-hat-rlan-yor->.
- SABAH (2019). “6-7 Eylül olaylarında neler yaşandı? Korkunç görüntüler!”, Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/6-7-eylul-olaylarindan-neler-yasandi>.
- GENÇ, G. (2008). “53. Yılında 6-7 Eylül Olayları”, <https://birikimdergisi.com/https://birikimdergisi.com/guncel/251/53-yilinda-6-7-eylul-olaylari#.WQJMjojyIU>.
- KAYRA, C. (2022). “Varlık Vergisi Sadece Gayrimüslümlerden Alınmadı. Türk Vatandaşlarından Daha Çok Vergi Toplandı”, Habertürk Bilim Tarih Felsefe: https://www.youtube.com/watch?v=C4qK6ELax_0.
- KILIÇDAĞI, O. (2021). “Varlık vergisi, yokluğun yolu”, Agos Gazetesi: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/25250/varlik-vergisi-yoklugun-yolu>.

- MYNET. (2020). “6-7 Eylül Olayları nedir, ne zaman oldu? İstanbul Pogromu/ 6-7 Eylül Olayları'nda neler oldu, tarihi nedir?”, Mynet: <https://www.mynet.com/6-7-eylul-olaylari-nedir-ne-zaman-oldu-istanbul-pogromu-6-7-eylul-olaylari-nda-neler-oldu-tarihi-nedir-110106583846>.
- ORTAYLI, İ. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi”, <https://www.altayli.net>: <https://www.altayli.net/osmanli-impatorlugunda-millet-sistemi.html#:~:text=Osmanl%C4%B1%20%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu%E2%80%99nda%20Millet%20Sistemi%20taraf%C4%B1ndan%20Altayli%20Tarihinde%20Tem,gayrim%C3%BCslim%20reaya%20Oaras%C4%B1daki%20ili%C5%9Fkiler%20>.
- ORTAYLI, İ. (2011). “Varlık Vergisi'ne yeniden bakın”, Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/varlik-vergisi-ne-yeniden-bakin-1360504>.
- SÖNMEZ, M. (2014). “Medyanın Nesi Dördüncü Güç?”, Sözcü Gazetesi: <https://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/mustafa-sonmez/medyanin-nesi-dorduncu-guc-562144/>.
- TOKGÖZ, H. (2017). “İletişim Propaganda ve Tutum Değişirme Süreçleri Üzerine”, Tavsiye Ediyorum: https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_18730.htm.
- YAVAŞGEL, E. (2021). “İletişimsel Eylem Kuramı Üzerine Habermas Dersleri”, İletim: <https://iletim.istanbul.edu.tr/index.php/2021/02/07/iletisimsel-eylem-kurami-uzerine-habermas-dersleri/>.
- YEDEK, Ş. (2019). “Varlık Vergisi”, Atatürk Ansiklopedisi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/varlik-vergisi/>.

DiĞER KAYNAKLAR

- BCA, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (1948). “Rum Ortodoks Azınlıkların Bazı İsteklerini İçeren İstanbul Bölge Müfettişi Doktor Sadi Irmak'ın Raporu”. BCA.
- GAZETE, R. (1942). “4305 Sayılı Varlık Vergisi Kanunu”.

PRO, FO 371/123906. “2 Temmuz 1956 tarihinde İngiltere Ankara Büyükelçili’nin İngiltere Dış İşleri Bakanlığına gönderdiği yazı”.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Emrullah UĞUR

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Lisans : Eskişehir Anadolu Üniversitesi

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Önlisans : İstanbul Aydın Üniversitesi

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Mesleki Deneyim

İstanbul Aydın Üniversitesi : Okuyucu Hizmetleri Uzmanı

Bilgi Merkezi 2018- Devam

Nespresso : Satış ve Pazarlama Uzmanı

2016-2018

Norton Antivirüs : Satış ve Pazarlama Uzmanı

2015-2016

Yayınlar:

Uluslararası İletişim, Dijitalleşme Ve Toplum Sempozyumu Bildiri

6-7 Eylül Olaylarından Bugüne: “Kulüp” Dizisi Üzerinden Medya Ve Toplum
Eleştirisi